

REKONSTRUKCE

Ivan Binar

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Rekonstrukce

Ivan Binar

Znění tohoto textu vychází z díla [Rekonstrukce](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Torst v Praze v roce 2002. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Ivan Binar: Rekonstrukce), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 4. 2. 2022.

OBSAH

1	9
2	15
3	22
4	28
5	34
6	38
7	43
8	50
9	54
10	57
11	60
12	69
13	74
14	79
15	83
16	87
17	91
18	97
19	104
20	111
21	115
22	120
23	127
24	131
25	135
26	143
27	148
28	153
29	158
Slovníček slangových pojmů	165

Kultura staletí se otřeše zaklapnutím ocelových dveří cely za vámi. Život venku se okamžitě stane nereálným. Přestáváte se starat o to, zda existujete. Vše, co máte v cele s sebou, jsou vaše holé instinkty zvířete. Vaši celu ohraničuje zeď. Je dvacet stop vysoká a její kamenné kvádry sahají osm stop pod zemi. Víte, že jste tu proto, abyste tu zůstali, a z nějakého důvodu to chcete vydržet živí – a ne jako zpráchnivělé kosti. Vše, co jste měli, zmizelo z vašeho života. Všechno, co dělá muže mužem: ženy, peníze, rodina, práce, volná krajina, silnice, město, ambice, úspěch, zklamání – milion věcí. Za mřížemi, zavření před „společností“, jste korigováni, převychováváni a rehabilitováni pro život venku, aniž byste měli možnost ho skutečně prožít. Předpokládá se, že potom vyjdete „čistí“ do světa, který by vás měl uvítat a odpustit vám. Může to však fungovat? K čertu NE, řeknete. Jak by tohle týrání mohlo někomu pomoci? Ale pro co jiného jste vlastně nakonec zavření?

— JOHNNY CASH

Sedím na židli prvního strojníka a píšu knihu o vězení. Kdybych šel k volbám jako ostatní občané, byl bych prvním strojníkem, měl o tři stovky víc a ta pohodlná židle by byla moje. Jenomže mne k žádným volbám nedostanou, nehraju s nimi. Sedím na židli prvního strojníka výjimečně, její pravoplatný pachtýř spí v šatně na vatovaném kabátě; je noc, ve dvě ho vystřídám. Jsem rád, že mám místo druhého strojníka, je to lepší než nakládat cihly a nechat na sebe padat déšť se sněhem. Tohle místo mi opatřil můj kamarád Baltazar Vymazal, člověk s hlavou, která nápadně připomíná žárovku.

Ta knížka by se mohla jmenovat *Rekonstrukce*. Původně jsem zamýšlel sepsat dílko s názvem *Zprávy o duševním stavu, Rekonstrukce* zdá se mi trefnější. Soud nezajímají duševní stavy delikventovy. Co vlastně zajímá soud? Důkazy? Motivy? Svědecké výpovědi?

Mám ještě jednoho kamaráda, o němž bude řeč. Jmenuje se Pavel Kalivoda a teď zrovna přesvědčuje nějakou cizí holku v Minibaru, aby s ním šla do jeho doupěte, že jí zahraje na piano. Má po odpolední směně u firmy Vodárny a kanalizace. Nejvíc prezervativů připlouvá prý po desáté hodině večerní. I on za své místo vděčí našemu kamarádovi Baltazaru Vymazalovi. Je rád, že nemusí vláčet pytle cementu, to se pak špatně hraje. Když je čas příznivý a nikdo z nás není na šichtě, přijde Pavka k nám a začne mi vykládat, jak blbě tu knížku o vězení píšu.

Sežere nám všechn chleba se sádlem a moje žena Helena si může nohy ubrousit, jak běhá se džbánkem naproti do hospody pro desítku. Petr ještě nesmí, viděl by tam opilce. Pak si zalezeme do koupelny, otočíme kohoutkem, zátka však zůstane vytažená. Doprovázení šumem vody docela tichounce zpíváme si písničky, které jsme sami složili a které si už jinde zpívat netroufáme.

Pavku mám už dlouho, z dětství. Chtěl být hercem s dozadu učešnými vlasy a já spisovatelem humorných knížek. To už jsme měli

období kominické, válečnické, potápěčské a indiánské za sebou. Kalivodovi se přistěhovali do našeho domu a díky nim jsem poznal pana Frosta. Hned při prvním spatření pana Frosta odložil jsem sešit s šesti odstavci humorného románu a začal mořit otce, aby mi koupil tahací harmoniku. Ačkoli pan Frost každý čtvrtek učil Pavku houslím, harmonika mě okouzila. Nosil ji s sebou, hrával ve vinárně U Valy a opilí hosté mu dávali peníze. Po zkušenostech s humoristickým románem připadlo mi mnohem jednodušší a krásnější živit se hudbou.

Pan Frost býval oblečen v černém gumovém plášti, na hlavě rádiovku s anténkou; a tak chodil po ulicích, ať pršelo, padal sníh, nebo bylo slunce. Na zádech nosil ve vybledlém ruksaku akordeon, housle v ruce. Připadalo mi elegantnější nosit housle pod paží, jenže pan Frost postrádal jakoukoli eleganci. Chodil zbrkle, často zakopával o drobné předměty, nikdy však neupadl, aby nepoškodil nástroje. Jak byla koktavá jeho chůze, tak zadržával i v mluveném projevu. Jakmile však měl housle pod bradou, rázem to byl docela jiný člověk. Když hrál na housle, vyrostl a hlava jeho ztrácela se v oblacích. Když hrál na harmoniku, dokázal roztáhnout měch od východu k západu a celý svět udržel v náručí.

Nejraději bych všechno svedl na pana Frosta; to on mě naučil hrát na kytaru. (Harmoniku mi otec nekoupil, byla drahá.) Ale kdo by mi uvěřil, že za všechno může pan Frost! I na zlou dobu by se dalo ledacos svést, na konstelaci hvězd, sluneční skvrny...

Nic. Co se stalo, stalo se. A já o tom píšu *Rekonstrukci*, zatímco Pavka v Minibaru balí holky a na piano ho člověk neuslyší brnknout, o houslích nemluvě; ty už před léty někam zašantročil. Zatímco pan Frost hraje ve vinárně U Valy opilým hostům Škoda lásky, sedím na židli prvního strojníka, smolím erární propisovací tužkou písmenka a prožívám všechno znovu. Snad mě to zbaví švába na mozku.

1

Je únor a po sněhu ani památky. Ukašlaný, chrchlavý, vlhký a šedý únor. Chýlí se ke konci, ještě pět dnů mu zbývá. Je středa, v pondělí bude březen. Kdo ví, co bude v pondělí...

Seděl jsem v kreslířském kabinetu a opravoval slohové práce žáků šesté třídy na téma „Co přinesl Vítězný únor našemu lidu“. Bylo to předepsané téma pro všechny žáky šestých tříd z celého okresu, kraje, republiky. Opravoval jsem jenom pravopisné a stylistické chyby způsobem, jakým švec flikuje zoufale rozšmajdané škrpály. Pavka stál u okna a díval se po holkách na ulici. Jsou v pršácích a s deštníky, vyhýbají se kalužím, a chybí jen patřičné osvětlení, aby byly po zásluze krásné. Usednout k práci Pavku nenapadne. Co by taky dělal, učí hudební výchovu a všechny tělocviky včetně dívčích, nemusí nic opravovat a píseň o dělné třídě k zítřejšímu výročí znají děti už od první třídy. Že by mi pomohl s vítězným únorem, tomu je na hony vzdálen. Raději se dívá po děvčatech v igelitu. Tvrdí, že za deště ho napadají básně. Ačkoliv dokáže vymyslet melodii, cítí se raději básníkem. Tu a tam něco napíše. Má na tajném místě velkou železnou bednu a do ní hází papírky popsané drobným písmem a utahané dlouhým nošením po kapsách. Až bude mít čas, prý to dá do kupy a vydá silně erotickou sbírku. Ale to ať si vykládá svým dívkám, já ho mám prokouknutého.

Ani mně se pracovat nechťelo. Když má člověk strach, na nic jiného nemůže myslet. Strach je neodbytný, schlamstne tě i s botama. Je všudypřítomný, jsme jím prolezlí, prosolení strachem, celá společnost; už jsme si na něj zvykli – jsme dětmi strachu. Potlačujeme ho v sobě, jinak bychom se nenadechli. Vstal jsem od stolu a šel se podívat na únor. Dívky už tam nebyly, jenom pan Frost s rancem harmoniky a s houslemi v ruce klopytal k vinárně U Valy.

- To nemá cenu, řekl Pavka. - Raděj si zajdem na frťana.
- Dáme si ho v klubu, souhlasil jsem. - Ale neměli bychom se zhuľakat.
- Já vím, zhuľakáme se zítra. Až to bude za námi.

U barového pultu seděl Baltazar Vymazal s hlavou připomínající žárovku a pil coca-colu s tuzemským rumem. Tvářil se, že je tu náhodou, že na nás ani dost málo nečeká. Ale čekal. Složka, kterou jsem mu půjčil, ležela pod plným popelníkem.

- Těbůh, Baltazare, plácli jsme ho po ramenou, každý po jednom. Baltazar z moci úřední schvaloval, co můžeme zpívat na veřejnosti. Ještě před rokem to nebylo tak žhavé, ještě před rokem jsme ho obcházeli a on nám to trpěl. Letos už to nešlo.

- Vy jste se zbláznili! zasyčel šepotem rozumnějšího ze spiklenců. - Kde myslíte, že žijem? Věčně si za vás pálit prsty nebudu. Z jednoho průseru jste nevylezli a už se hrnete do druhého, většího, a mě byste tam vlekli s sebou.

Měl na mysli náš muzikál *K čemu tanky, strýčku Váňo*. Pěkný kousek to byl, chtěli jsme ho hrát v klubu, který Baltazar spravoval.

- Jakej průser, strýčku, udělal na něj Pavka neviňátko.

- To jsem zvědav, jak se budeš tvářit zítra, až se tě budou estébáci vpytávat, cos myslel těma písničkama. A zapiš si za uši: já o ničem nevím, nic jsem neschvaloval!

- Hele, naval *Strýčka Váňu* a mysli si, žes to nikdy nečetl, neviděl, nevíš, navrhl jsem. - Písničky jsi neschvaloval, v průseru s náma nejedeš a my si to zítra nějak vysvětlíme. Žádný zločin jsme nespáchali.

- Tady je ten pamflet, volové, a nikomu to neukazujte, řekl smířlivě Baltazar, dopil coca-colu i rum a odešel. - Tak v osm, houkl ode dveří.

Vylezli jsme na židličky a nechali si nalít fernet. Prý je to dobré na žaludek. Když se bojím, dělá břicho neplechu - vibruje, domlu-

vám nerozumí. I Pavka si dal fernet, ačkoli má radši whisky. Chvíli jsme seděli jen tak a při druhé sklence vytáhl Pavka z ukryté bedny básničku:

– Miluju ranní hospody, kde sklepník slunce roznáší, kde krávy bučí v guláši a kokrhají noviny...

– A dál?

– Dál to není, ohradil se dotčeně, – jako by to nestačilo!

Zaplatili jsme klukovi za pultem každý tři sklenky a seskočili na pevnou zem. Zítra v půl osmé, připomenuli jsme si to, co se nedalo zapomenout.

Lidé od Státní bezpečnosti učinili změnu. Došlo mi to po dlouhých vteřinách pohledu na zjevení u postele. Helena zaječela a to mě probudilo. Měla příkrývku přitaženou až pod oči a zírala na muže v tvídovém plášti, s kloboukem na hlavě. Jednu ruku měl v kapse na pistoli, v druhé držel knížečku otevřenou na první stránce a ukazoval mi svou fotografii. Z předsíně se ozýval hlásek našeho Petříka. Tuze rád otvíral návštěvám.

– Dáš si kafe, strejdo?

– Nedám, špunte, odpověděl hlas dalšího muže.

– Já nejsu špunt, bránil se Petřík v předsíni.

Bylo půl sedmé. Měli jsme s nimi sraz v osm hodin na neutrální půdě, v kanceláři našeho kamaráda Baltazara Vymazala, v tajemnické kanceláři, a oni nás takhle doběhli. Stačil jsem se ještě napít mléka od včerejška, líbnout Helenu a portýra Petra, a už jsme jeli. Kupředu levá, kupředu levá, zpátky ni krok..., hrálo rádio v policejní volze na počest výročí vítězství pracujících lidu v Československu. Byl dvacátý pátý únor 1971.

– Tak povídejte, pane Bárta, řekl člověk, s nímž jsem se seznámil ráno u postele. Pane Bárta mi říkala jenom naše domovnice paní Nováková, jinak jsem byl soudruh učitel, „srčel“ kvůli lepší vý-

slovnosti. Seděl jsem pořádný kus od psacího stolu pod obrazem šedovlasého prezidenta.

– Nevím co.

– Nevíte? Pauza, dlouhá a prázdná. Mlčení, které fouká do uhlíku strachu, plamínky olizují zaskočené nitro. Jestli to půjde tímhle tempem, budou mít sedmáci místo Františka Ladislava Čelakovského matematiku. – Tak vy nevíte, co byste mi pověděl, pane Bárta? Za-jí-ma-vé, zaslabikoval. – A můžete mi říkat pane majore.

– Nevím, pane majore. Ano, mohu mu říkat pane majore. Snad jediné místo v tomto státě, kde níže postavený může vyššího oslovit pane. Vzácné oslovení, demokratičtější než soudruh. Svobodné oslovení svobodných lidí – všichni jsme páni. I on mi říká pane, major Státní bezpečnosti, protože nejsme soudruzi. Jsme zřejmě nepřátelé. Nevím, co bych tomu panu majorovi měl povídat v zajetí. Ani v hospodě bychom se příliš nepobavili. Co nám můžou pro pár písniček? Nanejvýš zakázat. Taky by nás mohli přeložit nebo vykopnout ze státních služeb.

Major se zatvářil pedagogicky, hbitě vstal od stolu a otevřel plechovou skříň. Na vnitřní straně dveří jsem uviděl lišáckou tvář Josifa Vissarionoviče Stalina. Major vyndal fascikl a z fasciklu neposkládaný papír. Nasadil si brýle a zarecitoval:

*– Pročpak jste přišli, co u nás chcete,
chléb náš vezdejší žrát nebudete...*

Byl to text napsaný v noci z jedenadvacátého na dvaadvacátý srpen roku osmašedesát v mém pokoji na mém psacím stroji značky Continental. Pavkův text. Diktoval mi ho z hospodské účtenky a lístku do kina.

– Znáte to? vybafl major a mával mi papírem před očima. Zahlédl jsem jenom, že písmeno „k“ v řádce pokulhává. Podlaha se zhoupala, zapíchl jsem do ní oči. Tohle nevypadá růžově. Zdá se, že Rudý prá-

por v podání žáků šestých až devátých tříd pod řízením soudruha učitele Pavla Kalivody dneska neuslyším. A kdo ví, přijdu-li včas k obědu.

– Můžu si zapálit, pane majore?

– Jen kuřte, pane Bárta.

Nechal mě dokouřit cigaretu, celou dobu vejral do papírů. Půjčil mi popelník, musel jsem ho však držet v ruce, před mou židlí nebyl žádný kus nábytku, kam bych ho postavil. Přejel mě pohledem a začal číst úřední slova o tom, že proti mně zahajuje trestní stíhání, neboť jsem podezřelý z pobuřování písni. Proti tomuto rozhodnutí mohu podat stížnost. Podal jsem tedy stížnost.

– Víte, Bárta, oslovil mě pan major, aniž by použil občanského oslovení, neboť jsem přestal být pánem. – Nejraději bych vám dal pětadvacet na prdel a poslal vás do chalupy. Protože to, co jste s tím Kalivodou prováděli, to byla klukovina. Jenomže jste porušili zákon a my jsme tady od toho, abychom ho, Bárta, chránili. Jak by to vypadalo, kdyby si každý dělal srandu z našich osvoboditelů. A vy jste oba učitelé!

– Ale vždyť my jsme...

– Víme všecko, Bárta! Kdybychom nevěděli, přece vás nezavřeme.

– Jsme snad zavření?

– Myslíte, že jsme vás pozvali na pivo?

Nemám rád, když mi někdo stříhá vlasy, byť by to byla Helena. Kolik řečí pokaždé nadělám! Jak to nemám rád, ty ostříhané vlásky na krku a všude! Proč nejdeš k holiči, říká Helena. Jenže holiče už vůbec nesnáším. Tenhle se ani nezeptal, jak to chci, ale bylo to zadarmo. Oblékli mě do hnědých tepláků, na nohy černé pantofle a odvedli bezútešnými chodbami do bezútešné komůrky. Ačkoliv jsem dosud v žádné cele nebyl, věděl jsem přesně, jak to nazvat.

Na zdi je princeznička s předkusem; výraz obličeje nesvědčí o přílišné inteligenci. Ve vězení si člověk nevybírá. Je lepší být v cele

s debilní princezničkou na zdi nežli s nějakým bláznem nebo sám. Přivedli mě sem chodbou, která má po pravé straně zamřížovaná okna do ulice, po levé dveře se špehýrkou. Co dveře, to cela. V jedné z nich je Pavka. Víím to, podepisoval jsem převzetí tepláků pod jeho podpisem.

Nevím, co dělat, myšlení je chaotické, nikam nevede. Upíná se ke dveřím. Čekám, kdy se otevřou a nějaký rozumný člověk se omluví. Ve výši oka je zasklená dírka. Čas od času tou dírkou kdosi pokukuje. Vědí o mně. Proti dveřím je okno, má mříže a za mřížemi ještě síť. Na spodní okraj sotva dosáhnu. Když si vylezu na židli a ještě na opěradlo, vidím radniční hodiny. Ve tmě svítí ciferník s ručičkami modře a hvězda nad nimi je rudá – symbol ukradené svobody. Dívám se na hodiny a víím, kolik je hodin. Jsou to mé známé hodiny, viděl jsem na ně z okna svého bytu, srovnával s nimi hodinky, abych přišel včas. Ted' nikam nespěchám; je však dobré vědět, kolik je hodin...

2

Venku padá sníh a radiátor ústředního topení pod oknem obstojně hřeje. Sedím na zemi, na červené podlaze, opírám se o dírkovaný plech skrývající topné těleso. Dívám se na dveře, ačkoliv to k ničemu nevede. Žádný rozumný dosud nepřišel, nikdo se mi neomluvil. Chtěl bych je vysadit a odemčené pověsit na zeď v galerii. Pod nimi bych umístil malou kartičku s nápisem DVEŘE, *kolektiv anonymů, 20. století*. Jsou na nich čárky tužkou, i čárky vyryté. Je jich, až se mi tají dech.

Ráno mě svezli výtahem do přízemí, do cely, která měla v rohu místo obvyklého záchodu psací stůl, a za ním seděl prokurátor. Tvářil se slavnostně a prohlásil, že na mne uvaluje vazbu. Vazba se totiž uvaluje. Bezděčně jsem se ohlédl. Prokurátor se zeptal, nechci-li k tomu něco říct. Řekl jsem si o cigaretu, kouřil mou značku. Zřejmě by mu bylo trapné uvalit na někoho vazbu a nedat mu cigaretu. Poděkoval jsem.

– To se mi ještě nestalo, abych na někoho uvalil vazbu a on mi ještě poděkoval, řekl ten prokurátor.

Ted' sedím na podlaze a dívám se na dveře. Zarachocení klíčů, dovnitř se vkulil ranec dek a pan Mydlář v hnědých teplácích. Bachař, který ho přivedl, se na mne utrl:

– A co hlášení?

– Jaké hlášení? bránil jsem se.

– Obviněný Mydlář vám to vysvětlí. Dveře se zabouchly.

Pan Mydlář byl rád, že netluču rukama do stolu – názorně předvedl, jak. Ti dva kluci na stošestadvacítce tloukli v jednom kuse. Opět zběsile zabubnoval do stolu. Nepříjemné!

– Šlo mi to na nervy, řekl pan Mydlář, – dovedeš si jistě představit. Znovu zabušil. Pak svlékl bundu a opláchl si obličej nad záchodem.

Utřel se a oblékl bundu. Abych ho potěšil, představil jsem mu svou princezničku. Nechápatě civěl do zdi. Jel jsem prstem po obrysu, od čela přes zvednutý nos pršáček, vysunutý spodní ret, ubíhající bradu, kousek krku, lokny, vzhůru ke korunce trojcípé, která ji činila princezničkou.

– Je flek na zdi, snažil se mě zviklat.

– Flek by se neusmíval.

– Kdo se usmívá? Panu Mydlářovi nebylo dáno tykat si s princezničkami a po úsměvech netoužil. – Prodám auto, prodám knihy, řekl, – prodám barák.

– Pročpak to?

– K čemu je mi barák. Prodám knihy, prodám auto, není to k ničemu.

Sedl jsem si ke stolu na židli, tam se smí, díval se na zeď, na ten flek, už se neusmívala. Zavřel jsem oči a pokoušel se usnout, přestože se to nesmí. Na dvoře, na věžeňském dvoře cukrovala hrdlička. Byla to ta, která bydlí pod našimi okny na hrušce pár set metrů odtud, a přišla se vzkazem od Heleny: už ví, kde jsem. Petříkovi nakukala, že na vojenském cvičení, aby se měl čím vytahovat ve školce.

– Nepotřebuješ gumu? zeptal se pan Mydlář. – Mám gumu, řekl jsem si o ni panu vyšetřovateli.

– K čemu?

– Guma je dobrá, můžeš gumovat. Já gumuju hodně. Ze složky na dopisní papíry vylovil několik aršíků toaletního papíru, věžeňského, obstojně se na něm píše. Pan Mydlář rozložil aršíky po stole a vygumoval přeškrтанé slovo. Místo vygumovaného napsal jiné. – Kdybych neměl gumu, nemohl bych gumovat. Když mě napadne myšlenka, napíšu si ji na hajzlpapír, abych nezapomněl. Zrovna jsem napsal, ať prodají auto.

– Proč? nevydržel jsem.

– K čemu auto... V úterý jsem poslal dopis, v pátek ho dostanou. To bude pláče!

- Co jste jim, proboha, psal?

- Že se prodá barák, ať hledají kupce. Ještě není dostavěný. Dostanu nejmíň tři roky. To bude pláče! Rozběhnu se hlavou do zdi a bude pokoj.

Venku padá sníh. Vyhnali nás na dvůr, prý na vycházku. Dvůr je rozdělen betonovými zdmi na trojúhelníkové kóje, teletníky. Chodíme za sebou mezi hromadami sněhu po úzké uličce ve směru šipek. Půjčili nám trochu vzduchu na dvacet minut až půl hodiny. Pan Mydlář s rukama za zády chrchlá a plive horké sliny. Sliny propalují sníh až ke dnu, zanechávají po sobě žlutě lemované otvory. Ty kaverny přitahují můj zrak, nemohu se odvrátit. Cumlám hašlerku a přemýšlím, jak by se dalo utéci. Přemýšlím o tom planě, není kam. Naše vlast je malá, hned by mě chytily. Nechci utéci z této země, nic špatného jsem jí neudělal a jinou nemám.

Chodím po dlaždicích ve směru šipek a přemýšlím, jak utéct, kdyby to mělo smysl. Zdi jsou vysoké a dozorce v kožichu z balkonu bedlivě střeží naše pohyby. Má všechny teletníky jako na dlani. Kdysi prý se jakémusi artistovi během vycházky podařilo přelézt zdi a vyhnout se kulkám. Na ulici ho chytily a přivedly zpátky. Je to bláznovství; tuze krásné, záviděníhodné bláznovství.

Měli by mít víc ohledů, když člověka zavírají. Aspoň by mu to měli říct. V knížkách se používá zatýkací formule, jménem zákona, v realitě reálného socialismu užívají lsti. Myslel jsem si, že si jdu jen tak popovídat o písničkách, a už je pomalu březem. Krabičku cigaret jsem vybafal při prvním výslechu a peníze mívám v Helenině peněženke, musela mi je poslat. Pan Mydlář nekouří, co začal stavět dům. Mívá chvílky naprosté apatie, sedí na židli a dívá se do díry. Připadá mi jak rybář číhající na největší rybu v jezeře.

- Co vidíte v tom hajzlu, pane Mydlář?

Neodpověděl.

Doma na stole mám vedle kupy neopravených sešitů kontinentálku prastarou, padá na ni prach. Písmeno „k“ je mrzáček, v řádce pokulhává. Jak se jim mohl dostat do pracek ten Pavkův patetický text? – *Srdce mi na poplach bije jak zvon, sovětští soldáti iditě von!* Tohle jsme zpívali veřejně snad jenom třikrát, bylo to křečovitě a plné tlustých slov: zrada, srdce, chléb náš vezdejší, krev a podobně. Kopii jsem dal Pavkovi a originál založil do šanonu. Major mi mával před očima neposkládaným papírem. Písmeno „k“ pokulhávalo v řádcích. Kde to sebrali? Pavka kopii složil a strčil do kapsy. Můj šanon je ukrytý na půdě za trámem, kdyby ho našli, mají i ten povedený muzikál *K čemu tanky, strýčku Váňo*. Když o tom uvažuji, nedokážu si uvědomit, jestli měl ten papír v majorově ruce dírky k zavěšení. Bez dírek byla Pavkova kopie. Ale Pavka ji skládal, aby se vešla do kapsy. Nebo měl s sebou tašku?

Pan Mydlář se probral z letargie, vstal od záchodu, svlékl si bundu a začal běhat, pantofle lítaly po cele.

– Musím cvičit, rozhodl a provedl tři dřepy. – Mám dva syny, jeden hraje fotbal za dorost. Ten mladší je teprve v žactvu. Auto prodám určitě, barák možná taky. Toho pláče!

Po zatčení strávil pan Mydlář tři týdny v nemocnici se strážným u postele. Zhroutil se; nepočítal s tím, že by se mohl dostat do vězení. Byl zaskočen, vyveden z míry. Vůbec se sem nehodí. Ale copak my s Pavkou se sem hodíme? Copak není vězení jen pro zločince? Poslouchám nářky pana Mydláře, jako bych neměl svých starostí dost.

Po večeři, bylo už povoleno rozestlat kupu slamníců a ulehnout, přivedli Frantu, vystydlý ešus šoupli za ním. S nechutí sežvýkal půl placky, o zbytek jsme se rozdělili s Mydlářem. Příchozí mlčel, obracel sousto v ústech, pak se opláchl nad záchodem a řekl:

– Tak já jsem špion. Sám bych to do sebe neřekl. Vyzradil jsem, zač je v Pardubicích perník.

Prohlížel jsem si Frantu, byl to první špion v mém životě. Ležel a díval se na žárovku v drátěném košíku. Čekal jsem, že ještě něco řekne, ale neřekl už nic.

Siréna jak roztoužená ovce zabečela večerku, okna ožila výkřiky: Přání dobré noci, muži zdravili ženy, ženy muže.

– Zavřít nás můžou, pustit musí! Věčně tady nebudem!

Dozorci poletovali kriminálem s obušky a vysílačkami, snažili se odhalit pachatele. Zpěváka Čárliho umlčeli uprostřed refrénu písně *Bedna od whisky*, bezpochyb ho šoupli do díry – deset dnů v uzavřeném oddělení. Nejvýraznější byl hlas Kainův. Sytý zločinecký bas, ochraptělý, přesto mohutný a nepolapitelný:

– Dobrou noc všeckým kamarádům a kamarádkám na krajzáku přeje Kain. – Prckovi, Čárlimu, Savaně, Pštrosovi a všeckým kamarádům a kamarádkám dobré ráno přeje Kain, volával po budíčku.

Pan Mydlář vysedává nad záchodem a kouká dovnitř, špion Franta hloubá nad šachovnicí a já lámu krabičku od sirek na ty nejmenší kousky, jakých je možno docílit. Princezničku nepočítám. Franta žil přes půl roku v západním Německu, v uprchlickém táboře čekal na ženu s dcerou v naději, že se jim podaří uprchnout za ním. Když se jim to nepodařilo, když zanechal všech nadějí, vrátil se a tady z něj udělali špiona. Žena se s ním chce rozvést, žádost už podala.

Večer mi tlustý poručík Hardy přinesl psaní od maminky a kupu Heleniných dopisů. Mohl jsem odeslat jeden dopis za čtrnáct dnů. Každé druhé úterý sbíral Hardy dopisy v nezalepené obálce, psané obyčejnou tužkou. Večer přinesl došlé dopisy. Je to podivný systém: když dostanu dopis v úterý večer, moji odpověď na něj odešlou až za čtrnáct dnů, v úterý ráno. Napsala mi Helena, že strýček je zdravý. Proč mi to píše, vždyť se nestýkáme, naposledy jsem ho viděl na otcově pohřbu. Přivezl věnec, vypil kafe a pospíchal k vlaku. Pak mi to došlo. Zajásal jsem tiše, vylezl po židli k oknu a zařval do dvora:

– Pavko! Můj strýček je v pořádku.

Seskočil jsem a začal křepčit po cele, než se rozletěly dveře. Na prahu stál poručík Hardy. Chtěl vědět, kdo hulákal z okna. Špion Franta mlčel, díval se mu na čepici, na lvíčka s hvězdou. Pan Mydlář taky mlčel, díval se však na mne. Zdá se, že sfárám do díry. Tam se nesmí kouřit, číst ani dostávat dopisy. Radoval jsem se však, že Státní bezpečnost nenašla rukopis našeho muzikálu *K čemu tanky, strýčku Váňo*, šanon je na půdě za trámem. Z Heleny se stává konspirátorka a já patrně strávím deset dnů v díře. Hardy mě vytáhl na chodbu:

- Byl jste to vy, Bárta?
- Ano, pane poručíku.
- Víte, co je za hulákání z okna?
- Díra, pane poručíku.
- Tak příště vás tam šoupnu. Jasný?
- Jasný, pane poručíku.

Ráno bečí siréna v šest, pracující už pracují a věžňové teprve vstávají. Zvedneme se ze slavníků rozložených po podlaze, sundáme z nich deky a prostěradla a poskládáme z nich mohylu pokrytou dekami. Zbytek pokrývek a prostěradla se uloží v hlavách mohyly naprosto vyrovnaně, pokrývka, prostěradlo, pokrývka, prostěradlo, aby hrany řezaly. Čím víc se tento objekt podobá kvádru s menším kvádríčkem nahoře, tím je to krásnější. Pak zarachotí klíče, obyvatelstvo si stoupne do zástupu, ruce za zády. Vejde dozorce a očekává hlášení.

- Pane veliteli, světnice číslo 235, počet tři, při úklidu. Hlášení podává obviněný Mydlář.

Dozorce kývne hlavou, pan Mydlář se vrhne ke dveřím a z věšáku na chodbě sundá smetáček. Dveře zaklapnou, začne se zametat. To by člověk neřekl, kolik se vymete špíny. Koluje zvěst o vězni, který oslepil kukačku. Koluje spousta zvěstí ve vězeních, přání vtěsnaná do slov. Kukačky se plíží po chodbách na neslyšných podešvích

a nakukují kukátky ve dveřích do cel. Dotyčný vězeň si na ticho-šlápka počíhal a ve chvíli nakukování vrazil násadu smetáčku do kukátka. Bachaře s páskou přes oko tam sice neměli, jisté však je, že při ranním úklidu se nenakukovalo.

Zarachocení klíčů, ešusy s kávou a chleba. Po snídani se sedí. Občas někoho odvedou k výslechu, ve všední dny vycházka, pak oběd. Po jídle se sedí do večere, v sedm siréna, příprava na večerku – zbourat kvádry, ustlat, ležet povoleno. V devět večerka, silné světlo přepnou na slabší, nesmíme hlasitě mluvit, mělo by se spát.

Jednou týdně holení, každých čtrnáct dnů výměna knih (čtyři kusy bez výběru), sprcha a výměna prádla každých deset dnů, dopisy a nákup co dva týdny. Klid a čas. Klid zdánlivý a čas mizící pod rukama. Rachocení klíčů, splachování záchodů, narážení ešusů o ešusy. Vycházka! Pohyb, pohyb! Při cestě na umývárnu doléhají zvenku dětské hlásky. Naproti je mateřská školka. Někdy je slyšet třeskot skla, nářek chlapa, křik, údery obušku na lidských zádech, štěkot psa. Výkřiky z oken: Moc moc tě líbá Savana! Všeckým kamarátom a kamarátkam na krajzáku dobrú noc praje Prcek. Zvony z evangelického kostela, vedle je dům s Helenou a Petrem, hruška s hrdličkou. Pleskání pantoflí, ve zdech morseovka. Čas. Spousta času prosezeného na židli u stolu zády k oknu a prochozeného sem tam, mezi oknem a dveřmi. Čtvrtý rozměr naší existence.

– Tak vy nám to neřeknete, Bárta, usmál se na mne major. – Nevadí, času dost. Vám k přemýšlení a mne nic nehoní.

3

Jdu s rukama za zády, jak předepsáno, a dozorce za mnou přikazuje: – Doprava, doleva, stát, obličejem ke zdi! Měl by mít otěže. Bolí mě břicho. Bolí vždycky, když mám strach. Vždycky, když jsem veden k výslechu, mám strach. Bojím se, aby major nevypátral nějaký zločin. Co když jsem spáchal něco strašného – otrávil studny, vykolejil vlaky, zapálil město, zapříčinil mor, oloupil důchodce. Něčeho jsem se musel dopustit, když mě tu mají.

Tentokrát na mne major vytáhl konkrétní důkazy. Plakáty s našimi jmény, programy všelijakých divadélek a kulturních domů, kde jsme s Pavkou zpívali, seznam našich písniček, téměř úplný.

– Tak vidíte, Bárta, to by snad mohlo stačit, ne? radoval se nad tou kupou papírů.

– K zavření? zeptal jsem se. – Za zpívání?

– Nehrajte naivku, Bárta, sám nejlíp víte, jaká je dneska situace a jaké jsou to písničky.

– Jsou o tom, co se stalo, nic jsme si nevymysleli.

– Podívejte, Bárta, máte ženu a dítě, strádají, já vím. Myslíte, že nemám srdce? Přiznejte se a já vás pustím.

– Můžete mi naznačit, k čemu se mám přiznat?

– Řekněte mi, kde jsou texty vašich písniček, a půjdete domů.

Nebo je napište tady.

– Vy je nemáte?

– Jak chcete, Bárta, pokrčil rameny a přistoupil k plechové skříni.

Opět jsem si mohl prohlédnout Stalinovy kníry. Major zalistoval v protokolech a začal mi předčítat pasáže svědeckých výpovědí nejmenovaných lidí. Vypadalo to zle. Hanobili jsme prý, pobuřovali, nabádali národ ke vzpouře.

– Podívejte, Bárta, kdybych byl kurva, nebudu se s váma párat, tohle dám prokurátorovi a fertyk. Jenže my i ve vás, Bárta, vidíme člověka. Takoví talentovaní mladí lidé, vždyť vy byste mohli pracovat s námi, společnost vás potřebuje. Jste nemocní a já vás léčím. Teď mi nadiktujete plné doznání a projevíte účinnou lítost. Budete žasnout, jak se vám uleví.

– Nic špatného jsem neudělal, a co se přihodilo, za to nemůžu.

– Jak myslíte. Už posledně jsem vám říkal, že mám času dost. Vy patrně též. Požádám generálního prokurátora, aby vám prodloužil vazbu, to je formalita. Já vám to pobuřování dokážu, Bárta, a třeba i podvracení republiky, když na to přijde! Vytočil jednomístné číslo a přivolal dozorce: – Přijďte si pro pacienta! Při odchodu za mnou ještě houkl námět k přemýšlení: – Příště si promluvíme o muzikálu!

V pozdním odpoledni, v době k tomu nezpůsobilé, zarachotily klíče a dovnitř se vbatolil poručík Hardy s balíkem. Pro mne. Kapesní kudličkou přefíkl provázek a rozbalil poklad. Letmým pohledem shledal, že mi nebylo posláno nic závadného. Nebyl tam pilník ani lano; žádný nůž, revolver, drogy, skleněná nádoba, žiletky, konzerva, jehla, inkoustová tužka. Byly tam cigarety, tři pomeranče, uzenice z Uher, čokoláda, dvě tužky obyčejné nezastrouhané a dva sešity. Dopis není v balíku povolen. Jenom seznam předmětů, přičiněný pečlivou rukou odesílatelky. A mýdlo, hřeben, kartáček na zuby s pastou. Tři kila radosti.

Dostal jsem balík. Ještě nikdy mi má žena balík neposlala, nebylo potřeba. Připomnělo mi to, že nejsem sám a že existuje ještě jiný svět – s pomeranči, cigaretami, čabajskými klobásami, hřeben, zubní pastou, se sešity a tužkami. I zápalky tam byly v pestrých španělských krabičkách, s obrázky podivných zvířat. V tom lepším světě mám své lidi, kteří vše nakoupili, zabalili, napsali novou adresu pod staré jméno a odeslali. Do toho světa patřím, tady jsem dočasně: Zavřít nás mohou, pustit musí. Věčně tady nebudem! Raduji se z balíku pro toto uvědomění.

Opálil jsem konec tužky sirkou, aby se obnažila tuha, na betonovém parapetu nabrousil špičku a začal psát pohádku pro syna Petra – o třech pomerančích.

Psaní se mi však nedařilo. Stále se vkrádala poslední majorova věta: Příště si promluvíme o muzikálu. Nejdřív mě napadlo, že by mohl o *Strýčkovi Váňovi* vědět od Baltazara Vymazala, našeho kamaráda; jenže Baltazar nám text vrátil den před zatčením. A Pavka to přeci nevyzvonil.

Po večerce, když utichla přání dobré noci, přilákal mě k oknu kousek známé melodie, naše písnička pronikavě zahvízdaná do hlubin dvora. – Vole jeden! následoval po melodii jasný Pavkův hlas. – Posero! dodal ještě a pak bylo ticho.

Dopoledne jsem ho zahlédl. Osazenstvo naší cely cestou do teletníku stálo za plentou u výtahu. S rukama za zády jsme čekali, až přejdou vězni z jiné cely, vracející se z vycházky, mezi nimi byl Pavka. Zahlédl jsem ho koutkem levého oka. Šel těsně kolem, a přece jsem ho nemohl zatahat za rukáv a říct mu Co blbneš, jaký posera? Snad si nemyslíš, že má *Strýčka Váňu* major ode mne?

Sedl jsem si ke stolu a na kus hajzlpapíru kreslil mouchu. Chtěl bych být mouchou, tak maličkou, aby se protáhla pletivem za mřížemi. Nejdřív bych zaletěl k Pavkovi, vyjasnit si, jak je to se *Strýčkem Váňou*. A pak bych letěl domů. Kmital svižně křídýlky, vyhýbal se pavučinám a dával pozor, aby mě cestou nesezobl pták. Celý určiceny přilítl bych domů, potěšil se se svými lidmi a zase bych se musel vrátit, neboť utéct není kam a zůstat mouchou do smrti taky není řešení. Ani jsem ji nedokreslil, nejsem si jistý, kolik mají nožiček. Větrný mlýn se kreslí lépe, lopatky zakrývají oblohu. Mlejn se říká soudu, mlejn nás semele. Doba, kdy padaly hlavy, už dávno pominula. Teď padají srdce do kalhot. Co udělá moje? Čas. Není snad působení času stejně účinné jak vyražení zubů?

Už tři týdny mě major nechal „u ledu“. Snad aby mi dal najevo, že čas není jeho pánem. Nijak jsem po výsleších netoužil, ten klid mne

však znepokojoval víc než rozmluvy na židli pod obrazem státníka, který se jmenuje Svoboda. Byl jsem „u ledu“ a bylo mi horko.

V novinách jsem se dočetl, že jsou Velikonoce. Na Velký pátek večer zněly zvony z evangelického kostela, z kostela vedle našeho domu. Věřící přijímali tělo a krev Páně. Kristus se nechal ukřižovat, aby nás spasil – všechny, mne, Pavku i majora. Mohli bychom spolu zpívat v barytonech blažené písně, svorně a bez zášti, všichni spaseni.

Hledám Boha ve své hlavě, je mi úzko, o Velkém pátku zvony dozněly. Netroufám si prosit Ho, aby mi pomohl z téhle bryndy, kterou nadrobila historie. Nebo snad nedostatečný pud sebezáchovy, nepochopení pravidel, jimiž se řídí povedená společnost, daná mi k životu? Obávám se obtěžovat Boha škemráním o svobodu. Když mi bylo dobře, zůstal jsem dlužen poděkování. Teď, v hodině úzkosti, mi došlo, že jsem dlužníkem. Až teďka Tě hledám a přeji si, abys byl, abych Tě našel. Děkuji za vězení, které mě vyřadilo ze špatné společnosti, že se vyjasnilo mé postavení. Za čas, kterého se mi dostalo k přemýšlení. Jsem v omezeném prostoru, mám omezené možnosti. S tím jsem se smířil, děkuji za smíření. Fantazie mne vyvádí na čerstvý vzduch, do skutečných a neskutečných krajin, také za ni děkuji.

Škoda že neumím věřit pořádně. Všechno by bylo jednodušší. Ještě však neumírám, mám tedy naději. Člověk by měl věřit – v Boha, v lidství, na štěstí, sám v sebe. Bez víry jak dříví v lese roste. V co věřím já? Já tápající, bezradný i pyšný, slabý i silný, statečný i vystrašený, usměvavý, plačící, malý i velký, bílý a černý? V život? V práci? V lásku, pravdu, spravedlnost? V lidi? V sebe? Nevím... Bože dej, ať ve chvílích pokušení nepodlehnu, ať mé srdce neskončí v kalhotách. Amen.

Tak jsem se modlil na Velký pátek ve věznici zvané krajzák; na zemi slamník, pak prostěradlo, mé tělo, další prostěradlo a nahoře dvě deky.

Kdesi tu žije Pštros. Jeho jméno je vyryto hranatým písmem na většině hliníkových misek, na zdi za plentou u výtahu, v umývárně – PŠTROS. Nic o něm nevíme, jenom to Pštros. Sedí v koutku cely, kdo ví odkud vydlobal hřebík, a v době jídla ryje své jméno do všech ešusů. Láká mě a zároveň odrazuje ty lidi poznat – Kaina, Prcka, Čárliho, Savanu, Pštroso. Bezpochyby spáchali skutečné zločiny, jsou tu jako doma, my političtí jsme tišší. Lidé z periferie přitahují. Určitě jsou zajímavější než spořádaní občané. Jednou jsem byl na vycházce sám. Pana Mydláře propustili a Frantu zrovna týrali u výslechu. Z teletníku bylo vidět na okna samovazeb, v jednom jsem zahlédl skvrnu, obličej. Muž za mřížemi volal do vedlejšího výběhu:

– Čeká mě nášup.

– Nekecej...

– Zmlátil jsem mukla na kobce, má přeraženou čelist. Nechtěl mi, hajzl, kouřit ptáka.

– Kolik počítáš?

– Nejmní bůra...

Udělalo se mi zle. S něčím takovým budu po odsouzení v cele. Nebo už zítra, dnes, místo po panu Mydlářovi je dosud volné. Třeba už teď tam na mne čeká, tetovaný a zvrácený. Ejhle, člověk!

Pan Mydlář odešel. Pustili ho, určitě ho pustili domů! Nejdřív přišel dozorce, který vodívá k výslechům, a odvedl ho jako kdykoli k výslechu. Po několika hodinách otevřel dveře poručík Hardy a řekl, že máme sbalit Mydlářovy věci do deky. Kdyby ho přemísťovali na jinou celu, sbalil by si svých pět švestek sám. Je to jasné, už ho propustili. Určitě přišli na to, že je zbytečné mít pana Mydláře zavřeného. Kdy to zjistí u Franty a kdy u mne? Pan Mydlář šel domů. Proč ne já? Dobře že ho pustili. Ale mne by měli pustit taky. Všem bych to přál... a nejvíc sobě. Jako bych si to zaslouhoval víc nežli ostatní. Chci domů, za ženou a za synem. Chci chodit do práce a nosit domů peníze. Chci svobodu, pro sebe ji chci ze všeho nejvíc. Franta přemýšlel o tomtěž,

oběma nám bylo nanic. Ale když nás to přešlo, učinili jsme zásadní objev: Je to možné!

Právě teď jede pan Mydlář autobusem do Orlové. Autobus je přeplněný, pan Mydlář s šedinami stojí, svírá tyč nad hlavou, v zatáčkách vrávorá. Vstane chlapec s vlasy po ramena a uvolňuje mu místo.

– Děkuju, chlapče, už mám odsezeno.

Takhle si představoval vysněnou cestu, když jsme vymýšleli každý svou. Já půjdu volným krokem a budu dýchat. Taky budu dávat pozor, aby mě nesezobl pták. Zavřít nás můžou, pustit musí.

4

A máme První máj. Pokojní občané jsou už probuzeni. Břeskná dechovka je vyhnala z postelí – a povinnost. Obléci sváteční oděv a upalovat na seřadiště; vyfasovat předměty k mávání, seřadit se a vykročit, občansky rázně. Mávat a jásat, kráčet vpřed. Fábory, pentličky, hesla a portréty živých i mrtvých, vlajky a pestré třepetalky, rudé karafiáty, balonky na šňůrách, alegorické vozy, pivo, horké párky, limonáda, cukrová vata, projevy. Slova. Z plechových amplionů plechová slova. Nikdo je neposlouchá, nač. Slovo nic neváží, chyt' slovo, schovej si je do krabičky, dívej se na ně. Uletělo jako balonek holčičce s pionýrským šátkem. Vyletí vzhůru a praskne.

Odpoledne je lidová veselice v parku. Dostaví se všichni po svátečním obědě. Co tam hraje kapel všelijakých! Dechovky, cimbálka, dixieland, big-beat, country and western, dokonce i symfonický orchestr. Loutkové divadélko, komikové, kouzelník Mydélko. První máj je pro všechny. Ať žije První máj, svátek pracujícího lidu! Nepracující lid svátek nemá. Nepracující lid sedí ve vězení. K snídani kafe a chleba, k obědu zelí, knedlík a kousek chlupaté vepřové kůže. K večeři podlouhlá buchta s marmeládou; pálí po ní žáha.

Včera jsem při vycházce zahlédl v teletníku tři rozvité pampe-lišky. Byly nestoudně žluté. Měl jsem chuť jednu si utrhnout, ale neudělal jsem to. Zvadla by vzápětí, zavřela žlutý terč do zeleného pouzdra a uvnitř by to zbělelo. Usuzuji, že stromy už mají listí a je tam jaro. Taky nám dali místo dlouhých podvlíkaček krátké spodky. Cítím jaro ve vzduchu a vzduch patří i nám.

Major mi oznámil, že požádal generálního prokurátora o prodloužení vazby, neboť s vyšetřováním není zdaleka u konce. Připadám si jako vyždímaný hadr; myšlenky, to hejno šedých holubů, se rozlétaly na všechny strany, holubník prázdný, jen bílý trus tam

zbyl. Kdykoli majora napadne, požádá generálního prokurátora a ten vazbu prodlouží.

Otevřel jsem sešit, opálil tužku, vstal, tuhu zaostřil na parapetu, prošel se ke dveřím a zpátky, znovu usedl a začal vábit ulítané myšlenky. Sliboval jsem jim hory doly, hrachu a jiných dobrot, marně. Znovu jsem vstal a začal chodit po cele. U dveří se nadechl, zadržel vzduch v plicích a šestkrát volným krokem přešel místnost ode dveří k oknu. Pod oknem jsem se vydýchal jak lovec perel, který se vynořil. Rozlétané myšlenky se vrátily zpátky. Knížka, kterou si tady píšu, abych utloukl čas, se bude jmenovat *O domu stromu*. Vymýšleli jsme si s Helenou takový dům, v němž by žili jenom přátelé. Byl by to strom plný hudby a barev a lásky a dětí rozesmátých od ucha k uchu. Zrušili bychom pláč, schůze, závist a nepřátelství. Nic původního, já vím, spočívá snad krása v originalitě? Taková knížka má spoustu úskalí, já vím. Je to ale báječné psát si o neuskutečnitelném světě ve vězení tužkou číslo 2 do sešitů od Heleny. Až mě odtud pustí, budeme si to číst sami dva. Vždycky mě pokládala za blázna.

A jsme zase tři. Pan Mydlář se vrátil. – Tak, řekl, – a jsem zase tady. Vzal židli od stolu, postavil ji k záchodové díře a zahleděl se do hlubin.

– Dneska po vás nic nechci, Bárta, dnes to není výslech. Už vás k ničemu nepotřebuju. Zhloubal se do papírů před sebou, listoval v nich, a dokonce přitom pohvizdoval. Čeho se vlastně bojím? Nikdo mě nebije, najíst mi dají, major se občas zeptá, je-li se mnou slušně nakládáno.

– Tak vidíte, Bárta, říká major, – chováme se k vám slušně, a vy jste nám v osmašedesátém nasazovali psí hlavu. Co o nás budete říkat, až vás pustíme? Co si vymyslíte?

– Nic si nevymyslím, pane majore, slíbil jsem a držím se toho. – Snad mě nechcete pustit?

– Ale co vás nemá! rozesmál se. Pak zvažněl, nasadil si brýle a začal předčítat:

„Ta stráň s pokřivenými keříky, ten kousek půdy, to je naše země, náš domov. Proč bychom měli opouštět své mrtvé? Co tady chtějí, kdo je sem zval? Jako by neměli dost velkou zemi. Cítí se ohroženi. Námi ohroženi. Ano. Bojí se pravdy. Naši jednoduché pravdy: Chceš-li sklízet, musíš zasadit, okopávat, hnojit.“

Major zaklapl složku, ani jsem nepostřehl, z čeho vlastně četl, zda byl papír poskládaný, nebo měl dvě dírky k zavěšení. Byl to kus textu z našeho vykutáleného muzikálu *K čemu tanky, strýčku Váňo*.

– Víte, Bárta, já nevím. Nejsem odborníkem přes literaturu, jsem kriminalista. Co já si o tom textu myslím, to je moje věc. Ale myslím si, že je to od vás svinstvo, takhle se vyjadřovat o našich nejlepších přátelích. Krev za nás prolévali!

– Ale vždyť tam nikoho nejmenujeme, šlo nám o problém násilí a ten je obecně platný, ohradil jsem se a tím vlastně přiznal naše autorství. Na špek jsem skočil tomu majorovi.

– A komu jste to dával číst?

– Nikomu! Před očima se mi však vynořila hlava připomínající žárovku – Baltazar Vymazal. Kdyby věděli, že text četl, lítá v tom s námi.

– Tak vy jste to nedával nikomu číst? To máte štěstí, Bárta, že jste to nedal nikomu přečíst. A co jste udělal se svým textem?

– Spálil, pane majore, v kamnech jsem ho spálil, protože se mi nelíbil, jednou to napíšu líp. Co jsem už spálil svých věcí, protože byly špatné, nepovedené, uspěchané, naivní, abych se za ně nemusel stydět. Se svým duchovním majetkem si můžu i zadek vytrít.

– Jenže tohle jste psali dva. A Kalivoda si svým duchovním majetkem zadek nevytrěl. Kalivoda to dokonce předčítal patnácti lidem na mejdanu ve svém bytě a tím porušil paragraf 100 trestního zákona, neboť z nepřátelství k socialismu pobuřoval více než tři osoby. Vy jste byl u toho a vůbec vás nenapadlo zabránit páchání trestné činnosti.

– Teď jste vedle, pane majore, na takovém mejdanu jsem nebyl.

– Nebyl... Dobře, já vám to věřím, Bárta. Máte štěstí, že i Kalivoda vypovídal ve váš prospěch. Jste ženatý člověk, žijete vcelku spořádaně. Až na to, že s kytárou pácháte trestnou činnost. Podívejte, napíšem protokol, za jakých okolností to bylo napsáno. Můžete si ho nadiktovat sám, abyste neřekl, že to nějak překrucuju. Já ten pamflet pošlu docentu Kalovi do Olomouce na univerzitu, on je odborník přes literaturu a soudní znalec, napíše nám posudek. Třeba jste z toho venku, to záleží na posudku. Zatím si vás tu ještě musíme nechat.

K obědu byl ešus se zbrusu novou rytinou vedle starého Pštrosa. Velmi pracně provedená kresba strážní věže, ostnatý drát, hlava poutové krasavice a zapadající nebo vycházející slunce. Bezpochyby vycházející. Pod přepečlivě naivním obrázkem byl nápis: 9. KVJETNA 1971 AMNESTIE!!! Amnestie, amňa, amina – prominutí trestu, udělení milosti. Zázračné slovo, sen. Kdyby byla, kdyby se vztahovala i na mé provinění, zastavilo by se vyšetřování, nebyl bych souzen, neměl bych zápis v rejstříku trestů. Jenom jakási zkušenost by mi zůstala. Bylo by to přijatelné řešení.

– Mohla by být, řekl Franta, – je rok plný výročí, všude samé sjezdy, dávno už nebyla.

– Myslíš? zalapal pan Mydlář nad záchodem po dechu.

– Pokud bude, pak jedině v květnu, prohlásil Franta. – Ovšem jisté to není.

– Ale odkud to ti hoši mají? Třeba jim to někdo řekl...

– Jo, holič. Včera bylo holení, holič je zadobře s panem velitelem a ten mu to pošeptal do ucha.

– Dost! Dál jsme o tom nemluvili. Mlčeli jsme a všichni tři přemýšleli, jaká bude a kdy ji vyhlásí. Amnestie, to nejkrásnější slovo, když se odněkud vynoří, rozumem je nezaženeš. Večer kdosi vykřikl z okna:

– Amina devátého května!

- Jdi do prdele, nechal se slyšet jakýsi skeptik.
- Amňa, vysrala sa na mňa, zarecitoval druhý.
- Je to tutovka, hoši, vykřikl optimista. – Chystejte si ptáky!
- Odkud to vědí? dorážel pan Mydlář dychtivě. – Přece to nemůžou říkat jenom tak.

V sobotu vtrhl do cely dozorce: – Sbalit věci, houkl na nás a vypadl.

- Už je to tady! zajásal Franta a pan Mydlář se přestal dívat do záchodu. Brada se mu třásla.

- Rozhážou nás po celách nebo co, zaujal jsem pózu skeptika, raděj bych neměl pravdu. A tu mne napadlo, že by to mohla být prohlídka zvaná filcunk a že by mi mohli najít v sešitech popsané stránky a přečíst si je. Uvědomil jsem si až teď, že píšu ve vězení protistátní spisek, když si vymýšlím novou, lepší společnost. Vždyť já tady, pod svícnem, páchám zase trestnou činnost! Z chodby sem doléhal cupot pantoflů, z vedlejší cely tukaní na mříže, povely. Rozdělili jsme si s Frantou cigarety rovným dílem; že by se takhle odcházelo na svobodu? Podali jsme si ruce a řekli si, ve které hospodě na sebe počkáme. Bachař nás vyhnal na chodbu, obličejem ke zdi; tři jiní, mladí a silní, vtrhli do cely a začali s prohlídkou. Jeden oťukával železnou tyčí mříže, nejsou-li napilovány.

- Chtěli byste domů? Do prdele s váma!

Zavedli nás s ranci vězeňského majetečku do služební místnosti. – Svléknout donaha! Udělejte dřep! Prohledávali všechno, i konečník. Mydlářovi sebrali popsané toaletní papíry a veškeré dopisy z domova. Zatrnul jsem strachem. Dozorce, který prohlížel moje věci, se k písemnostem ještě nedostal. Na kupu zabavených krámů hodil jenom popelník vyrobený z krabičky od zápalek a staniolu. Dopisy ho nezaujaly, ty vrátil zpátky. Pak sáhl po sešitech, listoval v nich, aniž by četl. Držel v rukou mé sešity s nedopsaným projektem ideální společnosti a váhal, co s nimi.

- Vězeňský řád přece povoluje mít v cele psací potřeby! řekl jsem.

Podíval se na mne, znovu zalistoval v sešitech a nebyl z toho moudrý. Pak je vrátil na deku mezi nezabavené krámy.

– Obléknout a zpátky!

Dveře zaklaply, podali jsme si ruce na přivítanou a začali zametat neuvěřitelnou vrstvu prachu a staré slámy na podlaze. – To byla květnová amnestie roku 1971 ve věznici zvané krajzák.

Dny se vlečou tempem slimáčím. A přeci jen, když se podívám zpátky, je ta usliněná stopa dlouhá. Nejdelší řada na dveřích cely obsahuje sto čtrnáct čárek. Nevím, kdo je vyryl; vím, že jsou to dny. Svě čárky nepíšu na dveře, vím však o nich. Osmdesát pět jich je. Co je to proti patnácti letům, proti dožití? Co je to proti trestu smrti? Víím, že za pobuřování mohu dostat nejvýš tři roky.

Přišlo očekávané rozhodnutí generálního prokurátora o prodloužení vazby. Venku je modrá obloha, pampelišky v teletníku posekali, protože byly žluté. Dostal jsem chuť na pivo, jaké čepují pod kaštiny za radnicí. Pod rozkvetlými kaštiny. Chlapec se batolí v záhonech, přinesl mámě sedmikrásku, kvítek užmoulaný, žlutý terč s bílými lístky. Povídáme si, pijeme pivo, jsme na vzduchu, je jaro. Pivo za tři kačky, vzduch a jaro zdarma. Na radnici jsou hodiny. Od piva na ně nevidím, úhel je příliš ostrý. Nepotřebuji vědět, kolik je hodin. Pokud je obloha modrá, času dost.

Když trochu povyskočím, vidím proti modré obloze radniční hodiny máznuté mříží. Nepotřebuji vědět, kolik je hodin. A přece mě to zajímá.

5

Červen... ten krásný měsíc mezi jarem a létem, měsíc růží, jahod a koupání v řece, měsíc třešní a milování ve stvolech trávy, zděšené před kosami. Skočit po hlavě do vody, nechat se unášet řekou nebo se drát proti proudu, pak to vzdát, vyškrábat se na břeh, do trávy, lehnout si zády ke slunci a žvýkat stébla psárky. Nebo v líném rybníku, dál od břehu je voda čistá, je tam hluboko, bahno nezvířené. Stačí si lehnout na záda, občas kopnout nohama a zahýbat dlaněmi. Dívat se na oblaka přinášející déšť – měkký, červnový. V červnu jsem se narodil.

Mám chuť plavat v dešti, v letním a studivém. Daleko od břehu zápolit se svou silou. Udýchaný vypotácet se na břeh, nebo se utopit.

Mám starost, kam schovat sešity. V sobotu, kdy se nekonala amnestie, mi nahnali strach. Co kdyby ten bachař dokázal číst můj nečitelný rukopis, co když příště neproklouznu? Nejlepší by bylo spálit oba sešity nad záchodem a popel spláchnout. Jenže do cely stále kdosi nakukuje, ten by se divil. Roztrhám to na kousky a spláchnu nezapálené, rozhodl jsem se. Jenže pan Mydlář se zabydlil u díry natrvalo a nenechá se odtud vystrnadit. Musím svůj záměr uskutečnit v noci; nedůvěřuju panu Mydlářovi. Co když, až začnu trhat své dílo, zazvoní na bachaře? Tlačítko je na zdi hned vedle záchodu. Co mohu vědět o panu Mydlářovi. Ani jsme z něj nevydolovali, z čeho je obviněn. A co vím o Frantovi? I Pavku mi zpochybňují v tomhle vězení. Co vím o sobě?

Čekal jsem, až pan Mydlář opustí své stanoviště a ulehne na slamník. Neměl se k tomu. Franta už zhluboka oddychoval, ale pan Mydlář seděl s očima dokořán, díval se do temné díry, ani se nepohnul. Opatrně, aby nezašelestila, vytrhl jsem ze sešitu pod dekou

první stránku a začal ji žvýkat. Snědl jsem tři hustě popsané listy, víc jsem nedokázal. Vstal jsem a šel k záchodu.

– Vy dneska nepůjдете spát? zeptal jsem se číhatele. Neodpověděl. Dloubl jsem do něj zlehka.

– Pst, zasyčel. – Je tam, ať ji nevyplašíme!

– Co je tam, pane Mydlář?

– Pitomče! obořil se na mne. – Už vykukovala, už jsem ji skoro měl a tys ji vyplašil.

– Co jsem vyplašil?

Ale pan Mydlář neodpověděl.

V den mých devětadvacátých narozenin jsme kouřili bulharské cigarety BT a pili šumák. Pili jsme šumáky často, bylo jich dostatek, dneska však slavnostně. Pavka na mne nezapomněl, zahulákal svou gratulaci z okna. Už jsem mu odpustil, pokud bylo co odpouštět. *Strýčka Váňu* jsme psali přesvědčeni o tom, že musí být napsán. Aby se nám ulevilo, když jsme proti historické realitě nic jiného podniknout nedokázali. Kdyby nám náš kamarád Baltazar Vymazal nevynadal do šilenců, kdyby nám nezakázal hru uvést, kdyby nás nezavřeli, už by se zkušelo. Kdyby nám v tom nezabránili, za týden by byla premiéra. Kdyby, kdyby... Pak by nás zavřeli ještě víc. A písničky? Určitě vypátřali několik našich příznivců, kteří je znají nazpaměť. Bezpochyb mají texty, svědky i zločin, aniž by k tomu potřebovali Pavkovu nepořádnou bednu a můj pořadač s pečlivě seřazenými papíry.

Zahulákal jsem z okna své poděkování za gratulaci. Vzápětí zarachotil klíč; z okna se nesmí ani děkovat. Ať! Ve dveřích stanul poručík Hardy a podával mi krabičku amerických cigaret Philip Morris. – Porušil jsem předpis, ale když máte narozeniny... Pozdravuje tě Kalivoda, tykl mi a spiklenecky mrknul.

Je to vlastně happening, scénář prastarý. Ačkoliv je tak prostý, nedokázal by ho lépe vymyslet Milan Knížák z Prahy ani Allan Kaprow

v New Yorku: několik lidí téhož pohlaví se umístí do prosté, neútné místnosti se záchodem v rohu a zamkne se tam na blíže neurčenou dobu. Je to vylepšeno jakýmsi řádem, který je nutno dodržovat, a občasným propíráním mozku. Jinak si účastníci mohou dělat, co libo. Plakat, smát se, kousat si nehty, onanovat, potichu zpívat, přemýšlet, nepřemýšlet... Zážitek, na který budete vzpomínat po celý zbytek života. Háček je v tom, že nezáleží na vůli účastníka, bude-li ve hře pokračovat nebo nebude.

Pan Mydlář už není mezi námi. Při ranním hlášení odmítl vstát ze židle u záchodu. Vynadal poručíkovi Hardymu a pokousal zdravotní sestru, když za ním přišla s krabicí léků. Dva zdatní bachařící mu zmleli záda pendrekou, ale pan Mydlář se držel židle tak silně, že ho museli vyvléct s ní.

Dozorce, který vodívá k výsledkům, mě zavedl do ordinace pana majora. Před židlí, na níž obvykle sedávám, stál tentokrát stolec a na stolku objemný fascikl protokolů. Major se tvářil spokojeně, jako mistr, který právě dokončil dílo.

– Prostudujte celý spis důkladně, můžete si dělat výpisky. Kdybyste s tím nebyl hotov dneska, můžete zítra pokračovat. A bude vám umožněno hovořit s obhájcem.

Pročítal jsem výpovědi své i Pavkovy, protokoly sepsané s jakýmsi svědky. Věci známé i netušené, pravdu i lež. Spis obsahoval i pracovní posudky a naše životopisy. Byly tu přiloženy texty našich písniček, jak je majorovi nadiktovala jistá Ivona Klimešová, prodavačka kožené galanterie. Scénář našeho povedeného muzikálu *K čemu tanky, strýčku Váňo* pocházel sice z mé kontinentálky, ale byla to fotokopie a nedalo se usoudit, zda byla pořízena z originálu nebo z Pavkova průklepu. Dírky k zavěšení nebyly patrné. K autorství jsme se oba přiznali. *O Strýčkovi Váňovi* vypovídalo sedm svědků – lidé, kteří se účastnili mejdanu u Pavky. Žádný z nich ne-

ocitoval jedinou větu, jež by se dala proti nám použít. Byly to jenom obecné soudy o našem nepřátelství k socialismu a nesly policejní rukopis. Kdyby se text nedostal Státní bezpečnosti do rukou, mohli nás soudit jenom za písničky.

Náš kamarád Baltazar Vymazal z celé té šlamastyky vyklouzl vcelku elegantně. Vypovídal, že inkriminované písničky v životě neslyšel, neboť jsme mu je nepředložili ke schválení, a o *Strýčkovi Váňovi* rovněž nemá potuchy. Nám svou výpověď neuškodil, sobě pomohl.

Nejzávažnějším dokumentem vyšetřovacího spisu byl znalecký posudek docenta Kaly z univerzity v Olomouci. Literárními kvalitami či nedostatky našich textů se pan docent nezabýval. Vytrhával věty z kontextu a krkolomně konstruoval náš rafinovaný záměr nebezpečně štvát proti spojenectví s přítelem nejvěrnějším a tím škodit všemu lidu, naší krásné vlasti a věci socialismu jako takové.

– Tak vidíte, Bárta, radoval se major, když postřehl, jak se mi list pana docenta Kaly chvěje v ruce. – Já jsem vám to říkal! Umění sice není můj obor, ale tady to máte černé na bílém od docenta. Nepracoval jsem nadarmo.

Můj advokát se dostavil opálený a usměvavý. Měl pro mne pár slov útěchy, nic víc. Jestli prý bych někde nevyhrabal svědka, který by hovořil v můj prospěch. – Nevyhrabal, pane doktore.

6

Prší a oknem leze do cely deštěm provlhlý chlad. Jako by ani nebyl červenec. Z generální prokuratury mi poslali další prodloužení vazby – do patnáctého července. Jenže na data a termíny generálního prokurátora já už nevěřím. Přestal jsem počítat dny, čas měřím na týdny. První, druhý, třetí, desátý týden, patnáctý a tak dále. Holení, koupání, knihy, nákup, dopisy, výměna prádla, pondělí, úterý, středa, čtvrtek, pátek, sobota, neděle; únor, březen, duben, květen, červen, po červnu je červenec, právě začíná. Začíná deštěm, komu by to vadilo. Na mě neprší.

V noci zhaslo světlo. Probudil jsem se, obrátil naznak a spatřil tmu. Zázrak! Krásná, černá tma tmoucí, tma před otevřenýma očima. Zdravá, obyčejná, noční červencová tma. Venku štěkal pes; velký cvičený ovčák s obojkem kolem krku, s huňatou srstí, pes služební, pomocník člověka, hlídač. Poslušný, věrný, spolehlivý. Pak zabafal agregát na výrobu proudu. Přehlušil štěkot psa a rozžhavl vlákno v noční žárovce. Nejdřív zčervenalo, bylo možno rozeznat závit spirály, párkrát to zamžikalo a žárovka se rozsvítila souvislým světlem.

Agregát byl na dvoře, rovnou pod naším oknem. Rachotil nesnesitelně a vytrvale. Měl jsem ho plnou hlavu. Vyhnal z ní všechno, co tam mívám, ubytoval se v lebeční dutině a bušil do ní zvenku i zevnitř. Přitiskl jsem si dlaně na uši, abych ho vyhnal. Nedal se. Ukryl jsem hlavu pod deku – vysmál se mi. Zavřel jsem oči a pokoušel se usnout. Vypnout, rozbít, umlčet! Utéci tomu!

Klíči zaharašil dozorce, který vodívá k výslechům. Stoupl jsem si první, protože jsem tu déle než Franta, dal ruce za záda a odříkal hlášení. Mávl rukou, jako by odháněl mouchy, a ukázal na mne. Sebral

jsem se stolu cigarety a sirky a hlavou mi zavrtalo, cože to ještě major po mně chce. Místo obvyklého vzhůru sjeli jsme však výtahem do přízemí, do cely, která má v rohu místo obvyklého záchodu psací stůl. Byl tam ještě stolek pod psací stroj s psacím strojem a s holkou jako lusk. Nalíčená, v halence s krátkými rukávy, v sukénce nad kolena. Kdyby se na ni sáhlo, třeba by se nerozplynula.

Za kancelářským stolem seděl v kostkované košili pořízek prokurátor a kouřil cigaretu mé značky. Zalistroval ve školním sešitku s poznámkami, položil mi několik otázek a pak nadiktoval té holce protokol. Bylo to shrnutí všeho, co ze mne pracně vypáčil major za čtyři měsíce. Pak se prokurátor zeptal, nechci-li něco dodat. Řekl jsem, že mi křivdí, když mě chce vinit z nepřátelství k socialismu, neboť k socialismu nepřátelství nechovám, vždyť se to začalo rýsovat docela slibně.

– Já vím, řekl prokurátor, – jenomže jaká je ta vaše představa?

– Zřejmě bude jiná než ta vaše, pane doktore.

– A je to!

Pak jsem dlouze vyprávěl Frantovi v cele o tom, co se přihodilo. Nevykládal jsem mu o rozdílech mé a prokurátorovy představy socialismu, nýbrž o té holce navoněné a opálené, aby z návštěvy prokurátora taky něco měl.

Další dny jsem byl celý vykloubený a dveře na mne zíraly jedním okem. Jen si pokukuj, kukačko! Co se ti odehrává v hlavě, když se neslyšně plížíš chodbami? V té mojí nic. Jenom přibyla další čárka. Už je jich tam sto jednačtyřicet. Zase mě otravují, zas abych někam šel. Cigarety pod bundu, ruce za záda, neohlížet se, obličejem ke zdi. Jdu první, bachař za mnou udílí povely: doprava, doleva, rovně, stát. Ke zdi! Jděte. Řada dveří, za dveřmi lidé, zamčení. Hřbitov je veselejší.

Prokurátor v kostkované košili seděl opět za stolem, tentokrát bez písáčky. Rozhodnutí o mém propuštění z vazby si natukal sám.

Několik řádků a nakonec klauzule, že proti tomuto rozhodnutí se mohu odvolat do tří dnů po doručení. Bylo patnáctého července.

– Proti každému rozhodnutí prokurátora se můžete odvolat, vysvětlil mi. – Počkejte na příslušníka, řekl ještě a odešel s psacím strojem v náručí.

Začal jsem se smát. Myslím, že dokonce nahlas. To není možné, to není možné! To se mi jenom zdá. Přišel dozorce s kamennou tváří a kývl na mne. Culil jsem se jako blázen. Šel jsem před ním s rukama podél těla. Vždyť už jsem volný! Kýval jsem pažemi, levá noha, pravá ruka, pravá noha, levá ruka. A ten bachařík mi neřekl Ruce za záda! Před celou, v níž jsem strávil sto čtyřicet jeden den, jsme se zastavili. Stoupl jsem si zády ke zdi a díval se oknem na střechu obyčejného domu, v němž bydlí lidé.

– Obličejem ke zdi! houkl na mne bachař. – Ještě nejste venku!

Nejsem, bachaři, ale budu, ještě dnes. Smál jsem se do zdi, přešlapoval z nohy na nohu a čekal, až Franta sbalí mé věci a vystrčí je na chodbu.

A znovu procházka chodbami, s rancem přes rameno. Výtah, dveře, na jedněch nápis VÝSTUPNÍ CELA. V té mě zašpérovali. Byla to místnůstka nepředstavitelně špinavá. Katafalk ze slamníků v rohu ledabyle ustlaný, v poličce prastarý chleba a nějaké knížky s vytrhanými listy. Nebyla tam židle. Vyskočil jsem na stůl a klátil nohama. Pod bundou jsem objevil cigarety a sirky. Kouřil jsem a popel klepal kolem dokola. Močil jsem každou chvíli, chodil od okna ke dveřím, umýval si obličej nad záchodem, svlékal a zase si oblékal bundu. Smál jsem se hlasitě a mlel polohlasem: – To není možný, to není možný. Pak se otevřely dveře a dozorce mi tam strčil stoličku bez opěradla. Sedl jsem si na stoličku a začal číst knihu *Žil jsem na Čukotce*, nalezenou ve skříňce. Přečetl jsem asi osmdesát stránek a nevím, co. Přinesli oběd – polévku s mrkví a brambory se zelím. Na obou miskách bylo vyryto PŠTROS. Díval jsem se na jídlo s pohrdáním. Přece si nebudu kazit žaludek. Ale pak jsem to snědl.

Jsem ve výstupní cele a čekám, až se otevřou poslední dveře. V okně mříže a ještě síť. Dívám-li se zespu, vidím jen šedé zdi a kousíček oblohy. Pod oknem, mimo zorný úhel, stojí človíček v gumovém plášti, s klapkami na uších, housle pod bradou. Pan Frost si na mne vzpomněl a přišel mi zahrát. Vyrostl, hlava jeho ztrácí se v oblacích. Rozumím mu, vím dobře, co hraje. Rachot klíčů přehlušil koncert. Pan Frost uložil housle do futrálu, navlékl na záda ranec s harmonikou a odklopýtal k vinárně U Valy. Do cely vešel tetovaný chlapec, jmenoval se Pštros. Zeptal jsem se ho, neví-li o jiné výstupní cele. Měl by tam být můj kamarád Pavka Kalivoda. Nechápu, proč nás oddělují i v hodině odchodu. Tetovaný Pštros o žádné jiné výstupní cele nevěděl. Klábosili jsme spolu o kradení aut a o pobuřování, kouřili a střídavě močili.

Konečně! V místnosti, kde mne před časem poprvé po vězeňsku ostříhali, jsem se oholil, vrátili mi mé šatstvo – zimní chlupaté kalhoty, vlněnou košili, černý svetr a bundu s kožešinou. Ptal jsem se vězňů, kteří mi šaty přinesli, na Pavku. Nic o něm nevěděli. V jedné kanceláři mi vrátili hodinky a snubní prsten, v jiné balík papírů – texty písniček, jichž nepoužili v přípravě procesu, dopisy ze zahraničí, fotografie, věci zabavené při domovní prohlídce. A doklad o tom, že jsem propuštěn. I dva sešity jsem si odtud odnášel, s projektem lepší společnosti a s nedopsanou pohádkou o třech pomerančích, které se vydaly do světa.

Otevřel se katr na chodbě, pak zabzučela plechová dvířka. Strčil jsem do nich a vypadl do červencové ulice, která se jmenuje Kratochvílova.

Škoda že pan Frost chvíli nepočkal! Mohl jsem jít domů s muzikou. Po ulici chodili lidé v letních šatech. Zkusil jsem udělat několik prvních krůčků. Zlákán úspěchem vykročil jsem k domovu. Podpatky klapaly o dlažbu. Počkal jsem, až přejedou auta, aby mne některé neporazilo, a přešel ulici. Upaloval jsem v teplém oblečení horkým

odpolednem přes park s unaveným listím, s unavenými důchodci na lavičkách a s čipernými dětmi v písku. Kličkoval jsem mezi chodci, zbytečné šatstvo a papíry v náručí, maje se na pozoru, aby mě ne-sezobl pták. Ještě jednou přes ulici, raději po přechodu. V upoceně dlani zkorodované klíče od bytu.

- Dobrý den, paní Nováková.

- Tak už jste se vrátil, pane učitel?

Vrátil. Schody po dvou, po třech. Nestačil jsem otočit klíčem v zámku, dveře se rozletěly.

Stál jsem na balkonu našeho bytu a mačkal Heleně ruku. Dívali jsme se na hrušku ve dvoře. Petřík seděl v proutěné židličce a klátil nohama. Už si na mne zvykl. Ptal se, proč je strejda Pavka ještě na vojenském cvičení, když já jsem se už vrátil. Místo odpovědi dal jsem mu žvýkačku Pedro. Dvůr pod balkonem byl rozpálený červencovým vedrem, trsy trávy zaprášené, pískoviště šedivé. Čekal jsem na Pavku. Poplácáme se po zádech a Helena skočí se džbánem do hospody.

Nevěřím příliš na přátelství za hrob. Věřím na přátelství odtud potud. Takoví jsme my s Pavkou přátelé. Když se potřebujem, vždycky se najdeme. A teď by tu měl být. Víme, co můžeme jeden od druhého očekávat.

Víme to skutečně? Pustil jsem Heleninu ruku, popadl klíč a běžel na půdu. Půda je společná pro všechny nájemníky a jsou tam zákoutí, která lákají jenom toulavé kočky. Odsunul jsem prastarý plynový sporák a sáhl za trám. Vylovil jsem igelitový pytel převázaný provázkem. Balil jsem ho před pěti měsíci a říkal si, jaký jsem posera. Teď si za to blahorečím. Proplížil jsem se kolem dveří v chodbě s obavami, aby mě nezahlédl některý ze sousedů. Zavřel jsem se v koupelně a rozvázal uzel. Na podlahu se vysypaly tři pořadače s mými a Pavkovými rukopisy, chronologicky seřazenými. Opláchl jsem si prach z rukou a prolístoval všechny papíry. Nechyběla jediná stránka.

Čekal jsem na Pavku až do večera. Musejí ho přece pustit, když pustili mne. Třeba už je venku, třeba už sedí v Minibaru a oslňuje pět holek najednou zážitky z kriminálu. Třeba jim už ve svém doupěti ukazuje klavír, nezahraje však a nezahraje. Nebo sedí ve vinárně U Valy, napájí se vavříneckým a naslouchá harmonice pana Frosta.

Ačkoli byly prázdniny v plném proudu, vzal jsem si aktovku a šel do školy. Místo dřívějšího ředitele seděl za stolem jiný a lepil rozvrh pro příští školní rok. Toho dřívějšího kvůli nám přeložili, už není ředitelem. Měl prý vědět, co jsme za ptáčky. Nasypal jsem do aktovky obsah zásuvek ze stolu, který mi už nepatřil, a šel pátrat po Pavkovi. V Minibaru o něm nevěděli, U Valy zavřeno a dveře jeho bytu byly polepené úředními pečeti.

– Škoda že nejste horník nebo zámečnick, instalatér, elektrikář, něco rozumného, zalitovala úřednice na odboru pracovních sil, když jsem tam přišel hledat práci. – Pro vás nic nemáme.

– Nedělám si iluze, ale nějak musím živit rodinu.

– Pro nekvalifikované je volných míst habaděj, což o to, jenže vy jste učitel, to je kvalifikace.

– Mám tedy zůstat doma a nechat se vydržovat manželkou?

– To by byl nekalý způsob obživy a na to je paragraf. Mohli by vás zavřít.

Nakonec to vyřešil kamarád Baltazar Vymazal. Taky jsme mu zavařili. Prý neměl připustit, abychom veřejně zpívali závadné písničky a páchali trestnou činností. Vyhodili ho z úřadu a dali mu válcovat křížovatku. Baltazar přišel na návštěvu se svou manželkou Lýdií, dámou upovídanou. Přišli mi poděkovat, že jsem ho do toho nenamočil, že jsem mlčel o *Strýčkovi Váňovi*. Kdyby se Státní bezpečnost dověděla, že rukopis četl, snad by ho taky zavřeli. Pili jsme pivo ze džbánku a vedli řeči o tom, jak s námi ten život mává.

– Muži, vyprávěj o parním válci, poručila Lýdie.

– Bóže, kolikrát ti mám říkat, že je na naftu, zvedl Baltazar oči v sloup. – Hochu, co ti mám povídat, obrátil se na mne, – žádné starosti, minimální odpovědnost, svěží horský vzduch, zhubnul jsem.

– Muži, pochlub se, jak jsi zhubl, skočila mu Lýdie do řeči. Baltazar si sundal košili, zatáhl břicho a udělal kulturistu. Sahali jsme mu na bicepsy a obdivovali, jak je opálený.

- A lidi jací tam jsou, žádný podrazník, žádné intriky.
- Říkáš, že by mě tam vzali? zeptal jsem se strážlivě.
- Všemi deseti!

Stal jsem se tedy pomocným dělníkem na stavbě křižovatky v horském městečku, nic jiného mi nezbylo. Nejvíc mě lákala skutečnost, že se mohu upsat jenom na krátkodobou brigádu. Kdoví jak dlouho mě nechají volně pobíhat.

- Bylo by fajn, kdybychom dělali spolu, řekl Baltazar. - Nezáleží ani tak moc na tom, co děláš, ale s kým. Víš, oni ti dělníci jsou sice fajn, ale přece jenom to není ideální společnost. Byl bych rád, kdybys tam byl se mnou.

V pondělí brzy zrána jsme seděli na korbě nákladního auta vybavení čistým prádlem, potravou a pracovními šaty. Byla to krásná jízda letním ránem, vítr fičel kolem uší, neslyšel jsem, co mi Baltazar vypráví, těšil jsem se na lopatu. Stanuli jsme na křižovatce před bufetem Hrčava, na staveništi, u cíle. Křižovatka čekala na mé ruce a na Baltazarův válec. Čekal na nás také šedovlasý pan Slepíčka, stavbyvedoucí. Už řadu let řídil práce na této křižovatce. Řekl nám, že se máme hlásit u mistra dlaždiče Reinharda Bitty, ukázal marinetku, v níž budeme přespávat, a odjel služebním autem na opačný konec okresu, řídit práce na jiné křižovatce. Celá tíha odpovědnosti spočívala na bedrech dlaždiče Bitty. Převlékli jsme se do pracovního a Baltazar mi ukázal svůj válec, velikánský žlutý stroj, v současné době mimo provoz. Nebyly k sehnání vstříkovací trubky.

- A teď musíme najít Bittu, řekl Baltazar.

Zamířili jsme k bufetu Hrčava. Náš předák zrovna močil venku u výkladní skříně, uvnitř neměli patřičné zařízení. Neměli je tam úmyslně, aby se dělnická třída nezdržovala u piva.

- Dobrý den, pane Bitto, pozdravil Baltazar spisovně; měli ho tu za představitele inteligence, což Baltazarovi lichotilo.

- Á, to jsi ty, Žarovka, zaregistroval ho dlaždič.

– To je náš nový spolupracovník, promováný učitel Jiří Bárta, představil mě nepřiměřeně situaci.

– To je fuk, řekl dlaždič. – Včil iděm na pivo.

Bufet Hřava byl přeplněn pracujícími ve stavebnictví. Kromě věčné křižovatky se tu stavělo ještě sídliště. Byla zrovna doba svačiny. Doba svačiny trvá od otevření bufetu v sedm ráno až do zavírací hodiny v deset večer. Pak se jde do hospody o patro výš. Lidé v šatech od malty, od bláta a od šmíru jedli párky nebo držkovou polévku, pili pivo a rum, taky vodku. Ignorovali zákaz kouření a halasně mezi sebou řešili pracovní problémy.

– Ja se na to vyseru, sdělil nám předák Bitta dialektem, nepoužívajícím dlouhých slabik. – Hned zitra davam vypověď.

Upíjeli jsme pivo a mlčky příkyvovali. Reinhard Bitta neočekával jinou odezvu, stačila mu fyzická přítomnost naslouchajících. Rozepjal si knoflíky košile a píchl se ukazovákem do malé kulaté jizvy na hrudi.

– To mi zrobili Ivani u Stalingradu ve dvačtyřicatem. A ten cyp Slepčka mi bude cosi vykladat. Dal mi enem třicet procent premii. Pry se malo zrobilo. Na taku robotu se mu možu vysrat. Robotu najdu všade, a lepšu. Vylovil z kapsy na hýždi prkenici a z ní vyňal ohmatanou fotografii svobodníka wehrmachtu, usmívajícího se, bohatou čupřinu nad čelem, skráně vylepané. – To jsem ja a ty dones pivo.

Přinesl jsem pivo, a neznaje poměrů, zeptal jsem se Baltazara, zda bychom neměli jít pracovat.

– Ser na to, odpověděl mi, – a pij pivo.

Do bufetu vkročil nikým nepovšimnut člověk se zánovním kloboukem na hlavě. Rozhlédl se po dělnické třídě pátravým zrakem. Pak zavřeštěl velice pronikavě:

– Kysučan! Je tady Kysučan?

– No, čo je? ozval se hromotluk v bílých zednických kalhotách a v košili s urvaným límcem.

– Kysučan, dopijte to, prosím vás, a běžte dodělat ty balkony, vždyť nám hoří plán.

– Id'te do oného, pán inžinýr, ved' som teraz prišiel.

– Už jste tady nejmíň dvě hodiny.

– Ved' mám právo sa nasvačit'.

– To vám nikdo nebere, ale ty balkony stojí.

– Dobre, dobre, len id'te, ja to urobím.

Stavbyvedoucí inženýr Sháněl odtáhl a zedník Kysučan si došel k nálevnímu pultu pro další pivo. Vždyť ony se ty balkony nepoondí.

Stáli jsme u vysokého stolku, kouřili, ulizovali z piva zvolna a naslouchali předákovu bědování, vyvolanému zkrácením prémie o pět procent a živenému pitím. Rozmazával jsem dosud čistým prstem loužičku rozlitého piva a vůbec se mi to nelíbilo. Raději bych držel ohlazenou násadu lopaty a rozhazoval štěrk. Jenže předák je předák a má právo na slabou chvílku. Už to bylo příliš jednotvárné. Řekli jsme Bittovi, že se jdeme podívat na pracoviště, a upláchli z jeho dosahu. Našeho odchodu si nevšiml, vykládal zrovna několika náhodným posluchačům, že hned zítra podá výpověď. Přes zasklené dveře jsem ještě zahlédl, jak si rozhaluje košili a míří ukazovákem na zjizvenou hrud'.

Pracoviště bylo rozsáhlé: spleť příštích silnic a chodníků mezi téměř hotovými bloky domů. Osamělý válec nečinně zahálel. Cikán v zasklené kabině oranžového rypadla však pilně pracoval; rozhrnoval hromady štěrku. Jemu zřejmě prémie nezkrátili. Za blokem domů dělník Ján Janák rozhazoval písek z kolečka na budoucí chodník. Připravoval práci mistru Bittovi. Pracoval rozvážně, svědomitě a s chutí. Zmocnil jsem se prázdných koleček a přivezl mu další písek.

Týden jsme skládali dlaždice, trhali kostky ze staré vozovky, vozili písek, rozhazovali humus na prostranstvích před domy, kopali výkopy pro obrubníky; spávali v maringotce a pili v bufetu Hřava. V pátek se jelo domů.

Helena mne přivítala zděšená. Byli tu od policie a doručili pozvání k výslechu. Major si přál opět mne spatřit. V pondělí, v osm ráno. Nádherně začal ten víkend! Dílem jsem se třásl, dílem přemýšlel, co ještě může chtít. Už jsem se viděl v cele s červenou podlahou. Měl jsem strach. Nebyl to strach z neznámého. Věděl jsem přesně, čeho se bojím.

V pondělí ráno jsem se vycpal cigaretami a přesně v osm zazvonil u plechových dveří. Zabzučelo to a za patama zaklaplo. Dozorce ve vratnici prostudoval předvolání a poručil, ať počkám. Čekal jsem věčnost. Na podlaze byly černé a šedé dlaždice. Pak starý známý výtah. Proč si já, pitomec, dávám ruce za záda a nos vrážím až ke stěně výtahové kabiny? Rychle jsem se otočil a vrazil ruce do kapes. Major seděl za stolem. Vstal a otevřel skříň, abych si opět mohl prohlédnout podobenku Josefa Stalina na vnitřní straně dveří. Pak, jako by mne zahlédl teprve teď, pokynul k židli příliš vzdálené od jeho stolu; visel nad ní prezident Svoboda.

– Posad'te se.

Sedl jsem si vyrovnaný, napjatý; připraven, že mi vzápětí ostříhají vlasy. Proti mně za stolem seděl můj strach a vůbec nic neříkal. Pak přišel člověk s kufříkem, hovorný a usměvavý. Sdělil mi, že když jsem byl ve vazbě, zapomněli mi vzít otisky prstů. Všichni, co jsou ve vazbě, musejí se tomu podrobit. Prst po prstu mi namáčel v černé barvě a razítkoval jimi kartu s mým jménem. I dlaně otiskl do příslušné kolonky. Radoval se, jak nám to pěkně jde. Pak sbalil kufřík a odkvačil.

– Jak se vám vede, Bárta? konečně promluvil major.

– Děkuju, líp. Stavím křižovatku.

– To rád slyším. Mezi dělníky vám to prospěje. Taky jsem byl dělnásek. Tam je to zdravé jádro, u dělnické třídy se naučíte správným názorům.

– O tom nepochybuju, pane majore, řekl jsem s úsměvem a pomyslel na dlaždiče Bittu, prostřeleného sovětskou kulkou u Stalingradu.

– Můžete jít, Bárta.

– Rád bych se vás na něco zeptal, pane majore. Proč jste ještě nepustil Kalivodu? Vyšetřování skončilo, důvody vazby pominuly. Já jsem doma a on sedí dál.

– To byste rád věděl, co? zazubil se major záhadně. – Zkuste si zapřemýšlet.

– Celou dobu nedělám nic jiného.

– Máme k tomu svůj důvod. A vy si myslíte, že vám ho prozradím?

Dny plynuly tráveny prací na křižovatce a klábosením s Baltazarem Vymazalem. Soboty a neděle doma byly kratičké. Kaštany u radnice dozrály, Petřík je sbíral, protože jsou hladké na omak. Pivo stálo tři koruny a vzduchu všude dost. Na radniční hodiny nebylo vidět, ze zahradní restaurace je úhel příliš ostrý.

V pondělí ráno jsem se kodrcal dělnickým autobusem na křižovatku. Pět dnů uprostřed cest – vedou na čtyři strany. Kterou se dát? Chopit se lopaty nebo krumpáče, naložit kolečko písku, vyházet sajrajt ze zanešeného kanálu. Praštit lopatou a vyzunknout pivo u pobryndaného stolku v bufetu, který je součástí této křižovatky.

8

Brigáda na křižovatce skončila... a nic. Pavka sedí dál a já čekám obsílku. Pustili mne a neřekli, na jak dlouho. Trest nebyl vyřčen, visí ve vzduchu. Raduju se z každého dne svobody a pošťákům se vyhýbám. Baltazar Vymazal mne přemlouval, abych podepsal ještě aspoň měsíc na křižovatce, ale je mi líto dnů bez Heleny a bez Petra. Najdu si zaměstnání někde poblíž. V levém horním šuplíku psacího stolu mám dva modré lístky. Dali mi je na odboru pracovních sil. Byla to doporučení – jedno ke stavební firmě, druhé do hutí. Jiná možnost se nekoná. Jako nevinné dítě při tombole nechal jsem rozhodnout osud. Petřík mi vytáhl stavební podnik.

– Ale pro vás tu nic nemáme, zděsil se muž na osobním oddělení, když jsem mu odříkal svou kvalifikaci.

– To jsem předpokládal, jenže co mi zbývá? Třeba bych mohl dělat závozníka nebo něco na ten způsob.

Stal jsem se tedy placeným turistou, věčně chrápajícím budižkničemu; tak jsou nazýváni závozníci svými dobroději, chlebedárci, živiteli – pány šoféry. První směna se protáhla na dva dny. Můj živitel se jmenoval Josef Charbulák a byl to stařík milosrdný, v tom jsem měl štěstí. S nákladem dehtového papíru jeli jsme na jih. Byl slunný říjen a cesta daleká. Na jihu jsme náklad složili a přespali na ubikaci v postelích po někom, kdo si nemyl nohy. Jindy by mi to vadilo.

Ráno mnou stařík Charbulák zacloumal už před čtvrtou. Jeli jsme vlezlým chladem a ranním oparem do cihelny pro duté cihly stropnice. Byly dočervena upečené, ještě teplé a zněly jako krápníky. Bolely z nich ruce. V pozdním odpoledni jsme je skládali na staveništi s dvojitým plotem a strážními věžemi. Vězni, kteří tu přes den pracovali, byli už ve věznicích, strážníci opustili věže. Jenom vrátný v boudě u brány upíjel kávu a bez okolků otevřel.

Skládal jsem cihly opatrně, byly křehké, a broukal si písničku: – Tam nahůře v Africe, je tam stará věznice, ach ouvej, vězňové se tetelí, ve dne v noci v posteli, ach jo...! Myslel jsem na vězně ve vězení, na Pavku, ještě tam je. Proč? Spisy jsou uzavřeny, i Pavka doznal, že je spoluautorem některých písniček a muzikálu *K čemu tanky, strýčku Váňo*. Vazbu odůvodňovali tím, že bychom mohli ovlivňovat svědky. S uzavřením vyšetřování však tento důvod padl. K čemu je tedy dobré mít Pavku ve vazbě? Napadlo mě šílené vysvětlení: chtějí Pavkovi nasadit brouka do hlavy. Chtějí nás rozeštvat. Pavka ví, že jsem venku, a na otázku, jak to, může nalézt jediné vysvětlení – že jsem si to nějak vysloužil. Co jiného si může myslet? Co jiného bych si v jeho kůži myslel já? Ale já přece vím, co jsem přiznal; jenom to, co mi dokázali. Helena chodí kolem tohoto problému po špičkách a já se jí bojím zeptat, co si vlastně myslí. Jaký je její názor na to, že Pavka sedí, zatímco já si vesele, takřka svobodně skládám cihly. Bojím se, že by mi odpověděla: – Já vím, myslíš na nás, řekls, co po tobě chtěli, a oni tě za to pustili. Pavkovi se to hraje na hrdinu, když je sám. Bojím se, že by mi má žena takto odpověděla.

V garážích jsem si pustil vodu na hlavu a stál pod teplým proudem dlouho, ačkoliv bych byl nejraději doma. Omyl jsem ze sebe tu dvoudenní cestu a loudal se, ačkoli bych nejraději běžel, ale nějak to nešlo.

Jelo se do cementárny. Cement je v papírových pytlích po padesáti kilech a ty pytle nemají držadla. Padají z běžícího pásu jeden za druhým, třeba je zachytit a uložit na správné místo na korbě, po třech vedle sebe, pět na sobě. Sypou se rychle a já nevím, jak na ně. Ve chvíli nejkritičtější mi přiskočil na pomoc dělník z cementárny a uložil celý náklad sám. Místo vděku měl jsem na toho chlápka zaprášeného vztek. Jako by on za to mohl, že jsem špatný závozník.

– Všecko se naučíš, potěšil mě Josef Charbulák od volantu.

Nosil jsem pytle na ramenou od auta k míchačce, udiven, že unesu padesát kilo. Muž od míchačky se opíral o lopatu, kouřil a sledoval, ukládám-li cement správně.

Odvlekl jsem se domů. V pravé ruce brablence a v hlavě mi vířil jemňounký šedý prášek. Poflakoval jsem se po bytě a uvažoval, nemám-li koupit televizor.

Jednou odpoledne jsem se díval oknem do zahrady. Šustilo tam listů pod nohama staré ženy. Je bláznivá, před rokem to na ni přišlo. Jen tak v zástěře a v bačkorách vydala se na pouť městem. Její manžel ji hledal celé odpoledne. Od té doby musí být zamčená. Mívá obličej přitisknutý k okenní tabuli, ťuká na sklo, aby jí chodci otevřeli. Teď chodí po zahradě kolem plotu, rukama šmátrá po drátěném pletivu a hledá skulinku. Obešla celý plot a vydala se na šustící pouť znovu, kdoví pokolikáté. Není jí pomoci. Nemohl jsem odtrhnout oči od toho bezmocného úsilí. Ani jsem neslyšel zvonek.

– Táto, je tu strejda Pavka, zvěstoval mi Petřík.

– Co! Skočil jsem do předsíně, Pavka si tam zouval boty. Skutečný, živý, s hlavou ostrříhanou. Objali jsme se, plácali po zádech a vykřikovali jakási slova.

– Tys to ale posral, řekl Pavka rozvalený v křesle a napil se zhluboka piva.

– Snad ty, chytráčku! Ode mne *Strýčku Váňu* nedostali.

– To jsou tak dobří, že ho našli sami?

– Tohle bych se rád dověděl od tebe. Ale nic ti nevyčítám.

– Co bys mi taky vyčítal!

Helena přinesla z půdy igelitový pytel. Rozbalil jsem ho a pozoroval, jak se Pavkovi protahuje obličej. Nacpal si do úst celou okurku.

– Neblbni! Ale to já... Snad si nemyslíš, Juro, že já... Já jsem fakt... Moje bedna je taky v pořádku. Ode mne neviděli ani papírek. A já jsem si myslel, že když tě pustili dřív, žes jim něco...

– Nechte toho, zarazila nás Helena. – Přece se vy dva nebudete obviňovat! To by oni chtěli.

Nechali jsme toho. Jenomže někdo to musel být. Někdo musel dát majorovi text *Strýčka Váni*. Někdo, kdo ho měl. Já, nebo Pavka? A já jsem to nebyl.

9

Reflektory se prodírají nocí. Kus asfaltu přede mnou, za mnou tma. Nesmím spát, bylo by to bezohledné. Řidič točí volantem, řadí, přidává plyn, brzdí – pracuje. Nečinně sedím, měl bych něco povídat. Nic mě nenapadá, musel bych překřikovat motor mezi námi. Pískám si, syčím melodii přes rty, jen abych neusnul. Zapaluju si cigaretu, jen abych se něčím zaměstnal. Kouření mi už nechutná, zapomínám tahat. V reflektorech se zjevila postava. Mává rukama. Člověk, nebo přelud? – Uhni! volám. – Co blázníš? diví se Charbulák. Ale já přece nespím. Před námi bílé skály. A slunce. Cypřiše, olivovníky, oleandry rozkvetlé. V jeskyni opékají skopce. A moře. Plavu pod hladinou, dotýkám se ryb a hvězdic, dýchám vodu plnou slunce.

– Nechrápej!

– Co je, vždyť nespím.

Spím. Chrápu, až se hory zelenají. Jak nespát, když je noc. Když mě auto hýčká a motor bručí ukolébavku. Spánek se přihrádá jak zloděj v ponožkách a provádí podivné kejkle s mými víčky. Štípu se do rukou, otvírám okno a nastavuju hlavu nočnímu chladu.

Plné cihly, ty obyčejné, se nakládají po čtyřech až šesti kusech kleštěmi z vozíčku na korbu auta. Pracuje se rychle, aby cihlář, který vyváží z pece a má placeno od kusu, neřval jak pomínutý. Už mi to jde. Ani cement mi nedělá potíže. Už je pro mne nadmíru pohodlné být závozníkem. Ruce si zvykly a hlavu k ničemu nepotřebuji.

– Víš, co znamená ve věžeňském slangu slovo mlejn? zeptal jsem se Heleny v posteli.

– Víím. Zkus na to nemyslet a spi.

– Dobrá, slíbil jsem poslušně a zavřel oči. Za zavřenými víčky však bylo slyšet klapot, který mi bránil ve spánku.

Soudní budova je ponurá. Vyzařuje z ní důstojnost. Měla by vyzařovat spravedlnost, jenže jak toho docílit? V soudní budově visí lidem nad hlavami trest. I když někdy dochází k milosti, není ji tu cítit. Milost je výsledkem něčeho omylu. Po chodbách soudní budovy spěchají soudcové s taláry přes ruku, dívky s lejstry nebo s psacími stroji; důstojně kráčejí bachaři s pendrekem, mezi sebou ostrříhaného svěřence v poutech. Občané si prohlížejí čísla na dveřích, postávají u popelníků nebo sedí na lavicích přede dveřmi, jejichž čísla už našli. Někteří jsou svědkové, jiní obžalovaní. Obhájci přibíhají na poslední chvíli nebo pozdě, aktovky naduté akty, pokřikují po sobě a na své klienty se tváří povzbudivě.

Mlýny jsou k tomu, aby semlely. Třeba to někdy zaskřípe, co když si mlýn vylomí zub na nestravitelné porci? Třeba jim to vysvětlíme, mlynářům v černých talárech s fialovým lemováním, že máme pravdu my dva – Pavka a já. Byli tři: prostřední profesionál, po levici a po pravici amatéři předstírající lid; říká se jim palmy. Mlýn byl spuštěn krátce po deváté. Jsem první na řadě.

Otázky soudce a mé odpovědi byly v podstatě tytéž, jaké jsem zodpovídal při výsleších majorovi. Soudili nás za pobuřování z nepřátelství k socialismu. Zpívali jsme na veřejnosti písničky se závadným textem a napsali muzikál, jehož obsah napadal spojenecké a přátelské vztahy republiky ke spřátelenému státu.

Když soudcům skončila šichta, bylo to pozdě odpoledne s příchodem uklízeček do soudní budovy, šli jsme se opít. Ve vinárně U Valy hraje opilcům na harmoniku pan Frost. Dokáže roztáhnout měch od východu k západu a celý svět drží v náručí. Pobuřuje si tady denně hudbou a netuší, že páchá trestnou činnost. Jakmile nás spatřil ve dveřích, odložil harmoniku a chopil se houslí. Vyrostl náhle a hlava jeho ztrácela se v oblacích. Zvedl se tlustý opilec a plácl panu Frostovi padesátku na čelo.

– A teď *Když si náš dědeček babičku bral*, majstr, poručil si. Byl to poručík Hardy, ten tlustý dozorce, který mi přinesl Pavkovy cigarety

k narozeninám a nestrčil mě do díry. Byl v civilu. Přikrčili jsme se, aby nás raději nezahlédl. Přikrčili jsme se málo.

– To jsem rád, kluci, že vás tu vidím, bodře nás plácal baculatýma rukama po ramenou. – Vy jste byli fajn mukli, s váma nebyly potíže.

– Tak se s náma napijte, pane poručíku, vyklouzlo ze mne spontánně, díky vínu už vypitému.

– Pššt, neříkej mi tak, ještě to někdo uslyší! A napít se s váma nemůžu, kluci, co kdyby mě někdo viděl.

Tři dny jsme sledovali, jak mlýn klope. Fungovala ta mašinka bez jediného zádrhelu. Svědkové svědčili, jako když bičem mrská, prokurátor hřímal, profesionální soudce předstíral rozvážnou nestrannost a dva amatéři po stranách potlačovali zívání. Zkoušeli jsme jim vysvětlit, že je to omyl, takhle nás soudit. Pan docent Kala z Olomouce nám svým znaleckým posudkem zlomil krčky.

V závěru o nás zapěli ódy páni obhájci – o naší občanské zachovalosti, pracovitosti a spořádanosti. Požádali soud, aby k nám byl shovívavý. Po advokátech jsme my dva mohli říct, co jsme chtěli. Trpělivě nás vyslechli, třebaže věděli své. Nakonec se nás zeptali, zda svých činů litujeme. Nelitovali jsme, nebylo čeho litovat.

10

– V posledních pěti letech jsme neměli žádné nové dítě, řekla mi Helena významně. Bylo to v období mezi dvěma soudy. Ten první mne odsoudil ke dvanácti měsícům do vězení. Pavkovi nadělili dvacet a odůvodnili to tím, že rozšiřoval státoborný muzikál *K čemu tanky, strýčku Váňo*, když ho předčítal na mejdanu a pobouřil více než dvě osoby. Odvolali jsme se oba, neboť rozhodnutí soudu, podložené sice paragrafem 100 trestního zákona, bylo nespravedlivé – z našeho hlediska. Z hlediska občana tohoto světa. Příští soud potvrdí rozhodnutí první instance. Dá se to na pěti prstech spočítat.

– Dítě, dítě, jedno už máme. Nemyslíš, že to není zrovna nejlepší nápad? namítl jsem Heleně. – Kdo za mnou bude jezdit do vězení?

– Když já jsem tak ráda těhotná!

Žena v naději je sama světem. Uprostřed toho světa vzniká dítě. Všechno kolem těhotné ženy, každý problém, každé snažení, pachtění je směšné. Když chce žena dítě, má je mít.

V polovině května čert přinesl poštačku s obálkou modré barvy. Bylo to předvolání k odvolacímu řízení. Jednání trvalo dva dny a potvrdilo rozsudky okresního soudu.

Seděli jsme u jídla, bylo to v neděli, celá rodina. Dítě už bylo počato.

– Táto, já vím, že nepůjdeš na vojenské cvičení, řekl mi Petr mezi sousty.

– A kampak půjdu, ty chytřej?

– No přece do vězení!

Chvíli jsme s Helenou přestali jíst a dívali se po sobě, nerozžvýkaná sousta v ústech.

– Kdo ti to nakukal?

– Nikdo mi to nenakukal. Měli jste přece soud, ne? A když je soud, jde se do vězení. Malý šerlok pokračoval v jídle. Začal jsem cosi blekotat o tom, že do vězení nechodí jenom zloději a ničemové, že mu to vysvětlím, až bude větší.

– Já vím, že nejseš zloděj, řekl mi můj pětiletý syn. – Protože zloději kradou a ty nekradeš.

Nastoupil jsem dovolenou a měl k tomu dva důvody: je červenec a venku nádherné počasí. Druhý důvod? Pozvánka do vězení se dá čekat každým dnem a dovolená by mohla propadnout. Popadl jsem Petra a jelo se na koupaliště. Byla tam spousta lidí, malé žabičky a přítel Ota. Petr lovil žabičky a ukládal je do kelímků od piva, aby jich měl co nejvíc.

Plaval jsem v báječné vodě, bylo mi, jako bych nikdy v životě nemusel do vězení. Pak jsme s Otou pili pivo, aby měl Petr dost kelímků pro své malé přítelkyně, a taky proto, že nám chutnalo.

– Mám takové tušení, že to bude brzy, řekl jsem Otovi.

– To by tak odpovídalo, souhlasil. Má své zkušenosti, už to prodělal. – Hlavně si vem dost tabáku, čaj a cukr. Taky ponožky, tam se fasujou onuce. A tenisky nezapomeň.

Rozprávěli jsme o vězení jako o čemsi všedním, normálním, co patří k životu. K večeru jsme propustili ulovené žáby na svobodu a jeli domů za mámou.

– Sháněla se po tobě poštačka, zvěstovala Helena. – Přejde zítra, je to do vlastních rukou.

Před věznicí jsme chvíli postáli s těmi, kdo nás doprovázeli. Přišel i kamarád Baltazar Vymazal a pan Frost v gumáku a s houslemi. Vybílil je z futrálu a hrál tak dlouho, dokud ho policajti nezahnali.

Vešli jsme do chodbičky za mříží. Pozvánky nám vzala robustní ženská v uniformě a chvíli do nich vejrala. Potom se zeptala, kolik máme tabáku. Když jsme jí to řekli, ukázala na dveře:

- A ven!

- Proč? To bude omyl, byli jsme řádně odsouzeni a teď se jdem nechat zavřít. Tady to máte černé na bílém.

- Žádný omyl. Tolik tabáku není povoleno, jenom pět paklíků na osobu. Odneste si to domů a přijďte zítra. Je za pět minut čtyři a zavírá se do čtyř, dneska už to nestihnete.

Druhého dne jsme to s přístupnějším dozorcem usmlouvali na deset paklíků a nechali se zavřít.

11

A je to. Ulevilo se mi; bylo po druhé hodině odpolední a tyto minuty se už počítají. Stali jsme se trpnými prvky v mašinerii, o níž jsem se domníval, že má za úkol nás převychovat, abychom se za vymezený časový úsek stali opět platnými členy společnosti, se všemi právy, která z takového postavení plynou.

A už to začalo: jméno, příjmení, narozen, vaše matka za svobodna, svléknout donaha, dejte sem ty vaše hadry, tady máte naše šaty. Ostříhat, oholit, sprcha a jádrové mýdlo. Reflektorem si otrlá dívka v bílém posvítla na ptáčka, jestli ho nepokoušejí cizopasnici. Vážení, měření. Jste tetován? Byl jste na protialkoholní záchytné stanici? Doktor, zubař. Kopřivovité šaty kdysi vojenské, nyní bez distinkcí. Pak nás strčili každého jinam.

V rozlehlé cele byla prkenná podlaha s vyšlapanými léty, mezi deskami široké škvíry; byla tam lehátka ze železa a molitanu, naskládaná přes den na sebe, dlouhý stůl a tři lavice. Vězňové stáli ve dvou zástupech obličejem ke dveřím, ruce za zády, jeden šikula podával hlášení. Tak tohle už znám. Oplechované dveře za bachařem zaklaply. Tohle znám taky. Všichni usedli – někteří pokračovali v dámě, ostatní mlčeli.

V čele stolu mezi okny seděl šedovlasý muž, pohublý, s týdenním strništěm. Měl na sobě hnědé tepláky, oděv vyšetřovanců, ostatní byli v khaki kopřivách. Z višňové špičky trčel mu vyhaslý vajgl. Muž měl před sebou čtverečkový papír a kreslil domeček z narysu, půdorysu a bokorysu. Obličej kultivovaný, nevhodný obličej pro tuto místnost, nepatřičný.

Nikdo mě neuvítal chlebem a solí, ani jinak. Jenom šikula ukázal, kterou postel si mám ustlat, kam si dát věci. Všichni se dívali na

můj tabák. I hráči dámy přestali šoupat figurkami. Položil jsem tedy paklík na stůl:

– Kuřte, mám ještě devět, víc jsem neuhádal. Hoch s bambulatým nosem roztrhl balíček a vysypal tabák do škatule na stole. Všichni si nabírali, balili neforemné cigarety a kouřili. Uvolnili místo u stolu. Sedl jsem si, mlčel a kouřil s nimi. Podivný obřad, bylo mi úzko, smutno, nanic.

Této cele se říká eskortní. Je to čekárna pro pětadvacet lidí. Snad do čtrnácti dnů odtud vypadnu. Kdoví kam. Čtrnáct dnů je dlouho na tak málo tabáku. Ještě Cikán Jožo má pět paklíků a pak už nikdo. Občas někdo něco utrousil, něco bezvýznamného, jen aby se líný horký vzduch pohnul. Kdo dokouřil, schoval zanedbatelného špačka do kapsy. Vstal jsem a stoupl si k díře ve zdi – říká se jí televizor. Ve velkých celách je jedna díra ve dveřích a druhá ve zdi, aby tichošlápek kukačka obsáhl celou místnost. Opřel jsem se o zeď vedle televizoru a díval se na okno. Za oknem byla obloha počmáraná mříží.

Stoupl si vedle mne Cikán Jožo a oznámil mi, že je mu už pětadvacet, ačkoliv na to nevypadá. Zeptal se, kolik toho mám. Prozradil jsem mu to a on mi oplatil. Měl toho víc.

– Zneužil jsem svoji starou, řekl na vysvětlenou.

– Jaks ji zneužil, zeptal jsem se.

– Nijak, řekl. – Normálka jsme mrdali. Když nemá patnáct a já jsem plnoletej, je to zneužití. Ale to je hovno, vole, dva ročky! Už mám v hrbě bůra. Za benzínku. Natáh jsem pumpaře konví přes hlavu. Jenomže on mě pak poznal. A na té konvi našli moje otisky.

Řekl jsem mu, za co sedím já, abych oplatil sdílnost. Nemohl pochopit.

– Za to se taky zavírá? Pročs to dělal?

– Pro radost, Jožo.

– Až se vrátím, tak si ji vezmu. Tady je to zvadlý, vole, na eskortce nikdy není co kouřit. Už abysme byli někde v lágru. Tam se jede v lahodách, kemo.

Sedl jsem si na podlahu a díval se, jak před lety rostl strom. Kolik lidí po něm chodilo, kolik rejžáků vypelichalo na prknech s vystouplými suky. Ve škvírách byl prach, drobtý chleba a vydrolený tabák. Přisedl si ke mně kluk s nosem bambulkou, s širokou usměvavou hubou. Jmenuje se Lubor a je z hor.

- Čorky? zeptal se.

- Co?

- No nic, nemusíš mi to říkat, tvá věc, za co sedíš. Chvilí mlčel, díval se do rozbrázděného dřeva. - Nakrmil jsem jednoho Řeka, v hospodě. Vzal na mě židli a na stole bylo čůro. Nevím, kdo je tam položil, já kudlu nenosím, já se znám. Viděl jsem rudě, bodl jsem ho do krku, naštěstí to přežil.

- Čůro je nůž? zeptal jsem se.

- Ty seš tu poprvé, že?

- Jo. Řekl jsem mu, proč tu jsem, a on mi prozradil, že čorky jsou kradení. Nakrmit někoho čůrem znamená bodnout nožem do svého bližního. Mrzí ho, že toho Řeka bodnul. Ale copak se měl nechat praštit židlí do hlavy? Může snad za to, že viděl rudě? Může za to, že nůž byl zrovna při ruce? Ano, může. Proto je tady. Lubor mi radil, až budu v lágru, že si mám dávat pozor na slova; všude je plno fízlů, nikomu nemám věřit. Mukli jsou kurvy a bomzáci, hlavně v jedničce, tam kdekdo šplhá, aby se dostal na půlku domů. Odsouzený má totiž právo po odpykání poloviny trestu požádat o podmíněčné propuštění.

Takže jsem tady - mezi lidmi, kteří si zvolili tento způsob života: svoboda, rána, kriminál, svoboda, rána, kriminál. Rána, to je trestný čin, svoboda - období mezi dvěma kriminály, kriminál - nápravně výchovný ústav, zařízení, kterému se dosud nepodařilo nikoho napravit ani vychovat. Nejdřív jednička pro prvotrestané, pak si několikrát zopakují druhou nápravnou skupinu pro recidivisty, nakonec skončí ve trojce: pro vrahy a nenapravitelné. Co s tím?

Zločin a trest, příčina a následek. Jeden je Lubor, druhý Jožo. Plná cela jich je, plné vězení.

Muž v úboru vyšetřovanců je architekt Martin. Vysvětlil mi, proč má na sobě hnědé tepláky, ačkoliv je už dávno odsouzen, proč nemá vězeňský mundúr jako ostatní. Odsoudili ho za to, že zeď, kterou projektoval, se sesula. Martin napadl rozsudek odůvodněním, že není odpovědný za kvalitu betonu, to je přece záležitost mistra na stavbě. Teď čeká na revizi procesu, a protože už je odsouzen, sedí s námi v eskortní cele, aby nebyl s vyšetřovanci, neboť zákon v naší zemi předstírá presumpci nevinu. Už od Velikonoc sedí v cele, kde se každých čtrnáct dnů mění osazenstvo, kam se nepůjčují knihy. Balík smí dostat jednou za dva měsíce, právo vybírat peníze z vlastního konta je odsouzeným odepřeno. Pracovat nemůže, neboť, ačkoli odsouzený, čeká na další soud, který by teoreticky mohl rozhodnout o jeho nevině. Nemá co číst, tabák z balíku mu spoluvězňové vykouří během týdne, neví, na čem je. Kreslí si domečky se střechou po zem, na terase mají pergolu obrostlou břečťanem. Jsou ze dřeva, z betonu a z cihel, je v nich spousta místa.

Před večeří přibyl Emil, devatenáctiletá hora sádla. Jen vstoupil, svlékl si košili, aby předvedl měchovité tělo pokryté neobratnými liniemi modrých čar: na levém prsteníku vytetovaný prsten s hahnkrajcem, na pravém nártu nápis POZOR KOPE a na levém ADOLFE, VRAŤ SE. Zbytek těla byl pojednán tygřími hlavami a obscénními výjevy, na krku výzva ZDE PODŘÍZNOUT. Tento dvoumetrový počmáraný kus beztvareho těsta se překvapivě svižně pohyboval a bez přestání mluvil. Slova z něj plynula jako kaše z pohádkového hrníčku. Byla ho plná cela, přetékal mřížemi na dvůr a oběma kukátky do chodby, vyplnil celý prostor a nám nezbylo než lapat po dechu a doufat, že se unaví. Někdy to musí vzít konec!

– Za pět prstů, hoši! Těmito slovy započal svou jedinou větu, která skončila až pozdě večer po Luborově zákroku. Kouřil náš tabák, aniž by přestal mlít pantem. To, co namlel, dalo se shrnout do

několika slov: – Vyloupil jsem kasu a ani v kriminále mě nedonutí pracovat. Líčil nám chorobu, kterou od narození trpí: tulení nemoc se jmenuje, nepřekonatelný odpor k jakékoli užitečné činnosti, ručičky, tulení ploutvičky.

– Jestli nezavřeš hubu, zde tě podřízneme, hned jak usneš, prohlásil Lubor. Všichni jsme nadšeně souhlasili, ačkoliv nebylo čím, a Emil zmlkl. Po dlouhé zámlce se zeptal, proč ho chceme podříznout.

– Protože jsi cyp! odpověděl Lubor. Čekal jsem, že Emil mávne tulení ploutví a bude po Luborovi. Ale nemávl. Oblékl si košili a začal být hodný. I rozsudek dal k přečtení. Nebyla to kasa, byl to řeznický krám. Vymáčkl větrací okénko, vsoukal se dovnitř a tak se nacpal salámem, že neprolezl zpátky.

Dalším přírůstkem byl oplešalý třicátník. Pozdravil tichým hlasem, víc toho neřekl. Posadil se na okraj lavice a hleděl do stolu, stále na jedno místo, ničím se nelišící od míst ostatních. Tiše trpěl. Dívali jsme se na něj, jak mlčí; jak zavírá s podivnou grimasou oči, zase je otevře a znovu zapáchne do téhož místa. Co s ním?

Lubor s dědkem Zubem šoupou knoflíky po šachovnici, hrají dámu. Kdo prohraje, musí vypít kelímek vody. Jožo drnká prsty do stolu a brouká si písničku. Tlustý Emil ožďibuje šupiny kůže z pat, několik zběsilců postává u poskládaných lehátek, vyprávějí si o souložení. Architekt Martin ohlodává cigaretovou špičku a kreslí domečky se střechou po zem. Přisedl jsem k němu a díval se, jak přibývá čar, jak jsou rovné a přesné. Trávník je dokonale ostříhaný, děti na terase umyté a sluncem vybělené vlasy jim padají přes obočí. Voda v bazénu je modrá, v garáži kotví široký automobil s magnetofonem na palubní desce. Majitel tohoto domu létá modrou karavelou za obchodem a jeho opálená manželka spává s plejboji, kteří místo trenýrek nosí slipy, kouří tenké doutníčky a celé dny se prohánějí na vodních lyžích.

– Kolik toho máš? nevydržel Lubor mlčení záhadného přírůstka. S dámou už musel přestat, prohrával každou hru a víc vody do sebe

nedostane. Přibylec sebou škulbl, zavřel a otevřel oči, rozhlédl se kolem a zapípal:

– Š-šest metrů.

– Měsíčkář! řekl Emil s pohrdáním. – To bych odskákal v bambusové kleci.

– Jak se jmenuješ? pokračoval Libor v započatém výslechu.

– Mi-Mírek, přiznal se nový, oči nezvedl.

– Až tě pustí, dokouříš vajgla, co ti hoří před bránou, snažil se ho Lubor utěšit, ale neutěšil.

Tabák došel. I špačky byly vykouřeny, kapsy zpřevraceny naruby. Několik zlatokopů lezlo po podlaze; vybírali drobečky mezi prkny, balili útlé smradlavé smotky a kouřili to. Jožo ťukal na zeď vedlejší cele morseovkou prosbu: p-o-s-l-i-t-a-b-a-k. Odvedle odpověděli: n-a-s-e-r-s-i. Nezbylo než dát na jejich radu. Začali jsme hrát slepou bábu, abychom utloukli čas. A tu kde se vzal, tu se objevil, stál uprostřed cely neznámý bachař s hodností poručíka a vítězně se usmíval.

– Je zakázáno hrát na slepou bábu, řekl tiše, ale důrazně zkoprnělému osazenstvu. – Jestli vás ještě jednou načapám, strčím slepou bábu do díry, pamatujte si to. Čekal jsem, že zamumlá kouzelnou formulku a zmizí, jak se zjevil. Odešel normálně, jenom netřískl dveřmi, jak to mívají ve zvyku.

– Gumový klíč, řekl Martin. – Úžasný blbec, dělá mu náramnou radost, když se takhle zjeví a může buzerovat.

– Já bych kouřil, až bych brečel, zaúpěl Lubor. – Jožo, tukej dál, třeba nám pošlou po Hardym. Zeď se rozezvučela vyťukávanými písmeny. Jedno klepnutí tečka, dvě čárka, úder pěstí mezera mezi slovy. Stejný výsledek, jenom zdvořilejší odpověď: Nemáme. Čímž byl vyřešen i problém, jak dostat tabák odvedle k nám.

– Mám doma velký psací stůl, vyprávěl architekt Martin, – až mě pustí, vyháším z něj krámy a šuplata naplním tabákem. Večer, až všichni usnou, zavřu se v pokoji, rozsvítím lampičku, zapálím dvě

cigarety a nechám je hořet v popelníku. Tabák z šuplat budu vyhazovat ke stropu, aby mi padal na hlavu, na nábytek, celý koberec ho bude plný. Pak to uklidím, vykouřím fajfku a půjdu spát.

– Kdybychom měli tabák, byl by ten kriminál lepší?

– Snesitelnější. Vždyť je to k zešílení.

– Kdyby byl ze zlata, s děvkama a chlastem, s tělocvičnou a s bazénem, byl by to kriminál.

– Já bych kouřil!

– Na Mírově jsme hulili slamníky, řekl Emil, skleslý, tabáková krize ho vylepšila. – Tady nejsou ani slamníky. Prstem vykotal z polštáře kousky molitanu a zabalil je do cigaretového papírku. Smrdělo to děsivě, rozkašlali se všichni.

– Chlupy z deky jsou lepší, radil mu Libor, – ty smrdí jinak.

– Nemáte někdo čaj? napadlo Jožu. – Budeme kouřit čaj.

Ani čaj tu nikdo neměl. Měl jsem svůj v kufru ve skladišti. Měl jsem i tabák, doma, deset paklíků, které mi zakázali vzít s sebou. Všechno, co mi patří, mám někde jinde.

Bylo ráno. Soustruhy se roztočily, dělníci uchopili krumpáče, opilci se napili prvního piva, někteří horníci vyfárali, jiní sfárali, milenci v postelích se pohládili, děti v jeslích se už tahaly o hračky, vězňové vylezli zpod dek. Stlali jsme lůžka, kladli je na sebe, aby z ložnice vznikl obývací pokoj. Přišel bachař ze skladu a chtěl dva dobrovolníky k rovnání prádla. Přihlásil jsem se.

– Jaký máte paragraf? zeptal se bachař.

– Stovku, oznámil jsem. Aby nebyl na pochybách, dodal jsem ještě: – Pobuřování.

– S takovým paragrafem chcete rovnat prádlo? Nepřítel socialismu a ještě by chtěl výhody!

Namátkou si vybral dva zloděje a třískl dveřmi.

Mlčenlivý Mirek se projevil – večer nás pozval do kina. Předváděl film o agentu FBI Jerry Cotonovi, viděl ho šestatřicetkrát. Každý

den si koupil lístky na tři představení a pak objížděl další kina, kde film hráli. Naučil se nazpaměť celý filmový štáb a veškeré dialogy. Co viděl, nedokázal patřičně sdělit, chyběla mu slovní zásoba. Zato však byl obdařen mimickým talentem; přehrával celé scény, střílel, kryl se, padal, dostával rány a rozdával je, úpěl, koulel očima, miloval. A do toho odříkával dialogy přečtené na plátně. Svedl všechny role, dokonce i saxofonovou sekci zahrál.

Seděli jsme na lůžkách v bílých podvlíkačkách a bílých košilích neschopni komentáře ani výsměchu, zírali jsme na muže v tvůrčích křečích uprostřed místnosti. To nebyl Mi-Mirek, byl to hrdinný agent Jerry Coton v New Yorku, uprostřed gangsterů a mrakodrapů, červený jaguár se šinul ulicemi, půvabné ženy padaly mu k nohám, mrtvoly překračoval. THE END.

V sále rozsvítili. Ozval se potlesk a slova uznání: Výborně, Mirek! Mirek umí! Aktér padl vysílením. Unaven, ale šťastný v té chvíli po odvedeném díle. Pak se rozkoukal a spatřil realitu: muži v bílém na postelích, deky, podlaha, mříže, plechové dveře, záchod, žárovka v kleci. Unavený muž si opláchl obličej nad záchodem a pomalými, neobratnými pohyby připravil lůžko ke spaní.

– Já ji miluju, řekl, kolena u brady. – To vůbec nevádí, že je kurva. Já ji miluju, i když je kurva. Je taky zavřená, za příživu, za to, že se kurvila, ale já jsem jí všechno odpustil. Ty její vlasy! Bože, jaké má vlasy, kdybych je mohl cuchat. Jak já ji miluju!

– Nebreč, utěšoval ho Lubor. – Půl roku uteče jak voda a pak jí to zmákneš jedna radost.

– A umí to? Vykládej, jak jste to dělali, zajímal se Emil očekávaje podrobnosti vylíčené názorně a plasticky. – Kurvy jsou v posteli nejlepší.

– Když já nevím, nemohl jsem, nechtěla. Každému dala, jenom mně ne. Ani ty vlasy jsem jí nesměl hladit. Co jsem jí nakoupil věci! Svetry, šaty, punčochy. Všechno z lásky. Ona je nejkrásnější na světě. Těch dopisů, co jsem jí do kriminálu poslal, na návštěvy za ní jezdil...

Všechno se změní, slibovala. Až ji pustí, začne nový život. Přestane se tahat s mužským a bude milovat jenom mne. A teď tohle... V září jde domů a já dřepím tady. Na ubikaci se mi chlapi posmívali, ať se na ni vykašlu, je prý to pajdává fuchtle a nikdy nebude jinačí. Hodil jsem po nich rádiem a roztráskal nábytek. Nikdo nesmí urážet mou lásku! Šest metrů teď musím odsedět a má láska bude na svobodě.

– Půl roku na tebe počká.

– Právě že nepočká...

Sedíme na kavalcích a kouříme, stal se zázrak. Před chvílí tu byl poručík Hardy a přinesl balíček tabáku. Od koho, neprozradil. Okénky u stropu sem leze červencový večer a ke hvězdám se valí oblak kouře ze špatného tabáku Taras Bulba. Kouříme všichni, co tam jsme: Mirek, který roztráskal státní majetek, architekt Martin, je muž se problematicky sesula zeď, Lubor bodl nožem člověka, Jožo, jehož dívka neměla patřičný věk, dědek za neplacení alimentů, kluk, kterého chytili při kradení auta, řidič, jenž po pěti pivech rozmlátil nákladák, pak ještě několik lidí – zloději, výtržníci, podvodníci, násilníci – a já mezi nimi. Všichni jsme cosi zbabrali. Nebo to někdo zbabral za nás? Hodit to někomu na krk bylo by jednoduché. Jenže tyhle cigarety z Tarase Bulby si balí každý sám. Dobře nám tak, neměli jsme krást.

Siréna zabečela, uhasili jsme cigarety a špačky pečlivě uschovali. – Zavřít nás můžou, pustit musí! přilítlo ze dvora.

– Věčně tady nebudem!

12

V pondělí ráno přišel dozorce s lejestrem a přečetl jména všech kromě architekta Martina. – Na chodbu, věci s sebou! Na chodbě zmatek, lidé z eskortních cel už byli venku. I Pavku jsem zahlédl v davu, ale nemohl se k němu prodat. Rychle, rychle, holení, stříhání, ať tam přijedete jako lidi, vtipkoval pan velitel. Postavit se do řady. Vrátili nám civilní šaty, hned jsem se cítil o poznání lépe. Kufřík s čajem, teniskami, ponožkami a s prádlem byl v pořádku. A znovu do cel. Cikán Jožo kouřil nesmírně tlustou cigaretu a rozprávěl s hrozivě vyhlížejícím Cikánem bez ucha.

– Šaňo, tady kámoš taky nemá co kouřit, řekl mu a ukázal na mne.

– Papírky máš? zeptal se ten bez ucha a nasypal mi do pytlíčku půlku ze svého s naprostou samozřejmostí. Ani jsem nestačil dokouřit, vyhnali nás znovu na chodbu, opět seznamy a jména. Kdo byl přečten, stoupl si vedle toho, kterého přečetli před ním. Přečetli Pavku a hned po něm moje jméno. Stáli jsme vedle sebe a tiše se radovali.

I v autobuse jsme mohli sedět spolu, mluvit zakázáno. Autobus byl opatřen cedulí s nápisem ZÁJEZD, vyzdobenou Mickey Mousem. Někteří cestující měli na ruku pouta – předpokládaly se u nich potíže. Vzadu bachař se samopalem, vpředu tři ozbrojenci a hrozivý německý ovčák smíchaný s vlkem. Jako poslední nastoupily ženy. Jedna postarší a dvě holky opálené, v letních šatičkách. Pochvalné zamručení vězňů okřikli muži v uniformách.

Jeli jsme kolem našeho domu. Paní Nováková stála na chodníku, smeták v ruce. Pozorovala, jak chodci chodí sem a tam, k autobusům nevšímavá. Taky jsem zahlédl pana Frosta – v gumáku, na hlavě rádiovku s anténkou, ačkoli slunce tavilo asfalt, klopytal

kolem kostela, držel se houslí. Na křižovatce zelená. Projeli jsme po vnějším okruhu, potom kolem hřbitova ven z města, pole posečená, balíky slámy poházené halabala, žlutnoucí bramborová nat', zelené chrásty řepy, třešně dávno očesané, tráva zelená, čápi v mokřině. Slunečné vesnice, horkem znavené lesy, naháči u řeky. Pak široká rovina s jediným kopečkem, na kopečku kostel, pod kopcem město, ve městě kriminál. Tady přenocujeme a ráno se jede dál.

V olomoucké věznici nás podle seznamu umisťovali do malých cel; nechali nás s Pavkou pohromadě. K večeři byla krupicová kaše, a kdo chtěl ještě, tomu přidali. Dozorce žertoval a jednal s námi jako s lidmi.

– Jestli chcete, můžete si rozestlat a ležet. Jenom, chlapi, nedělejte bordel.

– Tady je fajn, liboval jsem si, – tady bych zůstal.

– Uvidíš, že to bude ještě lepší, vymýšlel si Pavka. – Zavezou nás do nějakého pěkného maličkého lágru na vesnici, slepice se budou procházet mezi barákama, krávy bučet ve chlívě. Staříčkový kapitán s dýmkou bude tam náčelníkem. Orat budeme, vláčet a sít.

– To jsem rád, chlapi, že vás tu mám, řekne kapitán na uvítanou, rozvíjel jsem Pavkovy báchorky. – Nemá mi kdo dělat nástěnky a starat se o knihovnu. Taky bysme potřebovali piánistu pro náš band, ať je nějaká zábava. – Co kdybysme vydávali Kriminálcajtunk, pane kapitán, navrhneme mu a on se radostí rozpláče.

– No a za odměnu, protože naše pěvecké duo vyhraje STM – soutěž tvořivosti muklů, pustí nás po půlce trestu na svobodu.

– Nerad, se slzami v očích, se s námi staříčkový kapitán bude loučit: Chlapi, udělejte zas nějakou ránu, ať vás mám do půl roku zpátky. Každý měsíc vás budu pouštět domů na volnou návštěvu.

Leželi jsme na slamnících a klábosili o tom, co nás v nejbližších dnech nečeká. Není zaručeno, že ještě zítra budeme spolu, je třeba se radovat z každé chvílky. To, že jsme teď pohromadě, je důvodem k radosti. I ve vězení je možno se radovat, tady je to obzvlášť potřebné.

Druhého dne opět cesta autobusem, tentokrát s přestávkou na vymočení a svačinu ve dvoře ženské věznice v Pardubicích. Holky v modrých košilích pokukovaly zamřížovanými okny a bachařky v zeleném je odháněly. Byly krásné ty padlé dívky, ačkoli jsme je sotva zahlédli, roztoužené a žádoucí; neviditelné fluidum ženství se vznášelo nad hlavami, dýchali jsme je s horkým vzduchem.

– Dokouřit, nasedat, jedem!

Lidé chodí po ulicích v letních šatech, dívky v šortkách nebo v krátkých sukních, nesou si melouny, zelené na povrchu, rudé a štavnaté uvnitř. Kdejaká vos a si může zobnout z nakrojeného. Hospoda uprostřed polí se jmenuje U NADĚJE. Bezpochyb tam mají peprný guláš a studené pivo...

Praha, Pankrác... Vrata věznice, betonové nádvoří s ostrůvkem břízek, opadaná omítka a spousta malých okének. Uvnitř je budova dutá – dole chodba, místo prvního a druhého patra ochozy, mezi nimi drátěné pletivo, aby nějaký zoufalec nemohl skočit dolů. Ochozy vedou podél dveří cel. Je to neskutečné, známé z filmů s okupační tematikou. Domníval jsem se vždycky, že to vymyslel rafinovaný scénograf se surrealistickými vizemi. Cela je malinká, nepředstavitelně špinavá, počmáraná škrabkami – převážně jmény, údaji o délce trestu a oplzlostmi. Záchod, džbán se zteplalou vodou, porýpaný stůl a slavníky k zaplakaní. Vedro.

Vycházka. Mezi břízami je kruhová zděná ohrada rozdělená jako dort zdmi, směřujícími ke středu, na kóje, teletníky. Uprostřed dortu kruhová plošina se stříškou, na plošině bachař – vidí do všech teletníků. V našem dílku dortu je s námi muž v zelených trestaneckých šatech. Dávám se s ním do řeči. Je na cestě od Krajského soudu v Ostravě do svého domovského kriminálu v Ruzyni. Byl si pro nášup, dva roky mu přidali. V Ruzyni je kuchařem. Líný vánek načechrává listí břízek a kuchař mi vypráví, jak v tom jeho vězení v Ruzyni trávil posledních devětadevadesát dnů života odsouzení k smrti.

– Každý má, vole, svého bachaře, nejmíň majora. Můžou si číst, co chtějí, mají zasklený dveře a ten bachař na ně furt dává bacha.

– A jak je popravují?

– To je takovej stůl ze dvou částí. Švédskéj stůl se tomu říká. K jedny části mu přivážou hlavu a ke druhý tělo. Vedle v místnosti jsou tlačítka, jedno je napojený na elektriku, ale neví se, který. Senát, co ho odsoudil, každej z těch soudců, a myslím že i prokurátor, zmáčkne to tlačítko, ty dvě části stolu se od sebe rozjedou a to mu roztáhne obratle. Je na fleku tvrdej. Žádný z těch lidí neví, kdo vlastně zmáčkne ten pravej knoflík a kdo ho vlastně popravil.

– To jste tam měli exkurzi?

– Vole! Mukli, co kroutí patnáctku, to povídali.

– Mukli toho nakecají.

– Máš pravdu, třeba je to úplně jinak, řekl ten kuchař.

Nemohu pochopit, že v dobách míru ve střední Evropě existuje mstivý zákon na zabíjení lidí, byť by to byli zločinci, vrahové. Že státní úředníci a zástupcové lidu, osobně nezúčastnění, objektivní, s chladnou myslí a bez afektu dokážou vyřknout definitivní ortel – bohorovně a neomylně. A pak se bojí vědomě zmáčknot to pravé tlačítko. Jsem proti.

Ještě nejsme na konci cesty; čekáme na autobus, který nás zaveze k utajovanému cíli. Včerejší dobrá nálada nás opustila. Cela je malá a už je nás tu devět, sotva se vejde na slamníky. Spím špatně, špína se mi prochází po těle. Nejraději bych byl zase maličkým tvořečkem se žábami, v plodové vodě, přirostlý ke krevnímu oběhu matky, která by za mne dýchala.

Seřadili nás na dvoře, stály tam dva autobusy, bachaři a psi. Pořád ještě nevíme, kam nás odvezou.

– Kalivoda!

– Zde! Pavel, devatenáct set čtyřicet tři!

- Sedněte si až dozadu do prvního autobusu.
- Bárta!
- Zde! Jiří, devatenáct set čtyřicet dva.
- Vy do druhého, na přední sedadlo.

Pěkně nás rozsadili. Vědí, že k sobě patříme. Představa staříčké-
ho kapitána s dýmkou, slepic a bučících krav se rozplynula. Kdepak
lágr na vesnici, zřejmě to budou Bory, prastarý kriminál s tradicí.

13

Byly to Bory, slavná věznice na okraji města proslulého pivem. Brána zaklapla. Sedm měsíců budu zde pít plzeňskou vodu. Chodba, dozorcí se seznamy, znovu předčítání jmen. Když přišli k Pavkovu, nařídili mu, aby si stoupl do kouta, obličejem ke zdi. Mne postavili jako školáka do dalšího rohu, ruce za záda. Ostatní naši spolupa-sažěři stáli v trojřadu, naslouchali jsme nezbytným pokynům a upozorněním. Vůbec se mi nelíbila ta pozornost, nám dvěma věnovaná. Pak jsem zaslechl kroky příchozího a ironický hlas:

– Copak ti dva v koutech, zlobili?

– Ano, soudruhu kapitáne, odpověděl snaživý bachařík. Snad ani nechtěl lhát, jenom si zjednodušil odpověď.

– Tak jim vysvětlete, soudruhu strážmistře, že u nás se nezlobí, že mám prostředky, jak zkrotit takové dacany. Dostanou nakládačku, co se do nich vejde, a ony je ty roupy přejdou. U nás se s takovými výtečníky nemalujeme, tady nejsou na pionýrském táboře, tohle jsou Bory!

Milé uvítání, teplé lidské slovo. Nečekal jsem samozřejmě dívky v národních krojích a chleba se solí, ale takovýto způsob žertování nemám rád. Když visí facky ve vzduchu, dělá se mi mdlo.

A najednou jakoby nic. Připojili nás ke štrúdlu ostatních a odvedli do sklepa. Tam nás svlékli z občanských oděvů, osprchovali a navlékli do šedomodrých vězeňských šatů. To už vykonávali zdejší vězňové, dozorcí jenom dohlíželi, jak se činíme.

– Já jsem brigadýr vstupního oddělení a vy budete dělat, co vám řeknu, oznámil nám zmetek ve vyžehleném vězeňském mundúru. Tvářil se, jako by mu to tu patřilo. – Vyžaduju kázeň a pořádek! zahulákal ještě a zatvářil se psovsky na bachaře.

– Všechno, Janeček? zeptal se ho dozorce.

– Všechno, pane veliteli, řekl brigadýr vstupního oddělení.

Bachař odešel. Jakmile zmizel, dali jsme si rozchod, zapálili cigarety a začali okukovat nástěnky s fotografiemi vězňů při práci, číst poučné nápisy, jako například: NEPLNĚNÍ POVINNOSTÍ – NENÍ ODMĚNY. Taky tam byl vyfotografován vrahoun z profilu a en face, a pod ním nápis PŘEDPISOVÝ STŘIH VLASŮ. Mezi okny stály popelníky.

– Tohle ne, chlapi! zaječel brigadýr Janeček. – Típněte ty žvára a postavte se zpátky do trojřadu.

– Co blbneš, vole, vždyť tu není žádnéj policajt, ozval se hlas lidu.

– Komu říkáš vole, vole! Na přibylce seš nějakej hustej, kemo. Tady nejseš v pionýrském lágru, tohle jsou Bory! To už jsem dneska slyšel a uvěřil hned napoprvé.

– Hoši, fakt, neblbňte, řekl smířlivě chlápek v košili, stojící vedle zmetka Janečka, a vypadal docela normálně. – Nebo se brigadýr nasere a máte po prdeli. Von je dobrej, ale nesmíte ho srát. Když bude pořádek, máte vod něj všecko.

Uhasili jsme tedy cigarety a stoupli si do třech řad za sebou. První se vyrovnali podle černých dlaždic, aby byl pořádek a brigadýr se nemusel zlobit.

– Chlapi, oslovil nás Janeček smířlivěji, – vždyť já jsem stejnej mukl jako vy, mějte rozum, pořádek musí bejt, že jo, Pepo. Pepa je můj zástupce. Nepřejte si mě nakrknout, pak se neznám. Žádná televize, zamáznu vás na cimrách, a když to nepomůže, půjdete do díry, to vám zařídím. Přece se nenechám mrdat kvůli nějakým přibylcům. Ted'kon vás rozdělím po cimrách, pak voběd, po vobědě přednáška s panem velitelem, jak máte zdravit a tak. Večír k doktoru. Kurva, chlapi, nepřejte si mě!

Urvali jsme s Pavkou postele nad sebou u okna s výhledem na dvorek. Měl tvar trojúhelníka tvořeného dvěma budovami, naší

a sousední, třetí stranou byl masivní plot, za plotem zelinářská zahrada, za ní další plot, písková cestička a zeď opatřená dráty mezi porcelánovými izolátory. Ve zdi zasklená kukaň a v kukani dozorce. Uprostřed dvorka trávník, volejbalové hřiště a lavičky – jako v psychiatrické léčebně. Vězňové bez košil hráli volejbal nebo se povalovali na trávníku, jiní chodili dokola a rozprávěli spolu; poklidné letní odpoledne. Pár lidí v cele bezstarostně kouřilo. – Tož si, Pavko, taky zapálíme, ne? Třeba nás za to nezavrou. Pepa s ešusem pod paží otevřel dveře:

– Chlapi, říkal jsem vám, že tu nemáte kouřit. Pro mě si kuřte, jak chcete, ale kdyby vás načapal brigadýr, máte po prdeli, řekl Pepa a šel ohlásit brigadýrovi, koho načapal při kouření. A tak jsem po obědě poprvé drhnul borskou chodbu v nástupním oddělení zvaném příbylák.

Seřazení a opatření hliníkovým jídelním nádobím šli jsme si pro oběd. Jídlo se vydávalo v rozlehlé kruhové hale se zasklenou kopulí ve výšinách. Říká se jí centrála. Z centrály se paprskovitě rozbíhá osm chodeb do osmi budov se třemi podlažími. Raději bych se na tu podivnou kopretinu s osmi okvětními lístky díval z letadla směřujícího k Atlantiku; mohl by to být zajímavý snímek. Chodba do každé budovy je přehrazena mříží od podlahy ke stropu – katrem. Čtyři jsou oplechované, skrz zbývající je vidět. Vidět jsou šedé a černé dlaždice, řady dveří bez klik, zato se závory, a vězeň za stolkem u katru. Má na rukávě žlutou pásku, je ve službě.

Kolem centrály se šinul šedý zástup. Šoupání nohou v botách půllitrech, světlá šmouha obličejů ničím se nelišících jeden od druhého, občas klapnutí hliníkové nádoby. Kuchaři v bílých úborech, jídlo v kádích s kolečky. Obřad rozdělení stravy. Obludná stonožka bez počátku a konce vycházela z chodby a zase se do ní vracela, nekonečná smyčka neidentifikovatelných článků. Nakonec se přeci jen vynořil poslední. Na pokyn brigadýra Janečka jsme se napojili,

naše obličej se splynuly se světlou šmouhou, stali jsme se dalšími články hladové tasemnice.

Na přednášce se důstojník každého zeptal na civilní povolání, délku trestu a podle jakého paragrafu jsme byli odsouzeni. Byli to samí zločinci, jenom jeden, chlapec sotva dvacetiletý, byl studentem pedagogické fakulty a odsoudili ho jako nás za pobuřování k jednomu roku. Jmenoval se Jan Petřík. Důstojník nám pak sdělil nezbytné informace, co je dovoleno a co zakázáno, jaká máme práva a jaké povinnosti. Pravidla, podle kterých by to tu mělo chodit.

Konečně jsme si mohli na chodbě zakouřit. Popelníky se plnily popelem a špačky z cigaret balených i kulatých – vyrobených v továrně, sem tam nějaký filtr. Díval jsem se na ty lákavé vajgly žádostivě a na mysl mi přišel ošumělý muž u divadla. Před mnoha lety v neděli brzy zrána spěchal jsem s lyžemi na rameni k vlaku. Člověk s omšelou špacírkou, opatřenou bodcem, napichoval špačky po večerním premiérovém publiku. Rozhlížel se plaše, a jakmile zaslechl mé kroky, pokusil se působit dojmem výletníka prohlížejícího si ve čtyři ráno významnou památku.

Díval jsem se na obsah popelníku v kriminále Bory a myslel na muže před divadlem. V mém pytlíku po holandském cigaretovém tabáku značky DRUM byla jen hrstka Tarase Bulby od bezuchého Cikána a několik mých vlastních špaček. A tu jsem spatřil vyholenou hlavu nápadně připomínající žárovku. Její nositel byl k nám obrácen zády a vybíral z vedlejšího popelníku nedopalky. Drcnul jsem do Pavky a upozornil ho na ten div.

– Kdepak, řekl Pavka, – takovou žárovku Baltazar přeci jenom nemá.

Podivný zjev se přihnul k nám; nebyl to Baltazar. Jediným zručným pohybem se zmocnil lákavých pokladů, nacpal je do kapsy a pak mě požádal, abych mu dal ubalit. Strčil jsem mu svůj vyhublý pytlík pod nos a on si ubalil.

- Nejmenuješ se Baltazar? zeptal jsem se ho.
- Ne, odpověděl, – Melichar se jmenuju. A co se ptáš, když nevíš?

Pod střechou a na střeše protějšší budovy bydleli dobře živení ptáci. Posedávali, občas vzlétli, obletěli kruh a znovu se vrátili. Nechápu, co ti ptáci na kriminálech mají. Na krajzáku hrdličky, tady zase tihle, na dálku jsem nepoznal, k jakému druhu patří. Zřejmě to budou holubi. Ti holubi, kteří nosí vězňům dobré zprávy.

- Ti, co mají tresty do roka, půjdou v pondělí před komis, oznámil nám brigadýr Janeček. – Ta komis vám řekne, kde budete makat. Tak ať se tam zahlásíte, jak jsem vás to učil, na tom ze všeho nejvíc záleží. Ostatní mukli zůstanou ještě tejden tady na přibyláku.

Pavko, nastává velké loučení. Nemůžu za to, že ti nadělili víc. Rozházíou nás. Kriminál je to velký, osm budov, každá má katr a mezi mřížemi se člověk neprotáhne.

Chodba ve sklepě byla plná rachotu, lomozu a věžňů v pilné práci. Někteří muži bušili kladivy na kovadlinách do izolovaných drátů, jiní protahovali tenčí drátky mezi dvěma točícími se válečky v podivných strojích. Převážná většina jich však seděla na prázdných bednách, malou hromádku blýskavé mědi vpravo, pestře zbarvené cáry bezcenné izolace na kupě po levé straně, pilně loupali vyřazené vodiče elektrického proudu. Bylo tu pracoviště národního podniku Kovošrot. Pro mne však měli jinou práci. Mé pracoviště mělo slibný název MOZAIKA. Brigadýr Seidler, můj nový šéf a věžeň vyššího postavení, mi zatukal na rameno a ukázal pootevřené dveře poklidné cely:

– V této dílně budete pracovat, pane Bárto, řekl mi můj nadřízený, muž v brýlích s jemnou zlatou obroučkou. Pečlivě oholen voněl pleťovým krémem. – Převlékněte se do montérek a pan Kowalski vám ukáže, jak na to.

Pan Kowalski byl urostlý hoch, student práv z Varšavy, a jmenoval se Marek. Moc toho nenamluvil, raději si prozpěvoval: – Tý du dá, tý du dá, tý du, tý du, tý du dá... Ze tří beden vysypal na stůl keramické čtverečky s glazurou na líci a chopil se čtvercové šablony se spoustou čtvercových chlívěčků velikosti keramických čtverečků. Z hromady nabral kostičky, zahrkal šablonou a v každém chlívku uvízla jedna kostička. Některé zůstaly glazurou vzhůru, jiné naopak – ty Marek velice zručně oběma ukazováký zpřevracel, aby byly lícem vzhůru. Klepl rohem šablony o stůl a kostičky se srovnaly. Namočil štětku ve vodě a navlhčil čtverec lepicího papíru. Papír přiložil na kostičky a šablonu vyklopil na sololitové plátó.

– V každé bedně je třicet pět plátů a my těch beden musíme udělat sedm, abychom splnili normu. Je to jednoduché, když se

to naučíš. Většinou býváme do svačiny hotoví. Podle akcentu bylo poznat, že je Polák.

– Kde ses naučil česky?

– Moje univerzity! ušklíbl se a ukázal kolem.

Mne kostičky neposlouchaly jako jeho. Nabral jsem z hromady, zarachotil a ve chlívčích zůstala sotva polovina. Zbytek jsem doplnil po jedné, Marek měl zatím svůj plát nalepený a bral mi práci z rukou.

– Ach jo, Marku, se mnou si užiješ!

– Nevadí, naučíš se. Tý du dá, tý du dá, tý du, tý du tý du dá, broukal si, kouřil a mával štětkou.

O svačině přišel dozorce, spočítal nás a šel zase pryč. Jedl jsem svých sto gramů salámu s chlebem, vyplivoval chrupavky a nelíbil jsem se sám sobě. Oba ukazováky mě pálily rozedřené hranami keramiky. Bedny odvezou na stavbu a zedníci naplácají naše dílo na omítku. Až to zaschne, omyjí papíry, keramika bude blýskat ve slunci. Přilákány tím leskem přiběhnou děti, začnou odlupovat kostičky a naplní si jimi kapsy.

Po svačině nás v dílně navštívil dědek Baráček. Na pravé ruce mu chyběly tři prsty – prostředník, prsteník a malíček. Se svou denní normou byl už hotov.

– Sedni si, chlapče, a koukej, jak se to dělá, řekl a vzal si mou šablonu. Seděl jsem a koukal. Byl to koncert pro dvě šablony, hromadu kostek a čtyři ruce se sedmnácti prsty. Vichřice prolítla ode dveří k oknu a tři zbývající bedny byly plné. Kmitání prstů, pan Frost s houslemi pod bradou hraje tarantelu. A potom klid.

– Zameť tady trochu a přijď pak na dvanáctku, řekl mi Marek a oba vypadli.

Chopil jsem se koštěte a zametal velice pečlivě, abych aspoň nějak odčinil svou neobratnost. Ve všech koutech jsem vymetl, i lavice odstavil. Byla toho pořádná hromada a v té hromadě kupa špačků z balených cigaret. Kapesné dostanu až patnáctého září a bude toho

málo. Všechno, co dostanu, utratím za tabák. Ale co do té doby? Mám chodit od mukla k muklovi a somrovat: Kemo, dej ubalit? Zbývá obchod. Ale s čím obchodovat? Co mám? Čaje trochu, dopisní papíry a známky, cukr, ponožky a tenisky, propisovací tužku, dva sešity, zapalovač, to je všechno. Ještě mám pana Frosta. Sedí ve mně, někdy v hrudním koši, jindy v hlavě, a hraje na housle. Toho nedám, není směnitelný. Hrál jsem do hromady smetí a vysbíral všechny nedopalky.

Na chodbě lomozila odpolední směna loupačů drátků. Mají zřejmě tvrdou normu. Hoši z Mozaiky se poflakovali ve svých dílnách, všichni už byli s denní normou hotovi. Otevřel jsem dveře dvanáctky. Marek s dědkem Baráčkem seděli na stole, klátili nohama a pili čaj ze sklenic od marmelády – říká se jim somračky. Dědkova byla zdobně opletena drátky s pestrou izolací. Taky jsem si vyskočil na stůl a pil s nimi čaj černý, až se dělalo mdlo a tanin svíral sliznici. Byl přeslazený a plavaly v něm lístky. Vařilo se ponorným vařičem vyrobeným podomácku, svedeným od žárovky do láhve od okurek. Za tento ilegální spotřebič se naděluje deset dnů v uzavřeném oddělení – v díře. I přesto byla téměř v každé dílně „ponorka“, dokonale ukrytá před zraky zaměstnanců v zeleném. Jenom brigadýr Seidel měl v kanceláři legální plotýnkový vařič.

– Odpolední šichta je nejlepší, policajt přijde akorát na sčíták, jinak se neobjeví, pochvaloval si Marek. Dědek Baráček vyprávěl, jak ho mají lidi rádi, hlavně ti, co jim dělal ústřední topení, a ti, co neměli na ústřední topení, záviděli a udali ho, protože závist je mezi lidma rozšířená a on neměl povolení od národního výboru, a tudíž neplatil daně. – Ale co ti zbejvá, když za tebou lezou do bytu a komunál na všechno nestačí. Ještě mi sdělil, že nejlepší jablka jsou na Litoměřicku, a proto tam bydlí. Taky hrušky jsou na Litoměřicku výborné, a meruňky jsou lepší zavařené, čerstvé nemají tu šťávu. Příští týden půjde na výstavu Zahrada Čech, neboť už to má za pár. Tam se pěkně zlinkuje, než obejde všechny stánky s pivem. A zase

bude dělat lidem ústřední topení, protože to hodně nese, i když bere míň než komunál, a důchod mu ani na to pivko nestačí. Ale tentokrát si bude dávat pozor a nenechá se chytit.

Seděli jsme na stole, klátili nohama a medili si, jaký je to dobrý čaj a že se ten kriminál dá vydržet, co jiného nám zbývá.

Ráno, zrovna jsem se holil, přišel do cely, jejíž obyvatelstvo už bylo na ranní směně, člověk se žlutou páskou na rukávě. Byl jsem v té cele umístěn prozatímně, než se uvolní místo v cele s kolegy z Mozaiky. Služba se podíval do papírku a vybafl úředně:

– Seš Bárta Jiří?

– Jo.

– Tak si vem blůzu a čepici, máš jít k vychovákovi.

– K čemu čepici?

– Abys ji mohl držet v ruce, přibylče!

Seškrábl jsem z obličeje zbytek mýdla a navlékl si blůzu. Už je to tady. Pan vychovatel mě teď bude chvíli napravovat a vychovávat. Vždyť nejsem v pionýrském táboře, nýbrž v Nápravně výchovném ústavu Plzeň-Bory. Vysvětlí mi, v čem jsem chybil, snese haldu argumentů, zavalí mě jimi, bude chtít poznat mé stanovisko. Ale na to mu neskočím, nic mu neřeknu, budu mlčet jak zařezaný. Zaklepal jsem na dveře s nápisem KANCELÁŘ VYCHOVATELE a vešel. Za psacím stolem proti dveřím seděl nadporučík se zaneprázdňným obličejem a držel v ruce velmi hustě a velmi nečitelně povědomým písmem (dokáže je přečíst jenom má žena Helena) popsany papír.

– PanenadporučíkuodsouzenýBárta. Přišeljsemnavášrozkaz! odhrkal jsem, jak mě naučil zmetek Janeček na přibyláku.

– Tak vy jste Bárta? zeptal se pro jistotu muž, jehož zaměstnáním bylo mne vychovávat.

– Ano, trval jsem na svém a žmolil čepici v levé ruce. Byla to šedomodrá lodička vojenského střihu.

– Znáte tendlecten dopis, odsouzený Bárta? zamával mi listinou před obličejem.

- Ano. Je to dopis, který jsem psal na příby... na vstupním oddělení a je adresovaný mé manželce.

- Tak todlencto ne, Bárta, to bysme nebyli kamarádi, odsouzený. Vždyť vy si ze mě děláte srandu!

- Proč?

- Tak za prvé: čím jste v civilu?

- Závozníkem.

- Nejste, odsouzený! Vy jste byl v civilu učitelem, že jo. Tady to máte v papírech. Jste učitel a rejete jako kanec. Kdo to má po vás číst? Myslíte, že jste tady sám? Copak mám čas luštit tydlencty klikyháky? Jsou tady odsouzený, co nemají ty školy jako vy a píšou líp. A některý nepíšou vůbec. Na vás si musím dát bacha.

- Tak já to přepíšu, pane nadporučíku.

- Vy to nepřepíšete, odsouzený, ještě jsem neskončil. Za druhý: vy tam máte básničku. Je zakázaný psát do dopisů básničky. Jak by to vypadalo, kdyby všichni odsouzený psali v dopisech básničky! Za třetí: vy jste tam nakreslil slona. Co jste tím myslel?

- To jsem nakreslil synovi, ještě neumí číst, tak aby...

- Je zakázaný kreslit do dopisů. A za čtvrtý: vždyť vy jste měl v obálce dopisy dva. Jak to?

- Ten druhý je pro maminku. Bydlí teď u nás, tak abych ušetřil za známku.

- Tak aby bylo jasný! Je zakázaný dávat do jedný obálky dva dopisy. Jasný?

- Ano, pane nadporučíku. Mohl byste mi ty dopisy vrátit? Napíšu je znovu podle vašich direktiv.

- Nemohl. Ten pro matku můžete odeslat, to jde. Jak tady píšete, že jste zdravej a že jídla je dost, to je dobrý. A dá se to přečíst. Takový dopisy pište, když už píšete. Ale ten druhej uložím k vašim spisům. Čeče, vždyť vy tam vyzrazujete, kudy jste sem jel. Co je komu po tom, že jste cestou viděl čápa a melouny! Je povolený psát jen o rodinných záležitostech a čitelně. Jasný? Můžete jít!

Vypadl jsem z kanceláře, upocenou čepici si narazil na hlavu, nevím proč. Před očima jsem měl červená kolečka, od středu se zvětšovala, překrývala se, vrazil jsem do zábradlí ochozu. Byl to vztek.

– Co je, kemo, poslal tě do díry? zeptal se mne služba s účastí.

– Ne, jenom mi sebral dopis a umyl hlavu.

– Vočko je na dopisy kurva, byl by nejradši, kdyby měl všechny mukly negramotný. Na něho bacha.

Šel jsem do cely, praštil čepicí o zem, trochu ji pošlapal a pustil si proud vody na hlavu. Tak já mastím celou neděli dopis, aby v něm aspoň něco bylo, a ten... pan vychovatel mi ho omlátí o hlavu. A já blázen naivní jsem čekal, že mě bude vychovávat. Že povede dialog se zločincem o jeho zločinu. Taky výchovná metoda – jak nacpat do člověka co nejvíc vzteku. Utřel jsem si hlavu ručníkem a vyrobil lenoch, aby řádky byly rovné a písmo čitelné.

– Milá Heleno, maloval jsem do řádků. – Jak vidíš, píšu Ti čitelně a pouze o rodinných záležitostech. Jsem zdrav, jídla je tu habaděj a je teplé, takže mi ani tak moc, kromě toho ostatního, nechybí. Vzpomínám na vás. Jak se vede Honzíkovi v bříšku? A co...

– Nástup na rozcvičku! zahulákal chlap se žlutou páskou zbytečně hlasitě. Praštil jsem propiskou, obul boty a šel si stoupnout na ochoz, než se slezou všichni z odpolední směny. Jakýsi šplhounek ze samo-správy si nás vzal na povel. Seběhli jsme po schodech na dvůr, který z oken příbyláku vypadal jako zahrada psychiatrické léčebny. Na jeho vzhledu se nic nezměnilo, přesto se proměnil v kasárenský buzer-plac. Povely – vpravovboky, vlevovboky, čelemvzady, ráz dva, ráz, dva. Několik kliků a dřepů, předklonů a záklonů, pochodem v chod, zastavit stát! Dozorce pohlédl na hodinky a milostivě pokynul. Šplhounek zařval mocným hlasem rozchod. Pozdě, už jsme byli rozešlí.

Lehl jsem si do trávy vedle Marka. Nebyla s ním řeč, učil se francouzská slovíčka. Díval jsem se tedy na holuby. Z trávníku mě zvedlo pár tónů zapískaných skrz mříže. Pavka mě lákal k oknu.

– Nejsem už básníkem, zvěstoval mi. – Za to se zavírá a já už podruhé nechci. V jednom kuse navlíkáme pět zavíracích špendlíků na šestý. Budu psát už jenom hudbu. Pan Frost si pobuřuje hudbou ve vinárně U Valy každý den a nikdo ho za to nezavře.

– Jasně, napíšem spolu podzemní operu – Tři bílé břízy, řízy, řízy.

– To víš! S tebou už na hrušky nejdu, zas bys to někde vyzvonil! Takto mě napadl můj přítel Pavka a ještě dodal: – Budu skládat hudbu jenom tak, beze slov, symfonie a opusy.

– Kdo co vyzvonil, pacholku! houkl jsem na něj skrz mříže. – Zbabrals to a teď to svádíš na kamaráda. Určitě víš, kdo byla ta Ivona Klimešová, prodavačka z kožené galanterie, která nadiktovala policajtům všechny naše texty. Já jsem ji v životě neviděl.

– Sedávala vždycky v první brázdě, taková holka jedna, nechotně lezlo z Pavky. – Třeba za to nemůže. Vždyť to znáš, řekli jí, že ji vyhodí z kožené galanterie a poví mamince, jaký vede život.

– Že tys jí ukazoval svůj klavír!

– No, párkrát se u mě vyspala. Taková trochu střelená holka, dělá docela pěkný fotky.

– Co! Fotky? Vždyť oni měli fotokopie!

– No jo. Vidíš, tohle mě nenapadlo!

16

Byl jsem ve své prozatímní cele sám; tam, kde přespává Marek Kowalski a celé naše komando, není volná postel. Až pustí dědka Baráčka domů, podědím jeho pelech. Zatím jsem s lidmi, které potkávám jenom spící. Chodí na ranní směnu a večerku mají, dřív než přijdu z práce, já zase mám později budíček. Natáhl jsem se opatrně na ustlanou postel a oddal se snění s otevřenýma očima. Nad hlavou drátěná nebesa, nad nimi pytlavinový slavník horní postele. Snil jsem o břiše své ženy, oblém a plném dítěte. O chlapci Petrovi s vyviklaným zubem jsem snil, za rok půjde do školy. Vezmu si v práci volno a půjdu tam s ním. Bude mít na zádech červenou tašku s odrazovými sklíčky a nedá mi ruku ani zanic. Půjdem vedle sebe jako dva chlapi, kráčejíci za chlapskou povinností. Máma s dítětem už narozeným bude čekat doma, s jakou se vrátíme.

– Čeče, jak to, že ležíte! Bachař Nezájem mě dloubl do žeber pendrekem a postavil tím pádem na nohy. – Máte to povolený?

– Nemám, jenom jsem... Bolí mě hlava, pane strážmistr.

– Nezájem! řekl Nezájem, – vezmete si kýbl a rejžák a vydrhnete schody. Jasný?

Pustil jsem se do schodů. Drhnul jsem s vervou a vztek mě přecházel; za ležení na posteli mě mohl zavřít do díry. Na nic jsem nemyslel, jenom na ty schody z žuly, zrníčka křemene, živce, slídy a kdoví čeho ještě. Kroutil jsem hadru krkem a bylo mi líto, že není schodů víc.

Před obědem se mi podařilo směnit hrst cukru a trochu čaje za paklík tabáku Taras Bulba. K obědu byla polévka s mrkví a těstovina politá červenou omáčkou. Jedl jsem v cele číslo sto pět u stolu a vůbec se netěšil na příští týden, až budu mít ranní směnu stejně jako mí spolubydlíci a má sladká samota, mé soukromí bude vyhnáno sebrankou zločinců v botách pŭllitrech.

Na rachotící chodbě před dílnou stál Honza Petřík a díval se lačně, jak ostatní kouří. Byl převlečený z montérek do společenské šedi a foukal si na prsty. Honza Petřík je ten člověk, který byl s námi na příbyláku. I on je tu pro pobuřování, neboť na koleji pedagogické fakulty hrál na kytaru a zpíval ve svém pokoji před více než jedním člověkem písničky Karla Kryla. Pracuje taky na Mozaice, dokonce v mé dílně, jenže na ranní směně. Takže se mjííme a to je škoda.

– Nemáš co kouřit? zaúpěl, když mě spatřil. Vyčaroval jsem z kapsy panenský balíček. – Na tý naší směně je to samej vrah, sděloval mi šeptem. – Za slušný chování můžou přejít z trojky až do jedničky. Tamten usměvavej dědeček vyhodil svou ženu oknem. Zavřeným. Nějak mu šla na nervy. Moc hodnej pán to je, dal mi košili.

– K čemu?

– Nevím. Jenom tak, abych ji měl, taková košile navíc se prý vždycky hodí.

Ještě jsme si chvíli povídali, než brigadýr komanda Kovošrotu zaklínkal na kolejnici. Vrhł jsem se na hromadu keramických čtveřečků se zoufalou úporností, odhodlán nad nimi zvítězit. Marek ocenil mou snahu a konstatoval pokrok. Jinak neříkal nic, jen to svoje tý du dá, tý du dá...

Večerní čočku bez vajíčka jsem snědl na ochoze pod fotografií Letohrádku královny Anny, abych neprobudil obyvatele cely číslo sto pět; bylo už hodinu po jejich večerce. Zul jsem si püllitry a v ponožkách tiše vklouzl do místnosti. Při svlékání mi cinkla přezka opasku.

– Jdeš z pastvy, dobytku, nebo co? zavrčel nepřívětivě muž na vedlejší posteli.

– Vzbudil jsem tě, promiň, zašeptal jsem omluvu.

– Komu tykáš, příbylče! muž se vztyčil na posteli. – Mám takovej dojem, že bys potřeboval proplesknout.

– Není to krapet přehnané?

– Jak to se mnou mluvíš, hajzle! A už tu bylo obecenstvo. Asi pět chlápků vyskočilo z postelí a obklopilo mě. Jakási silueta s hlavou u stropu, o dobrý pytel cementu těžší než já, mě uchopila za límec těsně pod krkem.

– Jak to mluvíš s naším brigadýrem, chlapečku? Mám takovej dojem, že seš na příbylce nějak moc hustej. Myslím, že bys potřeboval trošku převálcovat. Kolik máš zubů?

– Hele, nech toho, podařilo se mi pípnout přiškrcenou dýchací trubicí. Nic rozumnějšího mě nenapadlo.

– Nebo co... No řekni, co se stane, když toho nenechám?

Kalhoty jsem měl na půl žerdi a rvát se neumím. Nikdy jsem to k ničemu nepotřeboval. Volat o pomoc je nedůstojné, stejně by mi zacpali ústa. Nic by se nestalo, kdyby toho nenechal. Kdyby mě převálcovali, vypláchl bych si v ústech a čekal, až modřiny zmizí. Nic se proti tomu nedalo podniknout.

– To stačí, Hary, řekl muž, kterého jsem urazil větou Není to krapet přehnané? – Třeba ten příbylec není úplně natvrdelej, třeba už bude hodnej.

– Budeš hodnej? zeptal se mne drobeček Hary, pustil mou košili a zahodil knoflík, který mu zůstal v dlani. Abych si zachoval tvář, vydal jsem ze sebe jenom neurčité citoslovce. Jiný kraj, jiný mrav, napadla mě lidová moudrost, když jsem ležel pod dekou a třel si ohryzek. Buď rád, Jiříku, že to dopadlo takhle. Ale co dál? Ještě týden tu budu, než se uvolní místo v cele sto devět po dědkovi Baráčkovi. Porad'te mi, pane Frost, jak se zachovat, až mě svým milým způsobem požádají, abych jim vyčistil boty. To bych se raději nechal uškrtit.

Ráno odrýgloval služba celu a zařval budíček. Uvědomil jsem si, že mohu ještě hodinu ležet, neboť mám odpolední směnu. Moji roztomilí přátelé s klením vstávali, jenom brigadýr spokojeně pochrupkával. Ležel ještě, když ostatní odešli pro snídani, i když se vrátili s kávou a chlebem. Hromotluk Hary přinesl dva plné ešusy a naklonil se nad spáčem:

– Františku, snídaně. Ten zkurvysyn mi ji nechtěl dát, prej si musí každéj sám.

– Čurák zvadlej, zavrnl František rozespale a omočil ret v tekutině. – Nemohlo to bejt teplejší?

– Máš toho dost, Františku? Přiliju ti z mýho, hlaholil čimelík Hary. Po snídani odběhl na umývárnu umýt oba ešusy. Vskutku dojemný vztah.

– Hej, přibylče, zacloumal mnou Hary, když se vrátil z umývárny. – Naval košili!

– Jak, košili.

– Špinavou, vole, do prádla. Utěrku, pyžamo, podvlíkačky a tak.

– Jo ták! Dal jsem mu špinavé prádlo a on si napsal, co ode mne dostal. Všichni mu odevzdali špinavé prádlo, neboť byl určen za sběrače špinavého prádla a byl na to hrdý.

Večer jsem měl na posteli hromádku čistého prádla, jenom košile chyběla. Ačkoliv bylo po večerce, sedělo šest mužů Františkova komanda na postelích a potmě pili čaj. František vyprávěl tichým hlasem o blondýně s širokým zadkem a takovejdlama kozama, jak to fan-tas-tic-ky uměla. Stačilo jí šáhnout na bradavku a už se svíjela.

– Kde mám košili? zeptal jsem se.

– Drž hubu, vole!

– Dal jsem ti ráno špinavou a čistá tady není, řekl jsem Harymu.

– Máš smůlu, kemo. Byla roztrhaná, skladník mi dal místo ní ztraták, to je ten papír, co máš na posteli. Musíš ho vyplnit a dostaneš novou. U vejplaty ti za tu ztracenou strhnou, vysvětlil mírným hlasem.

– Byla úplně nová, měl jsem ji třikrát na sobě.

– Možná že máš pravdu, přibylče, možná byla roztrhaná docela jiná košile. Máš smůlu, přišels poslední. Můžeš si stěžovat...

Věděl jsem, že si stěžovat nemohu. Přišel jsem o košili a už ji nedostanu, kdybych se rozkrájel. Ale něco jsem na tom přece vydělal – už si mne nevšímal. Jako bych nebyl.

Košile, kterou mi daroval Honza Petřík, patřila vrahovi. Ten usměvavý dědeček, který vyhodil manželku oknem, měl pár košil navíc a jednu dal jen tak Honzovi. Byla to docela obyčejná sepraná vězeňská košile a já jsem byl rád, že ji mám, nemusel jsem vyhazovat peníze za novou. Chyběly jí knoflíky jako všem košilím po návratu z prádelny. Přišívál jsem si knoflíky, abych se vyhnul případnému konfliktu s mocí. Z velikého plakátu se na mé počínání dívala Barbara Brylská, polská herečka. Byla přilepena lepidlem, kterým se obvykle lepí keramické kostičky; přilepil ji tam student práv a terorista Marek Kowalski, přestože je zakázáno lepit jakékoli Barbary na zeď. Koupil ji za dvě krabičky cigaret s filtrem od prohnaného vězně ze skladu civilních svršků, aby mu bylo veseleji.

Má situace se už vylepšila. Dědek Baráček byl propuštěn, zdědil jsem po něm postel v cele sto devět, kde přebývali všichni muklové z našeho komanda. Unikl jsem z cely, která mi nebyla nakloněna, z dosahu čimelíka Haryho a jeho pána Františka. Ulevilo se mi, i když ani tady jsem nebyl přijat srdečně, není to zvykem. Ve vězení panuje nedůvěra. Ještě mě neměli přečteného, kdoví co jsem za ptáka. Jistý Karel Matouš, číšník z Teplic, mě požádal, abych mu umyl ešus, když mám cestu na umývárnu, že mi dá za to kulatou cigaretu.

– Jsi snad nemocný? zeptal jsem se ho. Kdybych mu naletěl, požádal by mě příště, abych mu vyčistil boty, abych mu nosil snídaně do postele. Zkoušel to na mě, číšník z Teplic, kosa však narazila na kámen.

– Na příbylce seš nějak moc hustej, pravil Karel Matouš, když mu po chvíli došlo, že se moje otázka rovná odmítnutí.

– Potřeboval bys pořádněj proplesk, řekl výhrůžně, ale pak už dal pokoj.

Seděli jsme s Markem v dílně na stole a kuli pikle, jak dostat Honzu Petříka na naši směnu, abychom se nemíjeli, aby mohl pít čaj s námi.

– Musíme si koupit brigadýra, řekl Marek. – Každý se dá koupit a mu to nic neudělá.

– Copak brigadýr rozhoduje o pracovním zařazení? Myslel jsem, že od toho je nadporučík Šrajec, pracovní referent.

– O všem tady rozhodují mukli, policajt to jenom podepíše. Co by si dělal problémy a pracoval, když má samosprávu. I odměny a tresty píšou mukli.

– Jak je drahý brigadýr?

– Odhaduju ho tak na dvě krabičky čaje a půl kila cukru jednorázově, potom průběžně sem tam nějakou kulatou, sušenky a něco z balíku. Seidler je rozvedený, platí alimony, takže dostává jenom tři pětky kapesného.

– To budeme muset počkat do výplaty. Nemám ani vindru a Honza je na tom stejně.

Přišíval jsem knoflíky režnou nití, aby držely pevně. Všichni je přišívajíc režnou nití, a přesto se košile vrací z prádelny bez knoflíků. Marek se potřeboval vypovídat a já jsem mu byl vhodným objektem. Ostatními vězni pohrdal, neměl tu žádného přítele a bez přítele je to těžké. Přátelství ve vězení je tak jako tak přátelstvím z nutnosti, účelovým, mnohdy nerovným, uzavíraným pro tuto chvíli, pro přežití. Ne, Marek by nebyl mým přítelem jinde. Jeho způsob cesty na Západ neschvaluji. Přesto však jsem mu neřekl své mínění, nač moralizovat mezi zločinci. Byl jsem rád, že tu mám člověka, který mě respektuje, který mi alespoň do jisté míry rozumí a který mi důvěřuje.

Před půl rokem měl Marek ve tři hodiny odpoledne schůzku se svou dívkou Wandou na letišti v Orly. Před půl rokem ve tři hodiny však obracel keramické kostičky ve věznicí Bory a jeho dívka Wanda zřejmě usrkávala vodku v nějakém varšavském klubu pro

studenty. Schůzku ve Francii si dali přede dvěma lety v Krkonoších, v penzionu na polské straně. Tehdy ještě nebyl Marek teroristou, ale už nebyl studentem práv. Tehdy byl psancem. Před třemi dny mu soud vyměřil dva roky za rozšiřování ilegálních tiskovin. Házet letáky z oken obchodního domu.

Marek vyslechl rozsudek a vydal se na cestu do Francie. Políbil Wandu a přešel kopec. V Praze se potloukal asi dva měsíce, až potkal jistého Jardu. Vymysleli ďábelský plán, jak překonat základní překážku, jak zdolat hranici na Západ. Jarda sehnal pistoli s plným zásobníkem, pumu vyrobili společně. U posledního bistra před hraničním přechodem do západního Německa si Jarda vlezl do nezamčené mercedesky a schoulený na podlaze před zadním sedadlem počkal, až postarší manželé zaplatí svou poslední kávu v Československu a nechají výjimečně zdvořilému číšníkovi zbytek svých korun se lvem bez koruny, už jim k ničemu nebudou. Patrně byli ve staré vlasti navštívit hroby předků a teď se vracejí do vlasti nové, rádi, že to tak dobře dopadlo.

Jako ve filmu vynořila se za předními sedadly postava a ukázala jim pistoli. U lesa černé auto zastavilo, dáma si přesedla dozadu a k řidiči nastoupil další pasažér, Marek. Auto se neochotně rozjelo k hranicím. S jistými jazykovými obtížemi vysvětlili nenadálí pasažéři vystrašeným stařečkům, o co jim jde. V té chvíli už byl Marek Kowalski teroristou.

Na hraničním přechodu sdělili orgánům, že když do dvou minut nezvednou závoru, vyhodí automobil do vzduchu. Po dvou minutách se auto rozjelo k závoře – ta však zůstala spuštěná. Oba mladíci tedy vystoupili a složili zbraně. Orgánové jim nasadili pouta a rozbili obličejе pažbami revolverů; za tuto srdnatost se jim dostalo po medaili za statečnost, psali pak v novinách a Marek si to vystříhl. Oběma teroristům nadělil soud po šesti letech. Wanda nepíše, jen Barbara Brylská stojí pod stromem a dívá se z plakátu filmovým pohledem, jak jde to obracení kostiček Markovi od ruky.

Pavka už byl vypuštěn z příbyláku a loupe drátky hned vedle mé dílny na Kovošrotu. Má mnohem horší práci než já. Zatímco si přiřívám knoflíky hotov s denní normou na sto deset procent, on si pilně ničí ruce měděnými a hliníkovými dráty. Jeho na naši směnu nedostaneme, i kdybychom si koupili tucet brigadýrů.

Praštil jsem košilí s přiřitými knoflíky na lavici a zašel do kanceláře brigadýra Seidlera pro ešus čaje, uvařený na brigadýrském vařiči. Ulil jsem do Seidlerovy somračky a přidal tři kostky cukru, vědom si faktu, že brigadýra je třeba si koupit, abychom dostali aspoň Honzu Petříka na naši směnu. Až dosud jsem netušil, co je to čaj. Temně zlatý nahořklý nápoj, vřelý a zvolna vychladající, vzpruha i klid. Vůně zámořských krajů, hbité ruce drobných děvčátek s šikmými očima, troubení slonů, meditace pod bizarní střechou pagody. Svírání sliznice v ústech, krůpěje vláhy do vyprahlé duše, žízeň ukájená a nikdy neukojená. Čaj přichází zvolna a ne každý mu porozumí.

Na chodbě jsem houkl na Pavku. Praštil dráty a proplížil se za mnou se sklenicí v ruce. Zatáhl jsem ho k nám do dílny, aby jejich brigadýr nevěděl, a nalil mu vrchovatě.

– Mají mě za blázna, řekl Pavka a zvolna srkal ze sklenice od švestkového kompotu. – Sedávám na posteli v poloze sukhásána, hraju si na klavír a vymýšlím Mozaiku pro tři kovadliny. Už mám první větu zapsanou. Nevadí mi, že si ukazují na hlavu a dělají plem plem. Ale vadí mi, že ten pako Luňák v jednom kuse zpívá Valdaufa, a ještě k tomu falešně. Jednou ho zabiju a bude to brzy.

– Co je to Mozaika pro tři kovadliny? vyzvídal Marek.

– Taková kovová muzika, slyšíš to kolem, blbě se zapisuje do not. Škoda že nemám klavír.

Čaj už byl chladný a hořký, Marek rozléval zbytek z ešusu do skleniček opatrně, aby vyluhované lístky zůstaly na dně hliníkové nádoby, cukr se špatně rozpouštěl. Pavkova lžice cinkala o sklenici, působilo mu radost vydávat klinkavé zvuky, kov o sklo.

- Nech toho, nemůžeš míchat jako civilizovaný člověk? vyskočil Marek, žíly na krku mu naběhly. - Denervuje mě to!
- Co blbneš? nechápali jsme jeho výbuch.
- Příbylci, ucedil, - počkejte, až tu budete déle. Prostě to nesnáším!

Dopoledne se šůrovalo na sobotní prohlídku. Natírali jsme železné ochozy petrolejem, smrděl celým kriminálem. V celách se pasovaly podlahy a okna čistila sidolem, neboť běžný lihový čisticí prostředek by vězňové vypili. Rovnaly se kufry, utíral prach, čistily boty a ukrývaly ponorné vařiče. Zavládlo obecné šílení. Ve které cele najdou jen náznak nepořádku, tam zavládne trest: neplnění povinností, není odměny.

Karel Matouš ležel na posteli v botách a tvrdil, že nepohne malíčkem, protože má depresi. Když má depresi, je ochoten kohokoliv shodit z ochozu a nic se mu nestane, neboť se už léčil na hlavu a má to v papírech. Z ochozu shodí jenom toho, kdo po něm bude chtít, aby vzal hadr do ruky. Tento Karel Matouš, číšník z Teplic, když měl dobrou náladu, vyprávěl ochotným posluchačům, jak vytrhl jedné buchtě, která s ním spávala, zlatou náušnici po babičce z ucha, krev tekla čůrkem do peřin. Náušnici pak prodal v národním podniku Hodiny-Klenoty jako zlomkové zlato za tři stovky. Ta holka ho nemohla udat, protože ho milovala a taky měla strach, aby jí neprovedl něco horšího, kdyby měl zas depresi.

Nejdivočeji šůroval velitel světnice Jirka, vyhublý zběsilec s vyhnilými zuby. Vynesl stůl a stoličky na umývárnu, tam je drhl rýžákem, až sedřel na několika místech lak. Všem vyprávěl, jak ho uklízení baví, ale na takové kurvy, jako je Karel Matouš, že dřít nebude. On že má taky deprese, ale pořádek musí být.

- Podle správnosti bych neměl na nic šáhnout, poněvadž jsem velitel světnice. Ale když já tak rád uklízím, pravil Jirka a vrhnul se na záchod.

Stáli jsme ve dvojřadu na ochoze před celou a čekali, až přijde nadporučík Vočko s třemi bomzáky ze samosprávy, aby vykonal prohlídku. Bomzáci snaživě vyhledávali závady. Cpali pracky mezi žebra radiátorů a ukazovali Vočkovi prach, hrabali se v kufrech spoluvězňů a s rozkoší malovali záporné čárečky. Vočko zatím prohlížel naše zátylky, jsme-li dostatečně vylepáni, neboť pravidelným stříháním je možno zločince převychovat, aby se opět stali platnými členy socialistické společnosti. Kdo měl na zátylku viditelné chmýří, musel se odebrat do kulturní místnosti, kde na něj čekal málo zručný, zato však hbitý holič amatér.

Odpoledne promítali na kulturce krátké filmy, z nichž nejkrásnější a nejúspěšnější byl film Velikonoce v Mexiku. Šest nádherných mulatek v tom filmu tlouklo do bubínků a do kytar, zpívaly Kazačok v jihoamerickém rytmu a nespoutaná ňadra se jim v blůzách vlnila k uzoufání. Čerstvě ostříhaní vězňové kvíleli planým chtíčem, zadní vstávali ze židlí, menší mlátili vzrostlejší po hlavách. Muselo se opakovat. Sešlost se rozcházela s bolestmi v podbřišku. Jau!

Raději si číst Konstantina Paustovského. Četl jsem o bílých břízách a chodníčcích Alexandra Sergejeviče Puškina v ruském lese a v uších mi zněl jihoamerický Kazačok. Písmenka se slívala v přerušované linky řádků.

Z klimbání mě probudil Marek. Přivedl poněkud obtlouzlého chlapce s mandlovýma očima, aby mu mne ukázal. Ten hoch se jmenoval Daniel Neumann a tvářil se velmi spiklenecky. Cpal mi do ruky několik listů papíru, stočených v ruličce. Zjistil jsem, že je to můj rozsudek – půjčil jsem ho Markovi pro obveselení.

– Půjčil jsem tvůj rozsudek Danielovi, má paragraf sto jako ty, vysvětlil Marek.

– Pojd' ven, tady nemůžeme mluvit, řekl mi nový známý. Šli jsme tedy na dvůr a já jsem byl nedůvěřivý. Chodili jsme po dvoře a Daniel mi špital do ucha řeči, za které by ho určitě zavřeli. Omezil jsem své reakce na několik hm, třeba a zajímavé. Nedůvěřoval bych ani vlastní babičce, kdyby se tu objevila s vylepaným zátylkem.

– Nemohl bys mi taky půjčit svůj rozsudek? zeptal jsem se ho v příhodné chvíli.

– Nebyl jsem ve vazbě, soudili mě z volný nohy, nechal jsem ho doma.

– Mě taky soudili na svobodě, ale raději jsem si vzal rozsudek s sebou, aby bylo jasno.

– Udělal jsem chybu, řekl Daniel. – Ani se ti nedivím, že mi nedůvěruješ. Jak tě mám přesvědčit?

– Těžko, řekl jsem a bylo mi líto, že mu to musím říct. Nejraději bych věřil všemu, co lidé vypouštějí z úst. Třeba mu křivdím, ale jak to mám vědět? Přidal se k nám Honza Petřík. O něm vím, za co byl odsouzen, jeho rozsudek jsem viděl. Chvíli jsme nezávazně klábosili o nutnosti libovolné délky vlasů pro důstojný život jedince, než nás režimák vyhnal ze dvora, neboť se zavíralo.

Uvažoval jsem pak ještě, kde jsou dobří lidé, jichž je tu bezpochyby dost, ale jak se k nim dostat. Je vůbec možné, aby se z anonymní

šedi uniforem vyloupl výkvět společnosti a zjevil se mým nevidoucím zrakům? I v novinách se psalo, že bylo odsouzeno spoustu lidí pro trestné činy proti republice, což znamená, že byli zavřeni pro své názory, za své přesvědčení, a to bude patrně podobné mému. Zatím jsem tu potkal samé zločince, jednoho teroristu a jednoho zpěváka písní Karlíka Kryla. Kde jsou ti ostatní a jak se k nim dostat?

Marek přišel s nápadem, že založíme kolchoz: Honza Petřík, Marek a já. Příští týden dostaneme kapesné, dáme peníze dohromady a budeme společně hospodařit. Z kolchozních peněz si koupíme brigadýra, Honza se přestěhuje k nám do cely a bude na naší směně. Taky nakoupíme společný čaj, tabák, sušenky, zavařené švestky a jiné lahody. Když někomu přijde balík, sníme ho spolu. Když bude nějaký hustý mukl ohrožovat kolchozníka, ostatní dva mu pomohou. Založili jsme tedy kolchoz, aby se nám lépe pykalo.

V neděli jsem napsal Heleně velmi čitelným písmem, jaký je to nesmysl, aby za mnou jezdila na návštěvu; taková dálka, a dítě ještě není narozené. Dával jsem si pozor, abych nenapsal něco, co by mohlo popudit nadporučíka Vočka, vychovatele a čtenáře mých listů Heleně. Ve chvíli, kdy jsem lepil na obálku známku, vtrhl dovnitř Daniel Neumann s nacyklostylovaným fasciklem, vítězoslavný výraz ve tváři. Přinesl rozsudek Michaela Bachmanna a spol. O jejich procesu jsem četl před rokem v novinách. Byli odsouzeni za podvracení republiky.

– Tenhle pán tě zve do svého apartmá na odpolední čaj. Somračku s sebou, budou i sušenky. Zatím si to přečti.

Bylo to zajímavé čtení. Ano, s panem Michaellem Bachmannem budu pít čaj, zakusovat sušenky a rozprávět s rozkoší. Třeba se i s rozkoší pohádáme a nebudem si dávat pozor na slova. Lepšího společníka pro nedělní odpoledne bych v té borské bídě sotva našel.

Cela, do níž jsme vstoupili s Honzou Petříkem a Danielem Neumannem, byla v přízemí naší budovy. Na židlích a postelích sedělo

asi deset lidí; rozprávěli o spravedlivé společnosti, která není. Žádný z těch mužů nebyl odsouzen za kriminální delikt. Z jednotvárné anonymní šedi uniforem se vylouplo to, co jsem postrádal. Zřejmě jsem Danielovi svou nedůvěrou křivdil. Všichni zde přítomní byli odsouzeni za svou občanskou angažovanost. Každý měl svou představu, jak má vypadat svět, aby byl lepší. Za své názory teď pykají. Představa každého z nich se lišila od představy toho druhého. Jeden byl radikál, jiný liberál. I komunista tam byl, reformní a přesvědčený, že mít šanci, napravili by to, co zkazili; sociální demokrat Zdeněk Koníček seděl vedle starého kriminálního Miloše Votýpky – měl odkroucenou patnáctku v padesátých letech za údajnou špionáž; rehabilitovali ho sice, ale je tu znovu s desíti měsíci za urážku veřejného činitele. Prozradil totiž na svého spoluvězně z dob minulých, na jistého právníka z Bratislavy jménem dr. Gustáv Husák, že v leopoldovské věznici pro cigaretu i zaštekál.

Vstoupil úslužný stařík s dvěma ešusy naplněnými po okraj čajem. – Už se to nese, čajda je tady, zahlaholil způsobem člověka uvyklého pohybovat se převážnou část života za pultem obchodu střížním zbožím. – Bylo tam moc lidí, takže to trvalo kapánek dýl, pane profesore, vysvětlil Michaelovi Bachmannovi, revolučnímu marxistovi, který sešlosti předsedal.

– Ale to nevadí, pane Soukup, moc vám děkuju, vy jste náš poklad, zazubil se na něj Michael nenapodobitelným úsměvem.

– Víte, já rád posloužím, mí zákazníci byli vždy spokojeni. To když jsem měl obchod v Olomouci...

– Já vím, pane Soukup, na náměstí, že?

Pan Soukup pohlédl vděčně na radikálního levičáka Michaela a s mírnou úklonou dokonalého butlera opustil místnost.

– Terorizuje mě svými úsluhami, boty mu musím tahat z rukou, aby mi je nečistil. Jednou v noci jsem ho nachytl, jak mi kartáčuje blůzu. Ten dnešní čaj jsem mu výjimečně povolil, vysvětlil Michael. – Má spadeno na všechny. Drhne lidem ešusy a v neděli

dopoledne pere zájemcům košile. Zavře se na umývárně a je v sedmém nebi.

– Nevíte někdo, co je s Mirkem Holubem? obrátil list sociální demokrat Zdeněk Koníček, libující si v čaji značně přeslazeném.

– Podle nezaručených zpráv je to blbý, informoval Michael. – Zdá se, že ho předali prokurátorovi, ten ho strčil znovu do vyšetřovací vazby a obvinil z hanobení představitele státu za výrok Už aby ten prdola natáhl bačkory, aby byla amina. Je na to sazba do dvou let. Měl na mysli pana prezidenta Ludvíka Svobodu.

– Bomzáci zkurvený, ulevil si starý kriminálník Miloš Votýpka. – Takový podrazy se v padesátejch letech nedály. Byl hlad, buzerace od bachařů a dlouhý tresty, ale sedělo se líp. Na mukly byl větší spoleh, kriminálníků nebylo tolik, našinci byli v převaze. Ted' je to samej zloděj, vrah a prcačkář, šplhají, aby se dostali na půlku domů. Tehdá sedělo víc slušnejch lidí.

– Četl jsem tvůj rozsudek, řekl jsem Michaelovi. – Moc by mě zajímal ten váš revolučně marxistický program. O Trockém si nedělám iluze a pochybuju, že by se dělnická třída hnala do nějaké revoluce.

– Je to utopista, vpadl Zdeněk Koníček, – chytřej utopista s jistým kouzlem osobnosti, nebezpečnej člověk. Podle mého názoru by fungující parlamentní demokracie byla nejsolidnějším řešením. Opravdu humánním a mohla by stavět na jisté tradici.

– Na jaké tradici? poškleboval se Michael. – Jak dlouho jste měli tu tvou humánní demokracii a jak fungovala? Bez ní by se byrokratičtí partajníci k moci nedostali.

– V padesátejch v Leopoldově byl každej mukl potenciální ministr. Co cela, to vláda. Jenom čekali, až se to obrátí, a ono nic, pravil Miloš Votýpka rozšafně. – Já si myslím, že to všechno stojí za hovno. Tenhle národ se na nohy nepostaví.

– Já si to nemyslím, zazubil se Michael. – Něco se s tím musí podniknout. Starý dům je třeba zbořit, abychom mohli postavit nový a lepší. Máme jen jednu parcelu.

Do cely se vevalil pořizek s tetovanými rukama a s tečkou pod levým okem: – Á, inteligenti! Nechtěli byste vodprejsknout? Sedíte mi na posteli.

– Hlas lidu, hlas boží, pravil Michael. – Pánové, rozpouštím tuto sešlost. Nerad bych, aby někdo z nás kráčel ve šlépějích Mirka Holuba. Nikterak netoužím mít znovu na krku prokurátora. I když pochybuji, že by tento ilustrovaný muž byl schopen reprodukovat větu jednoduchou s jmenným přísudkem.

– Děláš si srandu, profesorskej? zeptal se pořizek výhrůzně.

– Jak bych mohl, Bohoušku, seš king.

– Jasně, vole. Chce někdo přes držku? zeptal se pro jistotu. Nikdo z přítomných nejevil špetku zájmu.

– O tom programu, Jiří, si někdy popovídáme. Třeba příští neděli, řekl Michael na rozloučenou.

– Fajn, řekl jsem a těšil se na další rozpravu. Rád bych si s ním vyměnil názory o boření. Nejsem přesvědčen o tom, že by Rusko vypadalo jinak, kdyby Lev Davidovič vyhrál nad Josifem Vissarionovičem. O revolucionářích mám své mínění a víc se mi líbí solidní domy s tradicí než paneláky. K dalšímu debatování však nedošlo. Od té chvíle jsme se vídali s Michaelem Bachmannem jen zřídka a vždycky mezi námi byly železné tyče, oddělující jednu nesvobodu od druhé.

Škatule se zahejbaly. Zřejmě to dělají schválně, aby si muklové na sebe nezvykli. Michael s panem Soukupem a tetovaným Bohouškem byli odstěhováni na druhý konec rozlehlého kriminálu a místo nich se do přízemí našeho bloku nastěhovalo komando Kovošrotu včetně Pavky. Jejich pracoviště bylo přemístěno ze sklepní chodby i s dráty, kovadlinami, mašinkami a kraválem na dvůr, kam jsem neměl přístup. Vídat jsme se mohli občas na vycházce, pokud nás vypustili společně. Stávalo se, že odemkli katr, který odděloval jejich přízemní chodbu od okolního světa, takže se mi několikrát podařilo proklouznout i k němu do cely.

– Jak seš daleko s Mozaikou pro tři kovadliny? zeptal jsem se ho při jedné vzácné chvílce, kterou jsme mohli trávit spolu.

– V hrubých rysech to mám zapsaný. Škoda že to nemůžu poslat domů. Ptal jsem se vychovatele a ten mi řekl, že je zapotřebí schválení pedagogem. Pak by to uložili k osobním věcem a mohl bych si partituru vzít s sebou, až mě pustí. S pedagogem jsem už mluvil, ale nechce rozhodnout, notám nerozumí, můžou prý to být šifry.

– Holub ti to nevnese.

– Třeba si to zapamatuju, aspoň v hrubých rysech. A když ne, však se to nezblázní. Furt je lepší psát a pak o to přijít než si válet koule a přemítat, jak dlouhá je minuta a kolik jich ještě zbývá.

Taky bych měl psát. Jenomže mě nic nevinného nenapadá. Kdybych se znovu pustil do svého věčného díla *O domu stromu*, musel bych to pak spláchnout nebo sníst, aby mě nezavřeli. Bojím se o tom třeba jen přemýšlet. Co mi však zbývá? Nečinně pykat? Nebo snad uchopit hřebík stovku a začít dloubat v betonu šachtu? Mám si snad vyrobit křídýlka z papundecku, zamávat jimi a vzlétnout, nebo vyrobit ze šumáků granát a vyhodit půl kriminálu do vzduchu? Mám se zbláznit?

– Zmlátil jsem Luňáka, teď si zpívá Valdaufa, jenom když tam nejsem, řekl Pavka. – Je lepší ho zmlátit než zabít.

– Snad ses nezbláznil? Nedokázal jsem si svého letitého přítele Pavku představit při mlácení člověka.

– Co je na tom nenormálního? Účelu bylo dosaženo, nezpívá. Furt je to lepší než shánět papundeckl na křídýlka nebo štárat hřebíkem stovkou do betonu.

– Mám lepší nápad, řekl jsem. – Vyhodím půlku kriminálu do vzduchu šumákovým granátem. Nacpu tisíc šumáků do somračky, plivnu na ně a utěsním.

– Tolik šumáků nedáš dohromady, kdybys kantýnu vykradl. I kdybys je nějakým zázrakem schrastil, dneska šumáky, to nejsou žádný šumáky. Pšoukne to, zasyčí, trochu pěny se vyvalí, abys pak vytíral podlahu.

K naší lavičce se přišoural hoch s holou hlavou tvaru žárovky, místo závitů obličej – jmenuje se Melichar, už jsme ho dlouho neviděli.

– Chcete zdrhnout, co? A nevíte, jak na to, co? Já jsem vás dobře slyšel!

– Komu tykáš, hajzle! zeptal se ho přívětivě Pavka. Od té chvíle, kdy zmlátil Luňáka a zjistil, že i pěstmi lze leccos docílit, začaly jeho způsoby vzbuzovat respekt. – Dej si bacha, ať ti tu žárovku nerozflákám. My že chceme zdrhnout? Kriminál nás vytrhnul z bídy. Ty chceš zdrhnout, bomzáku jeden, slyšeli jsme tě oba a dva svědci stačí. Hned zítra řeknem Vočkovi, žeš nás přemlouval k útěku.

Melichar vytáhl z kapsy krabičku kulatých a roztřesenou rukou nám nabídl. I zapálit jsme si nechali. Vyděšený odcouval a pak se dal do klusu předstíraje sportování.

V práci jsem se osamostatnil. Honzovi Petříkovi, zpěvákovi Krylových písní, zařídil koupený brigadýr Seidel přeřazení na naši směnu a do naší cely. Pracuje s Markem Kowalskim v jedné dílně a Barbara Brylská se na ně tváří z plakátu. Jsem si sám předákem a to mám nejraději. Už to umím, kostičky keramiky se mi samy v prstech obracejí, nemusím na práci myslet, mohu si přemýšlet o svých věcech, o téhle knížce – snad by se měla jmenovat *Zprávy o duševním stavu*, až ji jednou napíšu, ale ne tady, tady ne, to tak, bojím se, aby mě nezavřeli. Nejlépe přemýšlet o ničem.

Někdy mě navštívila myš – bydlela ve škvíře za lavicí. Koukala, jak mi jde práce od ruky, a žrala drobečky chleba. Nechával jsem je na podlaze, abych si ji koupil. Občas si s ní povídám a vím, že co jí řeknu, na mě nepráskne, není k tomu uzpůsobená. Někdy zatůkal na okno Michael, zazubil se a podal mi noviny s podtrhanými řádky důležitostí. Bedlivě se rozhlížel, není-li někde nablízku muž s hlavou žárovkou nebo dozorce. Diskutovat o Michaelově revolučním učení za těchto okolností nebylo možné. Stihl mi však sdělit, že onen Mirek, o němž jsme mluvili na sešlosti v Michaelově cele, je skutečně znovu ve vazbě, ačkoli původní trest mu vypršel. Za svůj výrok si odseděl v díře deset dnů kázeňského trestu, a když vyfáral, odevzdal kriminální věci a byl propuštěn. Vrátili mu jeho majetek, nasadil si snubní prsten a připjal hodinky, na hlavu posadil klobouk s širokou střešou a kráčel Pánskou chodbou k východu. Brána se otevřela a na chodníku spatřil svou ženu, patnáctiletou dceru a synek devítiletý rozběhl se mu v ústrety. Brána však zaklapla a dva pánové ve vrátnici ho zatkli pro trestný čin hanobení představitele státu. Svlékli z něj jeho elegantní oblek, navlékli mu tepláky vyšetřovance a zavřeli ho do vazby. Tohle mi stačil sdělit

revoluční marxista Michael Bachmann, než odběhl od okna mé dílny cvičit rozcvičku.

Marek splasil kdesi tubu medikamentů s názvem xantedril. Nosil ji v kapse v sevřené dlani, každou chvíli ji vytáhl, aby se přesvědčil, zda ji tam ještě má. Měl. Vysypával bílé knoflíky na dlaň, čichal k nim a zase je dával zpátky. Nám spolukolchozníkům říkal, jak je rád, že ten xanták má, neboť ho dostal lacino od jednoho dědka, za krabičku kulatek.

– K čemu je to dobrý, copak fetuješ? zeptal se Honza.

– Ne že bych fetoval, škodí to zdraví, pravil pokrytecky student práv. – Mám to na kšeft, vím o jednom muklovi, který mi za tyhle klepky dá půl kila. Možná že to vytáhnu na šest pěttek. My Poláci umíme kšeftovat. Přidáme z kolchozního a za kilo opatřím půllitr rumu k Vánocům.

– To bych rád věděl, kde tu seženeš rum.

– Kamaráde, když se vyznáš, v kriminále seženeš všechno, i telefonní seznam, i plakát s Barbarou. Jenom se bojím, jestli mě ten dědek nedoběhl, jestli není v té tubě od xantáku aspirin.

– Aspirin je větší a má to na každé tabletě napsáno.

– Člověk nikdy neví, řekl Marek a před očima svých kolchozníků si položil na hřbet ruky tři pilulky a s rutinou narkomana je klepl do sebe. Ani to nezapíjel.

– Proč hned tři najednou, nechápal jsem.

– Protože jedna je málo, řekl lstivý obchodník.

Do cely vstrčil hlavu služba a zahuhňal nástup na přednášku, což nám bylo pokynem k tomu, abychom se převlékli z modrošedého všedního do svátečního hnědošedého mundúru, který visel řídce používán v cele. Bez dozoru, snadno identifikovatelný, neboť opatřen jmenovkou majitele, byl tento sváteční obleček ohniskem nebezpečí. Stávalo se nezdárka, že mstivý spoluvězeň bomzák strčil do kapsy oděvu svého nepřítele před sobotní prohlídkou něco kom-

promitujícího, nejčastěji zakázaný ponorný vaříč, jehož nalezení pak pro majitele této pochybné skryše znamenalo deset dnů díry – bez židle, bez kouření, tma, poloviční dávka stravy, záznam v rejstříku kázeňských trestů, zákaz obdržet tříkilový balík s potravinami při nejbližší návštěvě. Tohoto nebezpečného oděvu se používalo jen při návštěvách kina, lékaře, případných dalších soudů, čtvrtletních návštěv příbuzenstva a přednášek Děda Vševeda.

Děd Vševed byl lektorem socialistické akademie z města Plzně a dokázal přečíst přednášku na jakékoli téma. Ovládal pohlavní nemoci i objevitele dosud neobjevených světů, kosmonautiku i výpravy za polární kruh. Občas se mu podařilo splést si Gibraltar se Suezem, takový zádrhel však postihlo jenom nepatrné procento auditoria. Bývaly doby, kdy tento Vševed vyzýval posluchače k diskusím. Pominuly však při přednášce o mezilidských vztazích. Vševed vysvětlil, jak je tomu s ženou při menstruaci, o jejím psychickém stavu, který může ovlivnit i její jednání. V diskusi se pak jakýsi štoura, jehož jméno bylo okamžitě zjištěno, zeptal, může-li předsedkyně senátu během menstruace vykonávat své povolání. Od těch dob se na přednáškách Děda Vševeda nediskutovalo a muklové demonstrovali svůj postoj k vědě chrápáním na pofidlaných a počmáraných lavicích v divadelním sálku, jakmile bachař vytáhl paty. Od dob menstruace byla na přednáškách nejzajímavější intermezza, v nichž Vševed loudil o pozornost, vyhrožoval a nakonec vždy rezignoval. Tyto přednášky byly jedním z nečetných pokusů o převýchovu odsouzených.

Jaké bylo naše překvapení, když místo obligátního mudrce stanul před naplněným sálkem člověk nový. Začal svou přednášku slovy Dobrý den, pánové, a představil se jako doktor medicíny, jenž má za úkol seznámit nás se zhoubnými vlivy narkotik. Část vyvrhelů se nezvyklému oslovení srdečně zasmála a složila hlavu na předloktí, jakmile dozorce odešel pohrát si s autíčky na dráze, kterou vězňové budovali pro sirotky z vesničky sos. Mnohým však bylo téma blízké

a pan doktor znalý věci. Ačkoli nebyl profesionálním vypravěčem, dokázal postupně zvednout hlavy všech přítomných; kromě jediné – Markovy. Dědek, který Markovi prodal tubu xantáku, byl poctivec, obsah nálepce odpovídal a začal působit v tu nejnevhodnější chvíli. Marek zřejmě nezůstal jen u tří tablet, jejichž zručné pozření jsme mohli sledovat. Čas od času zvedl hlavu, nechápavě zamžoural lesklýma očima, přiblížle se usmál a chtěl vědět, kde je.

– ... příjemné účinky těchto látek jsou jen dočasné. Odvádějí člověka z reálného světa do jiných, příjemnějších končin. Není tedy divu, že po těchto prostředcích sahají lidé ve vaší situaci. Nápravná zařízení jsou semeništi toxikomanů. Po vystřízlivění dochází ke stavům silně připomínajícím poalkoholovou kocovinu. Bolesti hlavy, fyzická nevolnost, deprese. K těmto látkám se uchylují lidé psychicky slabí, nevyrovnaní. Hrozí tu nebezpečí návyku..., vyprávěl pan doktor.

– Co to je? pronesl Marek hlasitě. – Kde to jsem?

– Drž hubu, vole, syčel mu Honza do ucha, – seš nafetovanej, bude průser.

– Kdo je průser? Chci ho.

– Sám jsi průser!

– Aha, řekl Marek a hlava mu spadla čelem na kosočtverec vyřpaný v lavici. Okamžitě usnul a to ho zachránilo. Na konci přednášky se probral a byl způsobilý přepravy po vlastních, podpírán nenápadně námi kolchozníky. Procházka kriminálním vzduchem mu pomohla, v cele se odebral na záchod už bez cizí pomoci.

– Rád bych se odebral z reálného světa do příjemnějších končin, aspoň dočasně, povzdechl jsem si a nemyslel na následky. Přednáška mě nalákala, rád bych to zkusil na vlastním těle. Marek spláchl a vyšel zpoza závěsu. Zachrastil pilulkami v tubě a nabídl ze zbývajících čtyř.

– Tolik už jich schlamstl, bídáku? A co těch šest pětetek na vánoční rum?

– Není, přiznal prolhaný obchodník, i na čtyři zbývající tablety se díval závistivě, než jsem mu je sebral z dlaně.

Nejdřív jsem to cítil v konečcích prstů, pak se chvění vlilo do nohou. Lehl jsem si na postel a čekal, až se propadnu jinam. Viděl jsem jasněji než předtím, zmoudřel jsem rázem. Kdyby mi někdo položil jakoukoli otázku, věděl bych odpověď. Neodplul jsem do jiných končin, zůstal jsem tady, v cele číslo sto devět, viděl jsem nad sebou buňky drátěnky Honzovy postele, slyšel jsem hlas Karla Matouše, jak volá na velitele cimry Jirku, aby splachoval, že smrdí, slyšel jsem hukot vody i huhňání služby Nástup na televizní noviny. Nevadilo mi to, vůbec nic mi nevadilo. Bylo mi úplně fuk, že jsem v tomhle kriminále. Kde jinde bych měl být. Nic mi nevádí. Nevadí, že si bomzák ze samosprávy zapisuje mé jméno, aby mohl prásknout Vočkovi, že nejsem na povinných televizních novinách. Takový milý sympatický fízlíček se čtyřma očima. V uších mi hučí vodopád, postel se propadá, dolů, dolů. Dost, řekl jsem a postel uposlechla. Bylo to směšné.

– Co se tak řehtáš? Nejseš naklepanej? zeptal se Karel Matouš se závistí v hlase.

– Jsem, Karlíku, jsem zfetovanej jako blázen, úplně, totálně, na maděru. Je to prima, buch buch dělá mi srdíčko, koníčku dolů, dolů, dolů. Ráno mě probudila hlava. Bolela jako po půllitru rumu, zapíjeném pivem a lahví jabčáku.

V tom kriminále byly sprchy jediným prostředím, které mi nevadilo; pouštěli nás tam jednou za týden. Voda byla příjemně teplá, tekla na hlavu a na ramena, smývala keramický prach z pórů. Když jsem zavřel oči, napadal mě tropický déšť. Když jsem je otevřel, ocitl jsem se na výstavě kreslířů naivistů – temněmodré linie na mužských tělech: ženské akty, tygři a draci, erby, zaťaté pěsti, palmy, ZASTAVTE ZEMI, CHCI VYSTOUPIT, objevil jsem na jedněch zádech a měl v té chvíli chuť to podepsat.

V jediné vaně z dosahu sprch se nikdo nekoupával. Jen jednou jsem tam spatřil člověka s kusem černé gumové hadice v ruce. Zběsile do ní hryzal a kousičky gummy plival kolem sebe. Kruhu užaslých diváků nevěnoval pozornost. Občas zavrčel, tu a tam vyštěkl. Měl holou hlavu tvaru žárovky a jmenoval se Melichar.

– Proč to dělá? zeptal jsem se jednoho z přihlížejících.

– Sám se ho zeptej.

Nezeptal jsem se Melichara, proč kouše hadici, nevypadal na to, že by komukoli odpověděl.

Přiblížil se den, kdy jsem měl odpykánu polovinu trestu, počítaje v to i sto čtyřicet jeden den vyšetřovací vazby. Po odpykání poloviny trestu má každý odsouzený právo požádat o podmíněčné propuštění. Usedl jsem tedy ke stolu a pod adresu příslušného soudu napsal tuto větu: „Využívám svého práva daného mi zákonem a žádám o podmíněčné propuštění z výkonu trestu.“ Podpis.

Mé rozumnější já mi říkalo, že je to zbytečné, ať nic nečekám. Prokurátor, který tu byl na inspekci, veřejně prohlásil, že s trestnými činy proti republice nemáme nárok na podmíněčné propuštění, škoda papíru. Mé druhé, pošetilé já však našeptávalo: co kdyby? Odháněl jsem tu bláhovost, byla však neodbytná. Střízlivý rozum na ni neplatil. Asi po týdnu si mne zavolal nadporučík Vočko k pohovoru:

– Trváte na své žádosti, odsouzený?

– Ano, pane nadporučíku.

– Řekněte mi, odsouzený, co mám napsat do posudku? Ještě jste se tu ani neohřál, jste tu dva měsíce a už byste chtěl domů. Vždyť vás ani neznám.

– Půlku jsem měl minulý týden, pane nadporučíku.

– No jo, no jo, právo na to máte.

Posudek už měl napsaný. Přečetl mi, že jsem tu krátce, že jsem nebyl kázeňsky trestán a že pracovní normu plním na sto deset procent.

– Tak to podepište, odsouzený Bárta, že s tím souhlasíte.

Podepsal jsem, že s tím souhlasím. Vočko pak zasunul kartičku do stroje a s jistou námahou vytůkal dovětek: „Vzhledem k závažnosti trestného činu ústav žádost nedoporučuje.“

– Abyste věděl, odsouzený, na čem jste. Co vám ty sovětský vojáci udělali, že jste si z nich dělal srandu? Páchat trestnou činnost, na to jste dělanej. A pak byste chtěl nějaký výhody. Přemýšlejte o tom. Můžete jít.

Katr dolní chodby se otevíral jen tehdy, když se loupači drátků z Kovošrotu vyhrnuli pro jídlo nebo do práce. Jinak byl zavřený, neboť pracoviště Kovošrot včetně Pavky Kalivody nesplnilo plán práce. Aby je donutili plán plnit, zamkli katr, sebrali jim svačiny a omezili přiděl jídla.

– Proč neplníte plán, volové? zeptal jsem se Pavky skrz mříže, – s kým si mám teď povídat o vyhazování kriminálu do vzduchu? Už jsme si v našem kolchoze nakřečkovali padesát šumáků na granát. Ale musíme si dávat pozor, všude je samej bomzák. Skutečně, hoch s žárovkou místo hlavy stál opodál a četl si nápis NEPLNĚNÍ POVINNOSTÍ – NENÍ ODMĚNY.

– Plán neplníme, protože nám dali jenom hliníkové drátky. Kdyby dali měď a olovo, hned bychom plnili. Dělalí to schválně, aby s náma zametli. Na konci měsíce přivezou olovo, aby se plán splnil a bachaři dostali prémie. Norma je podle váhy, vysvětlil mi Pavka a v břicho mu kručelo.

– Počkej, ukradnu pro tebe chleba.

Vracel jsem se s chlebem a načapal Melichara, jak na Pavku vyplazuje jazyk. – Jedeš! volal na něj Pavka, ale Melichar nejel, byl za mříží v bezpečí.

– Jedeš! řekl jsem zbytečně. Prostrčil jsem chleba Pavkovi skrz katr.

– A mám vás! řekl Melichar. – Ukradls chleba.

– Proč jsi kousal hadici ve vaně? zeptal jsem se ho. – Viděl jsem tě a mám na to svědky.

– Neřeknu, řekl. Dal nám po kulaté cigaretě a vyběhl do schodů. Číhal na mne u nástěnky s rozkazem velitele, věděl, že tudy musím do své cely.

- Viděls, jak jsem kousal tu hadici?
- Kdekdo to viděl.
- Proč jste to neřekli Vočkovi? Kdekdo to viděl a ani jeden to neřekl. Tak proč jsem ji vlastně kousal?
- Ne že bych ti to měl za zlé, ale taky bych rád věděl, proč.
- Abyste to řekli Vočkovi. Víš co, kemo, uděláme kšeft. Ty řekneš Vočkovi o hadici a o štěkání a já mu zase neřeknu, žes ukradl chleba. Dobrý, ne?
- Nejsem bomzák a Vočko mě nerad vidí. Pro mne za mne si dělej, co chceš. Kdyby každé jenom kousal hadice a nefízloval, bylo by na světě líp. Řekni mu to sám.
- To by mě prokoukl, tak blbej zase není. Potřebuju se totiž dostat na pakárnu. Na pakárně je báječněj život! Tam můžeš posílat bachaře do prdele, a nesfáráš do díry. Můžeš si dávat obrázky holek do rámečků, a nikdo si tě nevšimne. Můžeš plivat ostatním muklům do žrádla z ochozu, a nic se ti nestane, protože seš pako a bláznům je všechno dovolený.
- Napiš náčelníkovi, žes vynalezl rakovinu a že si ji chceš nechat patentovat, poradil jsem mu a nechal ho stát u nástěnky.
- Hele, kemo, nemáš dopisní papír? volal za mnou do schodů.

Šel jsem na dvůr, bylo otevřeno. Hořel tam oheň, několik věžňů pod dohledem referenta režimu pálilo staré matrace naplněné dřevěnými pilinami. Odpolední směna přihlížela události. Stoupl jsem si mezi ně a díval se, jak matrace hoří, jak se z nich valí navlhlý dým k podzimní obloze. Strážní věž zmizela v černém a bílém oblaku. Byla však na svém místě ve zdi s ostražitým strážným uvnitř, jenom jsme ji neviděli. Marná naděje.

Z dýmu se mi vynořil pan Frost, je věčný. Nepatrný človíček koktavý s houslemi pod bradou, klopýtá světem. Když roztáhne měch harmoniky, obejmě celý Vesmír. Na pana Frosta věřím, v černém gumáku, s klapkami na uších.

– Jestlipak víš, že zasedá parlament, vybafl na mne sociální demokrat Zdeněk Koníček. Seznámili jsme se na čaji u Michaela Bachmanna. Pana Frosta zahnal do vinárny U Valy.

– Nezajímá, odpověděl jsem. – Přemyslím o své trestné činnosti, Vočko mi to doporučil. Divil se, že chci domů.

– Kdepak, z našinců se na půlku nikdo nechytá. To bys musel být zloděj nebo prcačkář, a ještě k tomu bomzák. Já už mám soud o půlku za sebou. Řekli mi, že nejsem dosud převychován. A to tu byli lidi od nás z fabriky se společenskou zárukou. Nás může zachránit leda amnestie.

– Proč by měla být, vždyť není důvod.

– Já věřím na amnestii, někdy bývají, svěřil mi Zdeněk Koníček. – Proč by nemohla být zrovna teď? Zasedá parlament.

– Na podzim vždycky zasedá. Seš blázen, Zdeňku.

– Jsem blázen, Juro, ale tichej. Nikomu neublížím.

Naší rozmluvě naslouchal muž jménem Melichar. Byl ukrytý v čmoudu z matrací, takže jsme jeho přítomnost postřehli, až když nám vstoupil do rozhovoru.

– Tak proč nejseš na pakárně, když seš blázen? zeptal se Zdeňka a vynořil se z temnot.

– Jedeš! řekl jsem mu, ale neuposlechl. Na něj platí jediné rváč Pavka, když není za mřížemi.

– Nestojí mi za to lézt na pakárnu, odpověděl Zdeněk. – Zasedá parlament, bude amina.

– Kecáš, vole.

– Je to tutovka, ujistil jsem Melichara. – Proč by jinak zasedal parlament? Vždyť jsou toho plný noviny. Ty nečteš Rudý právo?

– Podívej se ze čtvrtýho okna kulturky a uvidíš, že se bude svítit ve druhým patře protější budovy, třetí okno zprava. To je aminová kancelář, svítí se tam jenom před amnestií. Bachaři už dva dny vyplňují propouštěcí papíry, upřesnil Zdeněk.

– Hovno, fakt? A nevíš, kemo, jaká bude?

– Do pěti let, s výjimkou prcaček a bomzáci tu taky zůstanou. Potřebujou je tady, kdo by bomzoval, kdyby je pustili.

– Ted'ka kecáš. Bomzáky pouštěj vždycky.

– Máš pravdu, kecám. Zůstanou tady jenom vrahové a političtí, ty půjdeš domů.

Melichar zmizel v hustém čmoudu z matrací, ani jsem se ho nestačil zeptat, jak dopadl s rakovinou. Určitě to nevyšlo, zřejmě nesehnal dopisní papír.

Za zamčeným katrem stál Pavka a měl pro mne dvě důležité zprávy: že jim dali měděné drátky, budou tedy zase plnit plán, dostanou chleba a katr se odemkne. A ta druhá zpráva – že bude amina. Dozorci prý už dva dny vyplňují propouštěcí papíry v amínové kanceláři. Snad prý je to možná jisté.

– Vole! zařval jsem a vyběhl po schodech vzhůru. Ještě dvě hodiny bych si býval mohl číst Konstantina Paustovského, kdyby byl v cele klid. Kdyby se nežvanilo o amnestii.

21

Maminka si to nedala vymluvit. Těžko se něco vymlouvá mé matce; ví své, a co si vezme do hlavy, udělá. Rozmlouvat jí něco na dálku, marná námaha.

Návštěva odsouzených se koná jednou za dva měsíce a každý má na ni nárok, byť by byl zrovna v díře, návštěva nemůže být odepřena. Na návštěvu mohou přijít dvě dospělé osoby, které jsou s odsouzeným v příbuzenském poměru, i životní družka, a neomezený počet jeho vlastních dětí. Odsouzenému, kterému to není zakázáno, mohou přinést návštěvníci tříkilový balík s potravinami nepodléhajícími zkáze a s kuřivem v omezeném počtu. Balík nesmí obsahovat nedovolené věci. Příjem balíku je možno odsouzenému z trestu zakázat. Asi čtrnáct dnů přede dnem návštěvy dostane odsouzený lístek, na němž uvede, kdo ho navštíví. Ten odešle jedné z osob, uvedených na lístku. Jsou na něm natištěny pokyny pro návštěvníky, aby nedocházelo k nesrovnalostem.

Vlastně jsem byl rád, že si to maminka nedala vymluvit a že ve svých dopisech lístek k návštěvě vyžadovala. Odpíral jsem ho přihlížeje k jejímu zdravotnímu stavu. Už několik let si pomáhá při chůzi holí, páteř má bolavou. Psala mi, že se cpe marmeládou z černého bezu a to prý tuze pomáhá. Hůlku po babičce že nosí už jenom z frajeřiny, a vůbec, jak mohu vědět, že cesta bude pro ni namáhavá, když jsem ji čtyři měsíce neviděl. Jestli ten lístek nepošlu, až se vrátím, přetáhne mě tou holí.

Byl jsem moc rád, že si na tak dalekou cestu troufá a že ji uvidím. Bude mi vyprávět o samodruhé Heleně, o Petrovi a o dítěti, které se narodí už za dva měsíce, někdy po Vánocích nebo začátkem ledna. Bude se na mne usmívat a já na ni, vzpomeneme na otce a vůbec nebudeme mluvit o vězení; vždyť to nestojí za řeč. Odeslal jsem lístek a začal se těšit.

V naší cele se objevil nový obyvatel. Drobný hošík se žlutou pletí, vyhublým obličejem a nádherným drakem vytetovaným nad dlouhou čerstvou jizvou pod hrudním košem. Dokonalá spleť jemných čar byla dílem mistra, a kdyby vyhublý hošík řekl, že se právě vrátil z Hongkongu, milerád bych mu uvěřil.

– Zrovna jsem se vrátil z nemocnice, řekl. – Bylo to prima. Teď mám dietu, musím hodně žrát, abych byl silnej, za dva roky jdu domů.

– Měls žloutenku? zeptal jsem se ho.

– Ne, otravu olovem. Spolkl jsem patnácticentimetrovou olověnou trubku, tak mi ji vykuchali.

O polykačích jsem už leccos četl a myslel si, že se vyskytují jenom v knížkách, zdravému rozumu se to vymyká. Zdravý rozum tu však nefunguje, vězení má jiná pravidla. Co nám nechali vlastního, čeho jsme pány? Ani čepice nám nepatří, jenom tělo, nahé a bezmocné, zvelebit je nemůžeme. Snad si s ním pohrát nebo je zohavit – počmárat, zmrzačit nadobro. Vězení ve své podstatě není pro zdravý rozum a člověk potřebuje něhu. Lékařovou povinností je pomoci potřebnému; věnovat se mu, pečovat o něj. Mezi lékařem a pacientem dochází ke vztahu – člověk silný a znalý pomáhá člověku v tísní. Spolknutá lžice, olověná trubka, šachová figurka, sliny nebo ampule benzínu vstříknuté do žíly zabroušenou trubičkou z propisovací tužky, to je volání po lidském doteku, pohlazení – atsi třeba čepelí skalpelu. Volání po účasti.

– Proboha, pročs to dělal? zděsil se Honza Petřík.

– Abych se dostal do špitálu, bláho! Víš, jak je to bezva? Líp to utíká, když se něco děje. Tvářil se docela spokojeně.

Dívali jsme se na něj s neomalenou zvědavostí a čekali, co ještě řekne. Vyprávěl, jak kradl auta. Ukradl auto a jel za Prahu, tam měl vyhlídnuté pole s mezí. Chvilí se cvičil ve skocích autem z meze, a když vydrželo, vrátil je na původní místo. Jinak musel ukrást nejbližší pojízdný vůz, aby se dostal domů. Taky vyprávěl o homosexuálovi, u kterého bydlel ve Frankfurtu nad Mohanem.

Byl to hodný buzerant, mohl by tam bydlet dodnes, jenomže ten jeho domácí neměl rád, když si domů vodil jugoslávské číšnice. Byl žárlivý a měl přemrštěné požadavky.

– Tak jsem se zašrouboval do vagonu a vrátil se do Prahy, pokračoval. – Víím o dvou místech ve vagonu, kde mě nenajdou ani se psem. Kdyby mě ráno pustili, večer jsem v západním Německu.

– A proč ses vracel zpátky?

– Myslel jsem, že mě nechytanou. Už dlouho jsem neviděl mámu, přiznal se. – Prodává na poutích podprsenky, je to výbornej kšeft. Až mě pustí, budu nějaký čas prodávat s ní a pak zdrhnu zas. Ale s buzerantama už si nezačnu. Hubený chlapec dojídal poslední sousto velké porce dietního oběda. Spokojeně odfoukl, zvedl se od stolu a vykročil s nádobím k umývárně.

– Hele, kemo, nechtěl bys mi taky sjet ešus, když už tam jdeš? volal za ním Karel Matouš. – Dostaneš kulatku.

Chlapec se otočil, vrátil se ke stolu, odložil ešus a vyčítavě se zahleděl na Karla Matouše: – Co mi to děláš, kamaráde! Já se strašně rád peru. Nevadí mi, že dostávám rány, vůbec mě to nebolí. Největší radost mám, když vidím krev. Raději, když ta krev není moje, chlapče. A když pěkně stříká. Stačí jedna rána a už mě nikdo nezastaví.

– Posero, nejseš krapet hustej? zašklebil se na něj Karel Matouš, vědom si očividně své fyzické převahy a jeho zdravotního stavu. – Potřeboval bys proplesek.

– Nemám rád, když se mi říká posero, pravil drobný chlapec a na tváři se mu objevil záhadný úsměv. A najednou ležel Karel Matouš na podlaze, krev mu stříkala z nosu, vytékala z úst, drobeček mu klečel na prsou, smál se radostně a zpracovával obličej pod sebou na červenou kašičku. Vrhli jsme se na něj tři a měli co dělat, abychom zabránili dalšímu krveprolití. Po chvíli se uklidnil, usedl na postel a foukal si na klouby rukou. Úsměv zmizel.

– Smál jsem se, když jsem ho valchoval? zeptal se spokojeně.

– Smál ses jako blázen.

– To je zajímavý, prej se vždycky směju, když se rvu. Dělá mi to náramně dobře.

Karel Matouš se posbíral z podlahy a začal si rozmazávat krev po obličejích kapesníkem.

– Měl by ses jít umejt, doporučil mu vítěz. – A hele, kemo, když už tam jdeš, nechtěl bys mi sjet ešus? Můžeš mi za to dát kulatku. A tak se i stalo. Ten chlapec se jmenoval Břetislav Míra a šla z něj hrůza.

Za Břetislavem Mírou začali docházet světští. Světští, to je spiknutí proti nám gádžům. Trvá několik generací, aniž by si to gádžové uvědomovali. Ale světští to dobře vědí.

– Kdo je to gádžo? zeptal jsem se Břetislava Míry.

– Ty seš gádžo, odpověděl.

– Ty nejseš gádžo?

– Jak můžu bejt gádžo, když jsem světskej! Každěj gádžo je trochu dylina.

– Co je to dylina?

– Máčo.

– Kdo není světskej, je gádžo? hádal jsem.

– Ještě jsou tu Romáci, ale ty jsou taky světský. A neptej se mě, už ti nic neřeknu.

Z toho jsem usoudil, že jde o spiknutí. Mají svůj vlastní jazyk; je to čeština, která užívá zcela jiných slov. Zní to jako čeština, ale žádný gádžo jim nerozumí. – Vkydni mi čutku, křapíku. Co to je? Přicházeli k nám do cely a povídali si tím nesrozumitelným způsobem, nosili Břetovi lahody, aby byl co nejdřív silný, aby se mu zaoblily tváře a dostaly zdravou barvu. Určitě si vyprávěli o tom, jak my, co nejsme světští ani Romáci, jsme vedle. Pochopil jsem, že dylina i máčo rovná se cvok. Romák je Cikán. Světští jsou ti, co vydělávají hodně peněz za málo muziky. Ty peníze jim dávají gádžové, protože jsou dyliny.

Chtějí papírovou růži v ceně několika haléřů, dají za ni dvě koruny, a ještě ji nedostanou, protože netrefí. To může udělat jedině máčo.

Světští, to jsou lidé na kolečkách, narozeni v maringotce. Kolo-toče, houpačky, střelnice, cukrová vata, podprsenky nadměrných velikostí, napjaté lano, jízda smrti, turecký med, zápas s krajtou tygrovitou; pohyb, změna, svět... Gádžo je dylina, křapíku!

Brigadýr Seidler patřil k prominentním vězňům. Vzhledem k tomu, že byl svého času novinářem, za což odsouzen nebyl, nýbrž za sexuální delikt, mohl veškerý volný čas trávit v místnosti zvané REDAKCE obklopen knihami, časopisy a obrázky a to jsem mu z celého srdce záviděl, nikoli však způsob, jak si to vysloužil. Smolil tam vězeňský časopis, který se vězňům do rukou nedostal. Nač vězňům časopis, ještě by ho mohli vykourit. Ve skutečnosti byl tento časopis určen k archivování. To, že opravdu existuje, mi ve slabé chvílce prozradil sám jeho tvůrce. Nemohl mi však své dílko poskytnout k nahlédnutí, žádný exemplář nevladil, každé číslo bylo evidováno, aby se nedostalo vězňům do rukou.

Vycházel jsem s panem Seidlerem bez problémů; Honzu Petříka dostal na naši směnu a celá transakce nebyla ani příliš drahá. Jakmile jsem však potřeboval, aby se postaral o dědu Kovácze, nehnul malíčkem a vymlouval se na pracovního referenta, nadporučíka Šrajera.

Jednoho dne se v mé dílně objevil vysoký hubený stařec s povislými rameny, místo rukou lopaty uvyklé vyhlazenému dřevu vidlí, jimiž vyhazoval hnůj stádu krav na státním statku kdesi v Sudetech. A bylo po idylce mé jenom spoře narušované pracovní samoty. Dva muži, dvojnásobná norma. Kováčovy ruce nebyly způsobilé k obracení kostiček dvakrát dva centimetry. Už na první směně si rozedřel prsty, šablony byly upatlané krví a děda zoufalý. Uvědomoval si, že pracuji za něj, a bylo mu to trapné. Snažil se, pletl se mi pod rukama.

– Píká ma záda, stěžoval si a barvil žluté kostičky načerveno.

– Tak si, dědo, sedněte.

– Musí pracovat norma, pan velitel povídal, nechci dostat do díry, tam ne fajčit.

Vyprávěl mi maďarsko-slovenskou češtinou o dvou sviních, jedné tlusté a druhé hubené. Tlustá byla jeho a hubená sousedova.

Jenže soused byl piškuntálek a provedl výměnu. – Vzal som na něho sekeru, ale nechtěl zabít, vietě, len aby mi ten sviňa vrátil, boha jeho. A on žandáry na mňa a kriminál. Joj, páňko, píká ma záda, ten kocky do palcov bolí. Moj sviňa bol taký tlstý, zemiaky jedol a mlieko, poznám svoj sviňa.

– Lidi jsou zlí, dědo, řekl jsem, nevěda nic duchaplnějšího.

– Moj soused, páňko, vieš, největšia kurva, on kriminál, a ne já.

Takový děda Kovácž byl mým novým spolupracovníkem. Jeho řeč nepostrádala prvků komična, do smíchu mi však nebylo. Místo čaje a rozprav s Honzou a Markem obracel jsem kostičky jak šroubek a naslouchal nářkům. Nemohl jsem se dívat na tu zakrvácenou keramiku, na nemotorné stařecké pohyby. Občas se mi podařilo zahnat ho na lavičku. Takový děda udřený by měl sedět na sluníčku, pukát z fajfky a dívat se, jak housata uždibují pampeliškové listy. Po práci vláčel velikánské boty za sebou a nemohl se vyštrachat do druhého patra. Jednou na ranní směně se v dílně složil.

Pan Seidler zavolał režimáka a ten odvedl dědu Kovácze k lékaři. Aspoň si pár dnů odpočine, myslel jsem si, a já taky. Pustil jsem se do práce, mumlal si tý du dá, aby to odsejpalo, a těšil se na čaj s Honzou a Markem. Omyl. Asi za hodinu se děda vrátil, popadl šablonu a začal se mi motat pod rukama.

– Doktor povídal, že já pracovat.

– Vždyť jste, dědo, nemocnej.

– Píká ma záda, páňko, já skočím na ten ochoz dolů a basta.

– Co byste skákal z ochozu, vždyť není tak zle.

– Je tak zle.

Praštil jsem šablonou a běžel za Seidlerem – požádat ho, aby s tím něco udělal.

– Nemohu s tím nic dělat, doktor ho uznal zdravým, odpověděl mi brigadýr. – Pište si, co uděláte vy, a jemu napište třeba jenom půl bedny za směnu, víc stejně neudělá.

– Pak ho ale šoupnou do díry.

– To víte, že šoupnou. Ale co je vám do toho?

– Jenomže on tam nechce.

– Nespadl jste sem, pane Bárto, rovnou z nebe? Humanismus je pěkná věc, ale poněkud nepraktická. Zrovna sem se náramně hodí! Stará se někdo o vaše blaho?

– Skočí z ochozu.

– Ale neskočí.

– Tím bych si nebyl tak jist.

– Tak tedy skočí. Jak tomu chcete zabránit? Jeho věc. Ostatně, tím by byl váš problém vyřešen. Zbavil byste se ho s konečnou platností.

Tak mi odpověděl pan Seidler, muž kultivovaný, vonící pleťovým krémem. Umři, dědku, překážíš! Polámej si kosti, pan Seidler tě uklízet nebude, na to jsou jiní. Pan Seidler se po obědě odebere do prominentní redakce a bude smolit časopejsek pro archiv ministerstva vnitra, aby se naše pokrytecká vláda měla čím vykazovat světu, jak se u nás pečuje o duše vězňů. V teple a s knížkami dle vlastního výběru.

– Co by se dalo podniknout se starým Kováczem? zeptal jsem se Marka.

– Seidler ti přece poradil. Rada je to rozumná, říd' se podle ní. Přece na něho nebudeš dít. Dědka strčí do díry pro neplnění normy a ty budeš mít pokoj. Zase budeme pít čajdu spolu a v klidu.

– Seru ti na čajdu, řekl jsem a šel obracet kostičky obarvené krví z neobratných prstů dědy Kováce. Před léty hrával po barech na cimbál. Když jsem pracoval plných osm hodin, splnili jsme oba normu na sto tři procenta. Víc jsem pro něho udělat nemohl.

Přišel Honza Petřík, odstrčil dědu a chopil se jeho šablony. Tvářil se nasupeně, nemluvil, jen kmital zručnými prstíky, uvyklými na kytaru.

– Co se děje? Proč mi nevyprávíš něco veselého, začal jsem. – Třeba jaks měl krásně dlouhé vlasy...

– Marek mě nakrk, mám takovej dojem, že je v klimakteriu. Začal po mně ječet, že cinkám lžičkou v čaji. Pěna mu šla od huby, div mě neuškrtil.

– Nediv se, už je tu dlouho. Jsem zvědav, kdy já začnu kousat gumovou hadici.

Na konci směny se děda složil podruhé. Lékař konečně pochopil, že nesimuluje, a uznal ho nemocným. Kam potom dědu Kovácze z ošetrovny zašantročili, jsem se nedověděl ani od lapiduchů.

Markovi nikdo neposílal dopisy. Před rokem dostal od své dívky Wandy poslední. Pochopila, že jejich vztah je příliš narušen, než aby bylo možno v něm pokračovat. Romantické lásky se vyskytují hlavně v románech staršího data, šest let odloučení je dlouhá doba. A kromě toho si Marek musí v Polsku odsedět ještě dva roky trestu, kterému vlastně neupláchl. Každou chvíli sem někomu doručí rozsudek, že jeho manželství bylo na žádost manželky rozvedeno. Rodiče Markovi nepsali, nevěděli kam. Marek jim svou adresu nesdělil.

– Proč nenapišeš domů, co je s tebou?

– Bojím se jejich dopisu. Ten Wandin loňský mi docela stačil. Raději to nechám tak.

– Chyba, matka není nějaká holka. I vraždu by ti odpustila. Matka odpustí všechno.

Bez dědy Kovácze to bylo pohodlnější, jeho osud jsem pustil z hlavy. Kdyby měl člověk nosit osudy všech svých bližních v hlavě, musel by mít na krku velikánskou bolavou stodolu.

Cosí se chystá. Michael Bachmann mi hodil do dílny otevřeným oknem cigaretový papírek sbalený do kuličky. Bylo na něm napsáno, že podle nezaručených zpráv dojde k přesunům, které postihnou hlavně našince. Zřizuje se prý oddělení pro politické na Pátém úseku, jakýsi experiment; mám to poslat dál, sám vím komu. Rozladilo mě to, byl bych raději, kdyby byl zachován status quo. Určitě to nebude v náš prospěch. Obracení keramických kostiček není tím nejhorším, co může člověka potkat. Snědl jsem papírek a šel předat zprávu Honzovi. Byl v dílně sám.

– Kde je Marek?

– Před chvílí ho odvedl Nezájem.

Tak, a je to tady. Zřejmě i Marka počítají mezi našince, paragraf o terorismu patří do Hlavy 1, trestné činy proti republice. Michaelovy nezaručené zprávy bývají proklatě zaručené. Sdělil jsem zprávu Honzovi a šel dodělat práci co nejrychleji, abych mu mohl pomoci, když je bez Marka. Dával jsem do beden hotové dílo, když tu se ve dveřích objevila Markova hlava. Obličej mu zářil jak čerstvě vykoupané sluníčko.

– Byla tu máma! jásal. – Pohni, sjedem čajdu. Fantastická značka – Five o'clock, z Polski.

– To už jí přišel tvůj dopis?

– Ne, sama si mě našla přes velvyslanectví. Wanda je už vdaná, ale nevdá. Mamaša je prima, všechno odpuštěno.

– Vidíš!

Pili jsme čaj, cpali se banány a kouřili cigarety Sport, nejlepší a nejlevnější cigarety z Polska.

V pondělí dopoledne za mnou přiběhl Pavka; uřícený, jak zdolával schody z přízemí do druhého patra po třech.

– Jdu se rozloučit, už mám sbaleno.

– Kam?

– Neřekli nám to. Mám takovej dojem, že na Pětku, za plechovej katr. Už je nás připravená pěkná řádka. Pojd' se mnou dolů, aby mě nehledali. Na ochozu jsme potkali sociálního demokrata Zdeňka Koníčka s rancem a kufrem.

– Taky?

– Taky. Zřejmě to půjde postupně, určitě se tam potkáme všichni.

Za čas, který jsem strávil na Borech, naučil jsem se pomíjet zkre-slující optický klam uniforem a víc si všímat obličejů. Při televizních novinách jsem se bavil představou, že by muž na obrazovce byl ostříhán a oblečen do vězeňského mundúrku – co by pak z něho

zbylo. Účes, způsob oblékání, druhotné znaky, které dotvářejí osobnost, byly tu setřeny, zbyla jen tvář. Výraz obličeje. Většina mužů, kteří čekali s ranci a kufry dole u katru, měla obličeje slušných lidí. Byli však mezi nimi i takoví, které bych nechtěl potkat v noci na odlehlém místě. Správa věznice nemůže přeci nechat výkvět národa, politické vězně, samy se sebou, bez dohledu. A bachaři na to sami nestačí. Podali jsme si s Pavkou ruce.

– Suchou stezku, kamaráde. Třeba tam bude vychovatelem staříčkový dobrotivý kapitán s dýmkou. Drž mi postel, určitě půjdu taky.

– S modrou oblohou, Juro. Mám ale takovej dojem, že mi nedovolí tu postel pro tebe držet.

Každý den jsem očekával službu se žlutou páskou na rukávě. Přečte z papírku mé jméno a řekne, že se mám sbalit. Svážu své krámy do deky a odejdu za plechový katr Pětky, do neznáma. Rád bych vydržel na tomto úseku do soboty. Sobota je dnem návštěv, kdoví jak by to dopadlo, kdyby mě přemístili už teď. V pátek přišel služba a na papírku měl napsána dvě jména: Petřík Jan a Kowalski Marek. Rozdělili jsme společný majetek na tři rovné díly a rozpustili kolchoz.

Večer jsem ležel na posteli obličejem vzhůru a díval se do tmy nad sebou. Horní postel byla prázdná. Díval jsem se do tmy a viděl dítě s kolínky u brady; schoulené, připoutané pupeční šňůrou k bezstarostnosti. Drobečka malého, rybičku plovoucí v životadárné tekutině. Ženu jsem viděl s posláním, trpělivou a chystající se na den zrození. Smířena očekává praskání pánve ve švech, zakrvácené prostěradlo a kytici bílých karafiátů, které jí nepřinesu. Jejého ochránce jsem viděl s vlasy na obočí, v krátkých kalhotách, věčnou otázku na rtech: Proč? Všichni tři čekají, s jakou se vrátí babička z daleké cesty. Už je ve vlaku, možná že už přijela do města Plzně a v hotelové posteli nemůže usnout. Venku zaštěkal pes.

– Bud' zticha, pse! pomyslel jsem si rozkazovacím způsobem. – Tebe nemám rád. Víím, že ti křivdím, ale nemohu si pomoci.

Nemůžeš za to, že tě zkazili, že tě vycvičili proti lidem, k hlídání, k dostižení a přemožení, jsi pes. Nevinní to často odnášejí. Křivdím ti, ale nediv se tomu, pse, mně taky křivdí. Raději mlč. A pes mi vyhověl.

Do ticha se vplížil zvuk houslí. Tenčí než struna E, jemný, sotva slyšitelný sled tónů, píseň o něčem jiném, než je tato chvíle ve vězení. Píseň o naději, radostná óda na život, ať už je jakýkoli. Pan Frost stál za zdí ve stínu, nohama na chodníku, hlavu v oblacích. Objeví se, když je ho nejvíc potřeba.

Zaštěkal pes a bylo ráno. Z horní postele nevisely nohy Honzy Petříka, drátěnka nade mnou se neprohýbala jeho tělem. Je sobota, jediná za dva měsíce, den návštěv. Oblékl jsem si hnědošedé sváteční šaty, z kapsy všedních přendal stravenku a šel si pro snídani. Bylo kakao a kus vánočky. Poprvé za celou tu dobu něco jiného než chleba a brynda nazývaná kávou. Po snídani nástup a odchod do sálku, v němž se konávají přednášky a jednou týdně promítají filmy. Sálek se změnil v čekárnu. Zasedli jsme do lavic, vytáhli tabák, balili cigarety a čekali, až vejde dozorce a přečte jména.

První šťastlivci se už dočkali. Típli cigarety a odešli do bývalé kaple, nyní tělocvičny, v níž nikdo necvičil. Vězňům to nedovolili a dozorcí jsou líní. V tělocvičně jsou dlouhé řady stolů, na jedné straně vězni, na druhé návštěvníci, rozprávějí spolu. Mezi řadami prochází dozorce a dozírá, nedává-li návštěva vězňům napít piva nebo nepodstrkuje-li jim peníze či něco jiného zakázaného.

Rozprávěl jsem s Danielem Neumannem, jehož návštěva byla nejistá. Rodiče a bratra má ve Švýcarsku, čekal dívku, která mu v dopise slíbila, že určitě přijede.

– Uvidíš, že nepřijede, sejčkoval. – Co by za mnou jezdila do kriminálu, copak má na to nervy!

– Když ti to slíbila, měla by přijet.

– Třeba přijede, ale určitě ji za mnou nepustí. Co by ji pouštěli, když není příbuzná. Ani družka není.

– Řekne, že je snoubenka, že jste se měli brát, než tě zavřeli, nikoho jiného nemáš.

– Uvedl jsem na lístku, že je družka, ačkoliv není ani snoubenka. Je to jenom jedna známá hodná holka. Ale je lepší, když přijede aspoň taková než nic. Naši si pořídili papouška, poslali mi jeho foto.

At' se jdou vycpat i s papouškem. Půlku dopisu o tom ptákovi popsali – jakej je to druh, co žere a co nemůže ani vidět. Druhá polovina je o bráchovi, jak si studuje v Heidelbergu a jaký má zase nový fáro.

Byl to neutěšený rozhovor, obtěžoval mne, raději bych si nerušen přemýšlel o svém. Občas vešel dozorce s papíry; všechno ztichlo, bachař přečetl jména, moje mezi nimi zase nebylo, a odešel s těmi šťastlivci. Vajgly, schovávané zpočátku do krabiček od sirek, neboť sem nedali popelníky, se začaly povalovat na podlaze. Lidí v sálku ubývalo a svinstvo na podlaze se vršilo jako na nádraží Praha-střed.

– Bárta Jiří, čtyřicet dva, řekl dozorce, a pak ještě jedno jméno. Konečně! Vystřelil jsem z lavice a hnál se ke dveřím. V patách za mnou ten druhý, pan Kulhánek. Provinil se tím, že psal dopisy na různé výbory a do redakcí novin; upozorňoval v nich na rozmanité nedostatky a na lži otiskované v denním tisku. Tato pošetilá aktivita mu vynesla dva a půl roku. Na chodbě nás dozorce důkladně prošacoval – kapsy, čepice, boty, pod límcem, za opaskem. Pak nás odvedl do místnosti, v níž jsem dosud nebyl.

– Co se děje, pane Kulhánek? Proč nejsme v kapli tělocvičné?

– Máme, hochu, střeženou návštěvu. Chtějí vědět, co si budeme povídat, abychom neřekli něco špatného.

Na stole byl bílý ubrus a předstíral, že sem patří. Na zdi visel obraz taviče při odpichu, v rohu květinový stolek. Dveře se otevřely a do místnosti vběhl chlapec ve světlém zimníčku, pletenou čepici s bambulou staženou k očím. Rozhlédl se bezradně. Co hledal, nepostřehl.

– Petr, řekl jsem polohlasně. – Petříku, tady! Vstal jsem z židle a udělal krok ke svému synovi. Couvl přede mnou. Pak se usmál, nahoře mu chyběl řezák, a pověsil se mi na krk.

– Chybí mi zub, sdělil nejdůležitější novinu a sáhl si tam prstem.

– To už jsi veliký.

Pak jsem uviděl maminku s hůlkou. Hůlka byla černá, opatřená dole gumou, aby chodila tiše a dřevo se netřepilo; měla tvar pís-

mene T, byla po mé babičce. Do místnosti vstoupil ještě dozorce a paní Kulháňková se smutným očima. Směl jsem se s maminkou obejmout a pomoci jí z kabátu. Směl jsem si posadit Petra na klín. Na jedné straně stolu jsem seděl já se synem na klíně, těsně vedle mne bachař a těsně vedle bachaře pan Kulhánek. Na protější straně stolu proti panu Kulháňkovi paní Kulháňková a proti mně maminka. Dozorce se podíval na hodinky, aby věděl, kolik je hodin.

– Petřík si vylomil mlíčňák, řekla maminka. – Už je to velký kluk.

– Kluci nepřijeli, tatínku, řekla paní Kulháňková. – Neměli čas.

Ruda staví a Vašek mu pomáhá. Betonují základy.

– Málem mě nepoznal, řekl jsem, – to dělá ten mundúr.

– Aspoň jeden mohl přijet, řekl pan Kulhánek.

– Byl jsem dva měsíce na školení, řekl dozorce, – a děcka mě málem taky nepoznaly. Dělal jsem maturitu.

– Bude to kluk, řekla maminka. – Určitě to bude kluk, dej na mne.

– A co Helena?

– Až se vrátíš, překvapíme tě děckem. Kdy se vrátíš? Je to tvá čepice, táto?

– Dej si ji na hlavu, je skoro jako vojenská.

– Může si ji dát na hlavu, to není zakázaný, řekl dozorce.

– Helena je v pořádku, vypadá moc pěkně. Přivezli jsme ti fotografie. Můžeme mu je dát, pane..., maminka nevěděla, jak oslovit bachaře.

– Fotografie jsou povolený, ale musím je podepsat.

– Máš dost jídla, tatínku? zeptala se paní Kulháňková.

– O mne se nestarej, já mám zaopatření. Ale co ty, maminko?

– Kluci o mne pečují. Přivezla jsem ti buchty.

– Za tři měsíce se vrátím, už to není tak dlouho, řekl jsem.

– Kolikrát se vyspím?

– Nepočítej to na spaní, Petře, to by ses nedopočítal. Až napadne snít a zase roztaje, budu doma. Zatím ti povyroste zub.

– Nemělas nic vozit, maminko. Vystačím s tím, co dostanu.

– Těch pár buchet...

– Taková maturita, to není žádná sranda, řekl bachař, – zvlášť v mém věku.

– A udělal jste ji, pane dozorce? Maminka si vzpomněla na dávno zrušené, přesto však nejpříhodnější oslovení těchto zaměstnanců ministerstva spravedlnosti.

– To víte, že jo, paní. Každý to nedokáže.

– Mám novou tašku, červenou. A jsou na ní sklíčka, aby mě nepřejelo auto, až půjdu do školy.

– Poprvé půjdem spolu. To už budu doma, vezmu si v práci volno.

– Měl by sis najít nějaké jiné zaměstnání, povzdechla si maminka. – Přece nebudeš celý život skládat cihly.

– Zpátky do školy mě nevezmou. Ani bych nechtěl.

– Myslíš, že to bude trvat věčně? Nic netrvá věčně.

Bachař se podíval významně na hodinky: – Je povolený mluvit jenom o rodinných záležitostech, řekl upjatě. – Konec návštěvy, prohlásil obřadně. – Už jsme to přetáhli o pět minut. Ale vždyť jsme lidi, ne?

Sundal jsem Petrovi muklovskou čepici a rozloučil se. Až přijdu za tři a půl měsíce domů, překvapí mě můj syn děckem.

Bloumal jsem po dvorku sám, od úst mi šla pára. Těsně před obědem přiběhl za mnou Daniel Neumann.

– Co jsem ti říkal! hulákal zdálky.

– Nepustili ji?

– Nepřijela! Vždyť jsem ti to říkal...

Člověk se žlutou páskou na rukávě držel v ruce papírek s mým jménem. Sděлил mi, že si mám sbalit věci a postavit se ke spodnímu katru. Zaběhl jsem ještě o patro níž za Danielem Neumannem a Milošem Votýpkou a řekl jim, že jsem na radě. A že se snad v lepších časech ještě potkáme. Stál jsem u dolního katru s rancem a kufrem a čekal na dozorce. Přišel Nezájem a zeptal se mne, zdali umím psát na stroji.

– Máte kliku, čče, přeřadili vás do Písárny.

– To bude nějaký omyl, pane strážmistr. Bylo mi jasné, že lže.

– Nezájem, řekl pan referent režimu a odemkl katr. Popadl jsem zavazadla a zamířil k oplechovanému katru Pětky, vstříc novým dobrodružstvím.

– Kam to lezete, čče, doleva!

Nemohl jsem uvěřit svým uším. Kolem příbyláku zamířili jsme k budově Druhého úseku. Nezájem odemkl katr a mávl obuškem vzhůru po schodech:

– Běžte do prvního patra a hlaste se u pana vychovatele. Že jste tenovej chlap do Písárny.

Bylo to neuvěřitelné. Pořád ještě jsem čekal nějakou čertovinu. Proč já? Proč zrovna já jsem si měl polepšit, když Pavka, Honza Petřík, Zdeněk Koníček, Marek Kowalski, Michael Bachmann a spousta lidí odsouzených podle Hlavy 1 za trestné činy proti republice zmizela za plechovým katrem Pětky? Proti schodům v prvním patře na židliče dřepěl služba a koukal přímo na mne, jak se vynořuji na jeho úroveň.

– Kde najdu výchováka, kemo? zeptal jsem se.

– Že ty seš tenovej chlap do Písárny.

– Jak to víš?

– Vrabci štěbetali, že už jdeš po schodech. Tejden víme, že dostanem novýho chlapa. Já jsem nějakej Čochtan, kamarádi mi tak

začali říkat a už mi to zůstalo. Mám kormidelnický zkoušky, taky jsem nějakýj čásek dělal kameramana v televizi, dvojku kameru, a teď tady tůkám do stroje už druhéj rok.

– Kde přebývá ten výchovák? zeptal jsem se netrpělivě.

– Jo, kapitán Nasračku? Prima chlap. Na všecko ti řekne, že je to na sračku. Přijdeš za ním, že bys potřeboval balík, a on ti řekne, že je to na sračku. Stojíme blbě nastoupený, na sračku. Nemáš přišitej knoflík, to samý. Pak je tady jeden moc fajn režimák, říká se mu Paštika; furt něco žere. Janko Drevko už tu není. Ten jednomu muklovi řekl, že si má stoupnout vodorovně. No blbec k pohledání, to ti řeknu.

Položil jsem svůj náklad raději na zem. Zřejmě se rozprava s Čochtanem poněkud protáhne.

– Tady je to prima, moc nás nebuzerujou. Maluju obrázky, mu-
klům se to líbí. Olejem na onuce. Onuce se při výstupu nevracejí
a stejně je nikdo nenosí. Onucí je všude dost, a novejch. Kdybys
měl nějaký nepoužitý, tak mi je dej. Já ti ukážu, jaký na ně maluju
obrázky. Až mi skončí služba, budu malovat na kulturce. Služba není
špatná, ale nuda. Nemáš si s kým poklábosit.

– Hele, kde najdu toho kapitána?

– Kam pořád spěcháš, stejně tu není. Máš se hlásit u našeho
brigadýra, ten si tě zapíše a řekne ti, kde budeš chrápat. Nasračku
přijde až zejtra.

– A kde je ten brigadýr?

– V bomzárně, kde by byl? Je takovej tlustej, ten nejtlustější,
a jmenuje se Láďa Spěchal. Pěkná kurva, ale neříkej mu, že jsem ti
to řekl, už tak se po mně vozí.

– Kde je ta bomzárna?

– Hned vedle kanceláře vychovatele. Na lodi to nebylo špatný...

Po půlhodině jsem se dozvěděl tu jednoduchou věc, že cela, v níž
je ubytována samospráva, je za třetími dveřmi vpravo, asi pět delších
kroků od židličky hovorného kormidelníka a kameramana Čochtana.

Budova Druhého úseku se v mnohém lišila od Jedničky, kterou jsem zrovna opustil. Postrádala ochozy, chodby byly podobné chodbám v běžných lidských obydlích, každé podlaží mělo okna. Brigadýr Láďa Spěchal byl sympatický tloušťík s hbitými pohyby, věcný; ptal se jenom na to, co potřeboval napsat do linkovaného sešitu. Pak mě zavedl do předposlední cely.

– Tohle je vaše postel, řekl mi a ukázal na horní palandu, holý slameník v řadě dokonale ustlaných lůžek. Jen jsem začal s úpravou podle tvrdých věžeňských regulí, přispěchal nerudný muž, ubytovaný pode mnou (cedule nad jeho postelí prozradila, že se jmenuje Zahradník Radovan), a sledoval, nedotýkám-li se bezděčně jeho postele.

– Buďte tak laskav a dávejte pozor, napomenul mne, když se přihodilo a má noha se dotkla jeho deky.

– Promiňte, já nerad, odpověděl jsem zdvořile, nakažen jeho zdvořilostí. Nestačil jsem se divit. Kde to jsem? Buďte tak laskav... Kdy jsem to slyšel naposledy? Dokonal jsem dílo, aniž bych se dopustil dalšího zločinu zavadění, a šel na chodbu. Díval jsem se z okna, nebude-li padat sníh. I přes onu zdvořilost se mi tu nelíbilo. Dva muži hráli na prostorné chodbě stolní tenis a měli spoustu diváků, nečinných a mlčenlivých. Jeden starší pán chodil sem a tam po celé délce chodby a vyhlížel amnestii. Zašel jsem se podívat, jak vypadá zdejší kulturní místnost. Byl tam televizor zamčený v bedýnce, květiny v květináčích, několik čtenářů a několik lidí nad dopisy. K těm jsem se přidal. Musím sdělit novou adresu, aby mě Heleniny dopisy nehledaly po celém kriminále. Připadal jsem si jako vetřelec a nemohl se zbavit pocitu, že mě tak všichni berou. Dýchavičný člověk se ke mně přihnul a zafuněl, že sedím na jeho židli, jestli bych nebyl tak laskav a nesedl si jinam. Prázdných židlí byla plná kulturka. Sedl jsem si jinam a čekal, až se přizene někdo jiný a znovu mě shodí z židle. Pište pak dopis Heleně!

Kormidelník a kameraman Čochtan seděl u okna, před sebou onuci napjatou na prkýnku a maloval temperami obludný kýč.

Ťuntál malými štětečky rachitickou ručičku šišaté hurisce v houští, načrtnutou trhanou, bezradnou linkou. Barvy byly jásavé a rozmanité. Dav kolem ani nedýchal.

– Až to domaluješ, jedny kulatý! nabízel člověk v bělostném kabátku, kuchař.

– Dvoje kulatý. Vždyť je to olej!

– Olej? Tak proč to ředíš vodou, neodpustil jsem si.

– Kdybych měl olej, ředil bych olejem, ne? pohrdavě na mne pohlédl. – Zase nějakej chytřej.

Šel jsem raději na chodbu. Nač brát kuchařům iluze a zbytečně si dělat nepřátele. Na chodbě mě požádal podezřele důvěryhodně vyhlížející člověk v brýlích, zda bych mu nepůjčil bůra do příštího týdne. Půjčil jsem mu pětikorunu s vědomím, že o ni v této chvíli přicházím. Stál jsem na chodbě a nevěděl, kam se vrátit.

Nejde mi z hlavy otázka, jak to, že jsem tady, na Druhém úseku. Pracoviště Písárna má pověst malého kriminálního ráje. Už jsem byl smířen se záhadnou Pětkou a teď tohle překvapení. Mechanismy, hýbající osudy lidí, bývají nevyočitatelné. Zřejmě potřebovali člověka, který umí psát na stroji, a o nikom jiném než o mně nevěděli. Jiné vysvětlení, ať myslím jak myslím, nevymyslím.

Proč je Pavka na Pátém úseku? Na obávané Pětce se zostřeným režimem a zvýšeným dozorem, s odposlechem, bez televize, bez možnosti vzdálit se z cely, vařit čaj, stýkat se s jinými vězni? Celé dny napichuje vlásenky na karton a nevydělá ani na tabák. Proč není na Pětce Daniel Neumann a Miloš Votýpka, odsouzeni podle téhož paragrafu? Proč je tam Honza Petřík s nachlup stejným trestem jako já? Čím jsem si vysloužil milost ťukat do stroje rozpisy norem pro plzeňskou Škodovku a nalévat se čajdou, kdykoli se mi zamane?

Pracoviště Písárna bylo v budově, kterou se vchází do věznice od hlavní brány. Chodbě od katru centrály k východu se říká Pánská, zřejmě proto, že se po ní odchází na svobodu. Písárna byla uprostřed té chodby, vedle záchodů. Šli jsme do práce bez dozorce, vedeni Láďou Spěchalem. Pánská chodba byla zalita vodou a chodbař s obličejem námořníka Pepka honil v obrovské louži, která byla jeho dílem, nepatrný kulatý předmět, ruku měl přitisknutou ke tváři. Drobná věcíčka se mi přikutálela k nohám; shýbl jsem se a zvedl skleněné oko. Podal jsem je chodbaři. Otřel skleněnou kuličku do umouněných kalhot a vsunul ji do otvoru v obličejí, zornicí dovnitř. Dívalo se na mě jedno čiperné živé očko a jedno obludné skleněné bělmo.

– Máte to opačně, strejdo.

– Potvora jedna, uteklo. Až se naseru, rozflákám to na maděru. Nač to vlastně mám!

V kanceláři byly čtyři řady stolů. Dvě podél delších zdí a dvě uprostřed místnosti. Na stolech psací stroje, některé přikryté obaly z PVC, jiné prachovkami. Byl tam i stůl s vařičem. V čelní zdi dvě velká okna; bez mříží by se neobešla.

Po mé levici seděl Eman Kadavý, propagátor souložení s tlustými ženskými, naproti Miloň Bureš, malíř pokojů a výrobce většiny nástěnek, umístěných na exponovaných místech věznice. Volný čas trávil v místnosti s nápisem ATELIÉR, naproti redakci pana Seidlera, a rozžhaveným odporovým drátkem vyřezával z polystyrenu písmenka a ozubená kola, pěticípé hvězdy, srpy a kladiva; taky prominent s dlouhým trestem. Oplýval vždy dobrou náladou, vyvolávanou neustálým užíváním koňských dávek preparátu, kterému se říkalo esíčka. Dostával je od lékaře, neboť měl pouřazovou padoucnici; rozsekal se v autě na maděru.

– Málokdy mě někdo doběhne, holedbal se Miloň Bureš. – Ale tomu psychiatrovi, co vyšetřoval mou duši, když jsem byl ve vazbě, se to podařilo dokonale. Dělal jsem ze sebe pako, díky padoucnici tu byly jisté šance, a tak mě poslali na psychiatrické vyšetření. Když jsem toho doktora uviděl, zajásal jsem mocně, protože jsme se znali z hospody; ne moc dobře, ale přesto jsem si myslel, že mám vyhráno. Hned mi nabídl cigáro a začal si se mnou povídat o takových prkotinách – o společnejch známejch, o pajdulákovi, co stojí u nás v parku, o ženskejch, o počasí a tak. Pořád jsem čekal, kdy mě bude klepat kladívkem pod koleno, nebo že mi dá skládat čtverečky, a ono pořád nic. Jenom jsme tak nezávazně vykládali a pili kafe, jako někde v Lidovém domě. A potom řekl: – Tak to by stačilo, pane Bureš, jste v naprostém pořádku. A začal ťukat zprávu o tom, že mě můžou soudit, co hrdlo ráčí. A oni mi uštrikovali šest a půl járu. Ještěže mám ty prášky. Furt jsem v rauši, ani mi to nepřijde.

U okna, na mazácké židli, zasedal výstupář Zdenča, psací stroj zahalený, obrácen obličejem do středu místnosti, vyprávěl zdlouhavě o tom, co bylo, jest, a hlavně co bude za sedmnáct dnů, až ho vypustí z vrat věznice Borské po osmi letech. Zdenča byl panem zločincem; žádný troškař, který by se spokojil s vyloupenou trafikou nebo denní tržbou z mlékárny. Byl to podvodník velkého formátu, jezdil v zahraničních automobilech a nosil černé brýle jako ve filmu; podváděl tu i onde, jednomu uměnímilovnému Američanovi dokonce prodal hrad Helfštýn, a vypořádával si šílený balík v tvrdé valutě, ještě má polovičku ulitou. Hned jak se vrátí do Ostravy, koupí si zachovalou mercedesku. Stovkami smotanými do ruličky zapaloval si americké cigarety a kubánské doutníky značky Romeo & Julietta.

– Nevoblbuj, Zdenčo, pravil brigádýr Spěchal, – a dělej něco!

– Za sedmnáct! zahlaholil Zdenča, ukázal číslici nad svým stolem a jeho tvář se rozzářila blaženým úsměvem. – Snad si nemyslíš, že ještě prstíčkem pohnu.

Za mými zády tiše pracoval Radovan Zahradník, muž, jehož poste je se dotkl při prvním stlaní na Druhém úseku. Trvalo to

několik dnů, než jsem zjistil, že je našinec. Než jsem z něho vypáčil, proč je ve vězení. Podvracel republiku tím, že opsal na stroji leták s výzvou, aby se v den prvního výročí okupace spřátelenými vojsky nejezdilo tramvají a aby se občané oblékli do svátečních šatů. Za tento zločin byl mu vyměřen trest v délce tří a půl roku. Doba se chýlila ke konci a z Radovana Zahradníka zbyl jenom uzlíček nervů a strachu. Báł se, že se něco stane. Báł se, že ho někdo udá, že spadne obloha, že mu pukne srdce, až mu dají civilní šaty. Plížil se chodbami podél zdí, a pokud promluvil, pak šeptem v jednoduchých větách.

Vychovatel kapitán Nasračku si mne nechal zavolat do kanceláře. Myslel jsem si, že by to mohlo být kvůli dopisu Heleně. Člověk nikdy neví, čím zase narazí.

– Tak vy jste si žádal o podmíněčné propuštění? zeptal se mne pan kapitán. – Mám na vás napsat posudek.

– Ale vždyť posudek už dávno napsal vychovatel z Prvního úseku, podivil jsem se.

– No jo, no jo, ale když oni chtějí po mně, abych to napsal znovu. Je to na sračku. Kdy máte výstup?

– Začátkem března, pane kapitán.

– Ale vždyť to vám už nestojí za to. Trváte na tom?

– Trvám, pane kapitán. Podle zákona mám na to právo.

– To je na sračku, to abych vám ten posudek napsal. Tolik práce, tolik práce, na hovno vám to píšu, stejně vás s tím paragrafem nepustěj. Tak jo, tak vám to napíšu, no. Můžete jít.

Kapitán Nasračku opsal to, co už před časem napsal nadporučík Vočko, a vrhnul svůj výtvar do žlabu úřednímu šimlovi.

Emanuel Kadavý, můj soused po levici, měl přehled o všech jednáních Okresního soudu v Plzni, který zde ve věznici projednával podmíněčná propuštění. Zajímalo ho to silně, neboť i on silně toužil být podmíněčně propuštěn po odpykání poloviny trestu; nemohl se dočkat okamžiku, kdy bude souložit s libovolnou tlustou ženskou.

Vycházelo mu, že přibližně jeden z šesti až šestadvaceti projednávaných (záleželo na předsedovi senátu, roční době, počasí a dnu týdne) se dostal domů. Vesměs to byli členové samospráv nebo vězňové s pověstí donašečů. Političtí se nechytali ani v jednom případě. Vůbec jsem se nedivil Radovanu Zahradníkovi, že mluví šeptem v jednoduchých větách. Obával se, že by mohl dostat nášup za špatně ustlanou postel.

– Přejde sem nový chlap místo Zdenči, zvěstoval nám Láďa Spěchal, dobře informovaný brigádýr. Zavřeli ho za to, že měl prosperující opravnu aut se třemi zaměstnanci, a to se v reálném socialismu nesmí. – Za dva dny ho tu máme. Bacha na něj, byl na Pětce nasazený mezi politický a dostal tam jednoho kluka do díry.

Za dva dny se dostavil, světe zbož se, můj známý Melichar, člověk, jehož hlava nápadně připomínala žárovku. Hned prvního dne zašel za kapitánem Nasračkou s žádostí o povolení přijmout mimořádný balík od příbuzných a pan vychovatel jeho žádosti vyhověl.

Láďa Spěchal vymyslel přesčas. Byl to výborný nápad, mohli jsme být v práci i odpoledne a nemuseli se poflakovat po celách, cvičit smekání čepice a bát se, že nás dozorce načapá ležet na posteli. Asi půlka našeho komanda na přesčas přistoupila, zbytek byl líný tukat ještě půl směny do stroje a raději se nechal buzerovat režimáky. Bylo velmi složité získat povolení k práci přesčas, Láďovi se to však podařilo s pomocí pana Vosáhla, civilního zaměstnance Škodovky, který nám přivážel práci – rozpisy norem na výrobu proti letadlových kulometů, děl a někdy i diesellových lokomotiv. Sám náčelník ústavu plukovník Ježek podepsal, že můžeme o čtyři hodiny denně déle budovat rozvinutou socialistickou společnost.

Miloň Bureš, epileptik, vědom si síly svých prášků esíček, které ho udržovaly na nohou a v dobré náladě, nabídl jeden Emanovi Kadavému. Eman spolkl prášek ve víře, že s ním nemůže nic začít, a po chvíli se ocitl mimo toto vězení, snad v sedmém

nebi. Praštil do stroje pěstmi, přiblíže se usmíval a začal zpívat vojenskou píseň pohraničářů: *Pevně stůj a oči vyvaluj na hraniční čáru*. Melichar ho se zájmem pozoroval. Eman nebyl schopen jít si po ukončení pracovní doby pro oběd. Nosili jsme si jídlo do kanceláře, jedli nad psacími stroji a pak pokračovali v práci přesčas. Ti, kteří přesčas nepracovali, vyzvedli si jídlo na centrále cestou z práce a jedli v cele. Láďa zamkl nafetovaného Emanu v kanceláři, aby cestou nevyváděl, a přemluvil kuchaře, aby mu dal pro něj jídlo. Melichar přesčas nepracoval, šel se svou šlichtou do cely. Cítil jsem v kostech čertovinu. Eman se trochu vzpamatoval, docela se mu dařilo dopravit lžící k ústům. Ledva jsme dojedli a začali tukat pracovní postup protiletectvého dvojčete, vpadl dovnitř kapitán Nasračku a vytáhl Emanu na chodbu.

– Teplej bomz! zděsil se Láďa Spěchal, – já jsem vám říkal, bacha na Melichara.

Po chvíli se Eman vrátil a sesul se na židli:

– Klucí, vyhrál jsem, zahalekal, – Nasračku nic nepoznal. Chvíli na mě čuměl a pak se zeptal, kterej jsem ročník narození, že to nutně potřebuje vědět.

Byla to průhledná bouda, na deskách se spisy každého odsouzeného je uvedeno datum narození. Na každém papírku se jménem odsouzeného je i datum narození. Datum narození je součástí jména. Melichar Emanu práskl a kapitán chtěl zjistit, co je na tom pravdy, aby mohl Emanu strčit do díry. A Eman se udržel. Ted' neměl nikdo pochybnosti o Melicharově poslání na našem pracovišti.

– Pánové, zřejmě se budeme stěhovat, řekl jednoho dne brigadýr Láďa Spěchal, – celé komando.

– Proboha, kam? vyděsila se velká část osazenstva Písárny.

– Na Jedničku.

Zajásal jsem hlasitě. Na Jedničce se mi žilo líp. V celách se mohlo kouřit, byly menší – pro dvanáct lidí, dvorek přívětivý, mám tam něko-

lik přátel: Daniel Neumann tam je a starý kriminálník Miloš Votýpka. V pondělí jsem si už stlal postel v cele sto patnáct na Prvním úseku.

Nadporučík Šrajger zřackoval vězně. Nadporučík Šrajger byl pracovním referentem na Jedničce a sloužil u Sboru nápravné výchovy už velmi dlouho, i padesátá léta si zde odpracoval. Dovedl řvát jako pomínutý a stavěl se obličejem těsně k obličejí vězně, který se provinil. Ke zřackování bledého chlapce došlo takhle: stáli jsme na ochozech nastoupení do práce – celá budova, kromě odpolední směny. Před kanceláří vychovatele v prvním patře čekal nedomrlý chlapec s čepicí v ruce. Nadporučík Šrajger přišel, vyslechl hlášení o nastoupenosti úseku a přistoupil k chlapci.

– Co jste to udělal! zařval na něj nepřítčně a začal ho řackovat před našima očima. Bušil do něj pěstmi, do ramen a do zad, otevřel dveře kanceláře a vkopl ho dovnitř. Dveře se zavřely. Stovky lidí stály bezmocně na ochozech a dívaly se na zavřené dveře. Nikdo ani nehlesl. Tolik lidí a jeden nadporučík Šrajger. Pod jazykem se mi začaly tvořit sliny, předzvěst blití. Opřel jsem se o zábradlí, v hlavě mi hučelo, hrdlo se stáhlo. Neblil jsem však, neřval ani nekopal kolem sebe v bezmocném vzteku. Stál jsem u zábradlí, ešus v ruce. Neřekl jsem těm několika stovkám ostříhaných, ponížených lidí, že tohle se nesmí. Pak se dveře otevřely a chlapec vyšel ven vratkým krokem. Sbalil pět švestek a do díry.

– To nic není, co se vzrušuješ, řekl Miloš Votýpka, – v padesátejch letech se dály jinačí věci.

– Já vím...

S Miloněm Burešem jsem si docela rozuměl, ačkoli jsme toho spolu moc nenamluvili. V práci nebyl čas a volné chvíle trávil Miloň v ateliéru při výrobě nástěnek. Líbil se mi jeho nevzhledný obličej a věčně dobrá nálada, vyvolaná prášky proti epilepsii. Házel mi ubalenou cigaretu přes stůl. Voněla jablky, dával si do paklíku jablkové slupky,

aby mu tabák zvlhl a lépe se balilo. I já jsem mu házel cigarety přes stůl, abych nezůstal dlužen.

– Jestlipak víš, za co sedí Bureš, zeptal se mne jednou nedovolený podnikatel Láďa Spěchal.

– Nevím, snad za havárku?

– Kdepak, znásilnil dvanáctiletou holčičku.

Vyrazilo mi to dech. Tak to je konec. Nemohl jsem to strávit, zaskočilo mě to, tohle jsem nečekal. Jak se zachovat, až mi hodí přes stůl tu svoji jablkovou cigaretu? Hodit mu ji zpátky? Nemohu přece slovo ztratit s člověkem, který má na svědomí takovou hanebnost. Převaloval jsem se v posteli a nevěděl, co s tím. Kdyby to byl někdo jiný, někdo neznámý, kdybych o tom četl v novinách. Miloň Bureš! V muklovském oblečku, nafetovaný mírně, usměvavý, osm hodin se dívám na jeho obličej a nevím si s tím rady. Stojím v jedné řadě s Miloněm Burešem, člověkem, který znásilnil dítě. Jsme stejně oblečení, sdílíme tentýž úděl: oba stojíme mimo občanská práva, svoboda je nám odňata, trestanci, podřízeni jedné moci. Nevybral jsem si ho za společníka. Sedí proti mně, dává mi svůj úsměv a každodenní dobrou vůli se mnou vycházet. Svět, ve kterém teď žiju, má jiná pravidla. Musím nalézt rozumné a správné stanovisko. Usnul jsem a spal až do rána.

Budíček, snídaně. První úsek stál nastoupen na ochozech a čekal, až nadporučík Šrajer, osvědčený pracovník v převýchově lidí, přijme hlášení. Stál jsem u zábradlí, v první řadě. Za mnou se ozval jek – nelidský výkřik. Pád ešusu na ochoz, odraz a pak dolů, rozsypal se na chodbě v přízemí. Otočil jsem se. Miloň Bureš se zmítal v epileptickém záchvatu. Eman Kadavý se k němu vrhnul:

– Ruce! Rozevřít prsty!

Prsty se mu zarývaly do dlaní, tělo se svíjelo v křečích, obličej zmodral, nohy bušily do podlahy ochozu. Eman mu rval prsty z dlaní.

– Otevři mu držku, ať si nepřekousne jazyk!

Tělo se uklidnilo, růžová pěna pokryla rty. Vzal jsem ho za nohy, Eman za ruce. Odnegli jsme bezvládné tělo starého muže do cely a položili je na postel. Po chvíli se probрал, sedl si a tvářil se udiveně.

– Co se děje?

– Nic, Mílo, lehni si.

– Kluci, já jsem tak utahanej! Záchvat, že?

– Mlel jsi sebou, vůbec to nebylo pěkný.

– Když já jsem si, kráva, zapomněl dojít pro prášky.

Otevřely se dveře a vešel pan referent režimu zvaný Nezájem. Chvilí se pobaveně díval a potom řekl:

– Dobrý, ne? Tak do práce.

– Pane strážmistr, měl by jít k doktorovi, řekl Eman Kadavý. – Byl to záchvat padoucnice, je vyčerpanej, potřebuje prášky a měl by nejmíň dvě hodiny ležet.

– Nezájem, řekl Nezájem, – tady není žádněj pionýrskéj tábor, mucký, tady jste v kriminále.

– Jasně, pane strážmistr, řekl Miloň, vstal a šli jsme pracovat.

Sundal jsem z psacího stroje kus hadru, který měl zabránit prachu v jeho účincích na složitý mechanismus, a pustil se do práce. Neměl jsem ani půl stránky, když tu přiletěla tlustá cigareta a trefila mě do nosu. Voněla jablky.

Sáhl jsem do šuplete, otevřel balíček kulatých, schovaných na Vánoce, a s gustem trefil toho prcačkáře do jeho roztleené držky.

26

Vedle Písárny je záchod. Kdo cítil potřebu, vzal si klíč a šel. V prostoru záchodu komůrka, v komůrce vařič a na tom vařiči smažili chodbaři topinky. Námořník Pepe se skleněným okem už mezi nimi nebyl, přeřadili ho do Kovošrotu loupat drátky, neboť svým zjevem děsil civilní zaměstnankyně ve správních kancelářích. Místo něj opékal topinky přívětivý dědeček.

– Nemáte chuť na topinku? zeptal se mne, když jsem vstoupil s klíčem v ruce.

– Mám.

– Tak chvílku počkejte, než bude hotová.

Sedl jsem si k němu a díval se, jak sádlo pění. Dědeček byl pěkný napohled, šedivý, s vyrovnaným obličejem, jako z pohádky.

– Jestlipak víte, proč tu jsem.

– Nevím, dědečku, povídejte.

– Letos mi bude sedmdesát, začal. – Máš ženu, chlapče?

– Už sedm let, čeká druhé dítě.

– Já taky, chlapče, jsem měl, čtyřicet let jsme spolu žili, tři holky vychovali, už jsou vdaný. Vidiš, a najednou se zjančila. Stýblo jsem jí pod nohy nepoložil. Jediná vášeň, co jsem měl, byl les – zvíři sypat, někdy s flintou na hon. O sedm roků byla mladší, nebožka, Pán Bůh jí odpusť a mně taky. Poslední roky jsme spolu nelíhali, už mně to nešlo. Pak mi sousedi donesli, že nějak vyvádí. Nevěřil jsem, večere byla vždycky v pořádku, košile vyžehlený. Taky jsem někdy do hospody zašel, kdo ne. Jednou se tak vracím domů a chlapče, toho jsem se nenadál. Dva vnuky máme a vnučku, už půjde do školy. Na lavičce s chlapem, čtyřicet ještě neměl. – Co to děláš, babko! Vůbec mě neslyšeli. Rozběhl jsem se domů, popadl dvojku a pažbou do nich, než mě to pustilo. No a vidíš, chlapče, jsem dvojnásobnej vrah.

- Co bych vám na to řekl...
- Vem si topinku, mladej, od vraha.

Topinka byla dobrá, chodbaři k leččemu přijdou, i česnek seženu. Snědl jsem topinku a usedl na kulaté prkýnko – aspoň chvílku sám. Kde se vzal, tu se vzal, koktavý, pajdavý pan Frost, s houslemi. Přetřel smyčec kalafunou, párkrát brnkl do strun, kolíky poutahoval, housle pod bradu a hrál. O čem to vlastně hrál? Víím já, víi kdo? Melodii nemelodii, pocit jakýsi bezradný.

Velký nákup dobrot k Vánocům obstaral v kantýně Daniel Neumann za peníze své, Miloše Votýpky a za mé úspory. Měli jsme našetřeno, aby štědrá večere byla štědrou. Vánoce se mohly konat. Odpoledne jsme strávili výrobou obložených chlebiček a pudinku v Milošově a Danielově cele o patro níž. Zradím své spolubydlící a budu trávit Vánoce se svými bratry politickými.

- Máme tady dva nové exempláře, takovés ještě neviděl, sdělil mi Daniel. - Jeden se jmenuje Míša a má utkvělou představu, že je to on, kdo chybí Beatlesům do počtu. Vydal se za nimi, aby jim to řekl, ale místo do Liverpoolu dorazil na Bory, a teď nám dělává show v cele. Počkej, až se vrátí z turné po kulturce a přilehlých prostorách.

- Normální dylinka, ucedil Miloš nad majonézou. - Mukli z něho mají srandu, a ono je to spíš k zaplakaní. Patří na pakárnu. Jak můžou zavírat takový blázný, to ať mi někdo vysvětlí.

- Ten druhej je Vendulka, pokračoval Daniel v informacích o nových tvářích na jejich pracovišti a v cele.

- Nabízel mi konkubinát. Agresivní není, hned pochopil, že to jaksi nejde. Je strašně hodnej. Dohodil jsem mu jednoho teplajzníka z první chodby. Zahlídl jsem je na dvorku. Chodí spolu dokolečka a špitají si slova lásky.

- Hodnej! Beztak má na svědomí nějakého růžolíčího pionýra, poznamenal jsem skepticky.

- Kdepak, taky sedí za kopečky. Chytili ho v lesích u Rozvadova, když se pokoušel překročit hranici. V ženských šatech.

– Neučaroval ti? zvedl hlavu od sardinek Miloš. – Nic proti němu nemám, ale já tyhle buzeranty nemůžu vystát.

– Vole! opáčil dotčeně Daniel, zvedl se z postele, na níž dosud spočíval, a jal se nám radit, jako by bůhvíjak rozuměl obloženým chlebičkům. Daniel nerad pracoval rukama a bez výčitek svědomí by dokázal prohnípat zbytek trestu v posteli, kdyby mu někdo nosil jídlo a knížky na dosah ruky. Fyzická práce v jakékoli podobě se mu jevila málo důstojnou. Už teď se děsil faktu, že za tři dny bude muset obléci montérky a používat rukou k navíjení cívek na pracovišti Tesla.

Přiběhl roztomilý chlapec s tvářemi poštípanými mrazem, roze-smátý, zářící blahem. Vrhнул se k Danielovi a začal cuchat kratičkový porost na jeho hlavě:

– Danečku, já jsem ti tak šťastnej!

– Jedeš! odehnal ho Daniel.

– Co těm buzerantům v kriminále chybí! povzdechl si Miloš.

– Vy jste ale ošklivej! pokáral ho Vendulka a odběhl zpátky na dvorek.

Obložené chlebičky vypadaly lákavě – bylo na nich máslo a sýr, suchý salám a sardinky a majonéza a kapie, vypadaly jako z výklad-ní skříně lahůdkářství, jak tak ležely na Rudém právu. Dívali jsme se na ně zálibně a těšili se, až bude večer. Daniel se dobrovolně přihlásil na stráž, aby nám tu krásu někdo předčasně nesežral. Ve dveřích se objevil hromotluk se zeleným pruhem útěkáře na zádech a nohavici. Zahleděl se na naše lahody se zalíbením.

– Nečum, Míšo, nedostaneš. Snad jestli zbude.

– Já bych vám, chlapci, třeba něco zazpíval, pravil Míša s uzarděním.

– Jestli zazpíváš, nedáme ti ani čichnout, radikálně odmítl Miloš Votýpka.

– Když jinak nedáte, já vám tedy zazpívám píseň z repertoáru naší skupiny The Beatles a budu ji zpívat anglicky.

– Míšo, máznu tě něčím po kebuli! Miloš se tvářil výhrůžně.

– Nech ho, když mu to udělá radost. Jsou Vánoce.

Míša se rozkročil, uchopil do obou rukou lžici jako mikrofon, elegantně zacvičil s imaginární šňůrou a spustil:

– A vona bijo lavor bejby, a vona bijo he. A vona bijo hé, a vona bijo hééé.

Ve dveřích se mačkal zástup rozchechtaných muklů, přivolaných z okolních kobek Míšovými zvuky: – Výborně, Míšo! Ještě, Míšo! Míša umíí! Umělec si gestem ostříleného popmana zjednal klid a vydal své zvuky ještě jednou. Po dalších ovacích si odkašlal a prohlásil, že je unaven a že si musí šetřit hlas.

Chlebičků jsme vyrobili nadměrné množství. I na Míšu se dostalo, i na Vendulku. Občas přiběhl, místo jednoho si vzal dva a odskotačil za svým novým přítelem.

– Kurva! Copak jsme buzerantská menza! Miloš se po něm ohnal, Vendulka vyjel a zmizel. Po chvíli se však znovu objevil se stejnými úmysly.

– Kluci, vedle v cele to hučí, zvěstoval. – Spletl jsem si dveře a vrazil tam. Takovej magorák, jak tam pijou, jste ještě neviděli. Černý je to jak bota, hrst tabáku tam nasypali, všechny možný prášky spatlali a přilili kloktadlo. Určitě v tom mají i octan, živočišný uhlí a pudr proti plísni. Dali mi loknout, ale to se fakt nedalo. Už teď jsou nadrátovaní.

– Když mukli začnou blbnout, nevědí, kdy skončit, zabrbal Miloš skepticky. – Jenom aby to nemělo dohru.

Po pudinku přišel služba a oznámil, že musí zhasnout, neboť je večerka. Štědrý večer neštědrý večer, a kdo sem nepatří, ven, bude se zamykat.

Vrátil jsem se do cely, kam patřím. Hořela tam svíce nesmělým plamínkem a na policice stál vánoční stromek – smrková větvíčka vyšperkovaná chomáči vaty a úzkými proužky staniolu. Osazenstvo sedělo na postelích, na židličkách, na stole a tiše broukalo lidové

písně. Přidal jsem se k nim. Kdosi mi vtiskl bílou pilulku efedrinu do dlaně. Klepl jsem ji do sebe a zapil vychladlým čajem.

– To nevadí, že jsou Vánoce, řekl Radovan Zahradník poněkud křečovitě, chtěl o tom přesvědčit především sebe.

– Jasně že nevadí. Hlavně že máme klepky, prohlásil Eman Kadavý a sezobl z hřbetu ruky bílou pilulku. Pak přišel Nezájem, sfoukl svíčku a řekl Dobrou noc. Světe, zboř se. Pan referent režimu nám popřál dobré noci!

Ráno na Hod boží vynášeli silní mužové trupy z cely sousedící s příbytkem Daniela Neumanna a Miloše Votýpky. Nebyly to mrtvoly, ale života v nich zbylo pramálo. Dopravili je na ošetrovnu, odtud je doktor zahnal do díry, neboť kázeňský trest je nejlepším lékem proti otravě. Čaj, který večer vypili, byl nápojem vskutku ojedinělým.

Svátky plynuly zvolna v nicnedělání ne zrovna nejsladším. Daniel lkal nad tím, že bude muset do práce, Miloš se už práce nemohl dočkat a já jsem se těšil, že až skončí Vánoce, začne fungovat pošta. Dostanu kupu dopisů.

Milovník tlustých žen Eman Kadavý zjistil, že když dá v umývárně prkénko přes dva sudy s pomyjemi, uvidí oknem na okna sousedního křídla, v němž jsou uvězněny ženy. Prostál na svém prkénku celé hodiny, hleděl na protější budovu a čas od času se mu skutečně podařilo zahlédnout stín některé z vězeňkyň. Díval se žádostivě a odměna za jeho trpělivost byla pranepatrná. Silně toužil kteroukoliv ženu, třeba i hubenou, oplodnit. Byl zavřený za neplacení alimentů na dvanáct nemanželských dětí po celém území republiky. Na vzdálenost několika desítek metrů a přes dvoje mříže neměl však šanci. Nakonec pod ním prkénko prasklo a Eman utřžil bouli na temeni hlavy. Boule měla protáhlý tvar a byla zbarvena zprvu modře, posléze zežloutla.

– Ach, ty ženy, ty ženy, ty mne jednou zničí, povzdechl si, namočil kapesník a přiložil ho na postižené místo.

Telegram, který mi přinesl člověk ze samosprávy, pověřený předáváním pošty, měl cenzorovu šifru, mohl být doručen. Týden po odeslání byl tu jako na koni. Prý to zavinily Vánoce.

MAME HELENKU BABICKA bylo natukáno na úzkém papírku, nalepeném na blanketu. Je to holka. Mám dceru! Už týden mám dceru, a nevím to. Přál jsem si dceru, a proto jsem čekal, že se narodí druhý syn. Taky bychom si ho nechali.

– Mám dceru, oznámil jsem důstojně, jak se na otce sluší, všem přítomným. – Je týden stará a jmenuje se Helena. Víc o ní nevím.

– To by se mělo zapít, řekl Eman Kadavý a vyrobil superšumák, že by vyhodil půlku kriminálu do povětrí. – Na zdraví tvé dcery Helenky!

Vyšel jsem před celu na ochoz a řekl prvnímu muži, kterého jsem potkal, že mám dceru. Řekl, že on má dvě, a nebyl tím nadšen. Seběhl jsem s novinkou za Danielelem a Milošem. Daniel mě dloubl pod žebro a zeptal se, kde mám flašku. Vtipálek! Miloš mi div ruku neutrhl, jak jí cloumal, a šestý Beatle zapěl na počest Helenky Žlutou ponorku v originále.

Vrátil jsem se zpátky, skočil na postel, ruce složil pod hlavou, zavřel oči a vymýšlel jsem si, jaká je malinká a jak se vrtí, jak má sevřené pěstičky a červený obličej. Voní mlékem a kakáním, řve mocně a pak se přisaje k mámině prsu, div se nezalkne. O Heleně jsem si vymýšlel, určitě je hrdá, budem jí muset říkat velká Helena, aby se to rozlišilo. Jak to asi strávil Petr? Chtěl bráchu, aby se měl s kým prát. Až přijdu domů, bude mít dva a půl měsíce. To mi ještě nepřiběhne naproti. Vymýšlel jsem si svou dceru dopředu. Přes žvatlání a první krůčky k velké mrkací panně s opravdickými vlasy, přes kyblíček a lopatičku ke školácké brašně, přes dort s desíti

svíčkami k tanečným. Ve chvíli, kdy jsem přemítal o tom, jaká zbraň bude nejvhodnější k odhánění nápadníků, zahulákal kormidelník a kameraman Čochtan Pozor! velice hlasitě. Seskočil jsem z postele a natáhl se na podlaze, což nebylo záměrné. Režimák Nezájem netrpklivě vyčkával, až Čochtan odříká předepsané hlášení. Už jsem stál v pozoru a tvářil se co nejneviněji.

- Vy jste spal, řekl mi bachař.
- Mám dceru, pochlubil jsem se.
- Nezájem, řekl. – Máte to od doktora?
- Ne, je to moje dcera.
- Jestli můžete ležet přes den. Máte to povolený od doktora?
- Nemám.
- Tak si vezte kýbl, kartáč, hadr.
- Schody? nenechal jsem ho domluvit.
- Schody, přitakal. – Od půdy až ke sklepu.
- Dvakrát, pane velitel!

Vydrhnul jsem schody jednou a docela to stačilo. Byl nástup k večeři. Šedá tasemnice mužů s ešusy se šinula po centrále. Mlčky, zvolna, člověk za člověkem šoupal nohama, nastavoval nádoby, přijímal pokrm od bílých kněží-kuchařů. Čočka a půlka vařeného vejce. Několik dozorců dozíralo. V ústí Třetího úseku jsem zahlédl Honzu Petříka. Netušil jsem, že je na Trojce. Celou dobu od našeho rozloučení jsem si myslel, že ho přemístili za oplechovaný katr zlověstné Pětky. Zamával jsem, aby si mne všiml. Zamával taky. Povyskočil jsem a křikl:

- Mám dceru!

Slyšel mě, rozuměl. Natáhl ruku a zatřásl jí ve vzduchu, jako že mi gratuluje.

– Pojd'te sem, odsouzený, houkl nadporučík Šrajger a ukázal na mne obuškem. – No vy, netočte se jak holub na bání!

Předstíral jsem údiv a nepochopení. Pendrek však na mne mířil nesmlouvavě. Přiloudal jsem se tedy k nadporučíku Šrajgerovi a sundal čepici, jak bylo nařízeno.

– Nejste ostříhán, řekl dozorce. Byla to lež. – Dejte mi stravenku, až budete ostříhán, přijďte si pro ni. Holič je támhle u vstupního oddělení.

Bylo to plýtvání mým i holičovým časem. – Mám dceru, řekl jsem holiči. Nic na to neřekl, stříhal, co se dalo.

Měl jsem dceru a nic se nestalo. Daniel se těšil na Nový rok, jak nepůjde do práce. Bude ležet na posteli a točit palci mlýnek; třeba ho Nezájem nevymákně. Miloš Votýpka lamentoval na téma zho-
vadilost dnešních muklů, Láďa Spěchal brigadýr sháněl kdesi kus syrového masa na guláš. Sháněl ho bezvysledně už řadu měsíců. Miloň Bureš vyráběl nástěnku o plnění plánu na všech pracoviš-
tích – budou na ní mrkat světýlka. Celý kriminál padne na zadek, až uvidí tu krásu. Kormidelník Čochtan maloval Indiána na zvířeti, Emanuel Kadavý seděl na záchodě a rýpal hřebíkem do zdi koso-
čtverec. Melichar předstíral, že si čte časopis Zápisník, ale uši se mu na žárovce natáčely po způsobu radaru. Radovan Zahradník pozoroval pohyb těch uší a děsil se vlastních myšlenek. A já jsem si už potřetí četl dopis, který následoval po telegramu.

Dopis napsala Helena ještě v porodnici. Obsahoval rozměry a váhu dcery po narození. Sdělení, že je nejkrásnější a mamince že je báječně. – Spěchej, ať má kdo máchat plínky.

– Už běžím!

Zima se obešla beze sněhu. Stačil jí déšť, někdy jinovatka na trávě, mraky nebo vybledlé modré nebe. Nový rok nepřinesl nic nového, pokud se počasí týče.

Láďovi Spěchalovi se podařilo sehnat kus vepřového bučku. Guláš, který z něho vyrobil, byl tuze dobrý a bylo ho dost. Obsahoval pepř, česnek, papriku a cibuli, trochu mouky a kusy tučného vepřového. Byl lepší než cokoli v tomto kriminále. Bylo ho tolik, že si všichni lidé, kteří pracovali přesčas, nacpali břicha. Následky se

dostavily večer. Dobrému je nutno přivykat pozvolna. Dva dny jsem pak trávil o balíčku sušenek a litrech hořkého čaje přemítáním. Zprvu o zhoubnosti vepřového bůčku, pak o jiných chmurných záležitostech, to je o budoucnosti!

Budoucnost nelze hodnotit. O budoucnosti lze přemítat trojím způsobem: optimisticky, pesimisticky a s rozumem v hrsti. A když se pak dostaví, stejně je jiná. Se střevy bolavými nabídl se mi způsob druhý, ten nejtruchlivější. Vrátil se ke stavební firmě Bytostav, vyfasuju u paní Vlčkové vatovaný kabát a jutové rukavice, usednu vedle řidiče Charbuláka a pojedeme pro cihly, pro cement, pro železo. Bude na mne pršet, svítit slunce, padat sníh. Budu pracovat přesčas, abych vydělal na chleba s máslem a na meloun. Rukama budu pracovat, k vydělávání hlavou mi nedají příležitost. Helena se bude vracet utahaná ze školy a ze schůzí, Helenka z jeslí a Petr bude pionýrem bez nároku na středoškolské vzdělání. Čas od času se dostaví policajt, podívá se mi do občanského průkazu, jsem-li zaměstnán, a zeptá se, jestli nezameškávám směny. Helena bude v četných dotaznících vyplňovat rubriku manžel s rozpaky, neboť jsem byl odsouzen podle paragrafu sto trestního zákona za pobuřování z nepřátelství k socialistickému zřízení. A to ze mne už nikdo nesejme.

Přátelé, kteří mají dosud jakés takés postavení, budou se mi vyhýbat, bát se mne budou, jako bych byl nakažen. Jsem nakažen a budoucnost je černá. Kdybych nejedl guláš Ládi Spěchala, snad bych to viděl jinak.

Byl slunný zimní den bez sněhu. Seděl jsem nad klávesnicí psacího stroje, ťukal do klapek výrobní postup hlavně bezzákluzové houfnice a uvažoval o dni, který se blížil. O relativitě času. Den ve vězení se plíží nekonečně, delší časový úsek je však za mnou, jako by uplynul mávnutím kouzelného proutku. Vězňové s dlouhými tresty měří čas na měsíce a na roky. Minuta, hodina, den ztrácejí na hodnotě. Do života se však i vteřiny započítávají.

Do kanceláře vešel dozorce a řekl si brigádýrovi o dva chlapy na skládání kancelářských potřeb. Lád'a určil Emanu a mne. Šli jsme s dozorcem Pánskou chodbou k poslední mříži tohoto vězení a ocitli se na dvoře. Brána věznice byla na dosah ruky; otevřela se, pustila dovnitř dodávkové auto a zase zaklapla. Na tu chvíli chvíličku zahlédl jsem výsek ulice, kousek obyčejného světa. Kousínek světa, v němž se dá žít. Rázem jsem pochopil, proč vězni utíkají a nechají do sebe strflet ze samopalů a štvát psy. Pro tenhle kousek prosluněné ulice.

Nosil jsem balíky papíru od auta chodbou, po schodech do skladu a uvědomoval si vězení. Pach, barvy nebarvy a tvary, celou absurditu svého postavení. Vězení jako celek, jako obludnou, smradlavou, špinavou těžkou duchnu, která mne pohltila, která mi zůstane v duši po všechen čas.

Budoucnost nelze hodnotit, lze o ní přemítat. Přemítal jsem o budoucnosti a snažil jsem se držet rozum v hrsti. Bude taková, jakou si vyvzdoruju. Zbavím se vězení, které na mně lpí. Přelétnu přes bránu a nikdo nevystřelí. Není takový střelec, který by zasáhl svobodu. Svoboda je ve mně, jsem jí plný. Zde, v Nápravně výchovném ústavu Plzeň-Bory jsem ji našel. Ještě mám na sobě šedý mundúr vězně, ještě smekám čepici před kdejakým vohráblem v zelené uniformě; ještě jsem zamykán a odemykán, komandován a určován. Ale dokážu létat, pane velitel, ani k tomu nepotřebuju křídýlka z papundeklu. Mám ženu, matku, syna a dceru. Čtyři spojence, kteří mne nikdy nezklamou, protože já nezklamu je. Mám je, i když nejsem zrovna v jejich fyzické blízkosti. I otce mám, ačkoli zemřel.

Brigadýr Láďa Spěchal přišel s Jobovou zvěstí. Naše komando se bude znovu stěhovat, a sice na Čtvrtý úsek. Na Čtverce bydlí divocí brusiči bižuterie, lidé, kteří pijí éter a rvou se noži. Většina je jich tetovaných a vůbec na ničem jim nezáleží. Pracoviště Šatony, kde se vytváří za nelidských podmínek jemná krása proslavené české bižuterie, je vlastně trestním komandem pro největší vyvrhely. Bude zle. Znamenalo to, že opustíme přívětivou Jedničku a milého vychovatele kapitána Nasračku vyměníme za krotitele dravé zvěře. Ten si mě zavolá do kanceláře a sepíše se mnou třetí posudek pro soud, který by měl rozhodnout o mém podmíněném propuštění po odpykání poloviny trestu. Je začátek února a šestého března jdu domů. Jestli mne něco nepotká...

Ve velké cele v přízemí Čtvrtého úseku, vyklizené pro naše komando, se povalovalo několik lahví, z nichž se linula sladká vůně éteru. Při broušení bižuterie bylo éteru zapotřebí a vězňové ho kradli a pili. Byli silně tetovaní a dívali se na nás nevraživě. Na ruku měli mozoly od točení klikou při galejnickém broušení sklíček. Viděli v nás tlupu ulejšáckých inteligentů, co se válejí v kanceláři na Pánské chodbě a občas ťuknou do stroje.

Při večerním sčítání se referent režimu nemohl dopočítat. Byl to takový bluma se slabým hlasem. Počítal znovu a zas, nebralo to konce. Řadami vězňů z vedlejších cel to zahučelo nevolí.

– Na ty pomocný škole taky hovno naučeť, zareptal kdosi anonymní.

– Kdo to řekl! rozkatil se režimák.

– To víš, on se přizná a ty ho strčíš do šuplíku, ozvalo se z opačného konce chodby. Jeden vězeň vystoupil z řady, vešel do cely a vrátil se s počítadlem. Bylo to docela malé počítadélko s modrými a žlutými kuličkami. Vězeň je podal dozorcí:

– Třeba by vám to pomohlo, pane velitel. Díval se mu drze do tváře a potouchle se usmíval. Bachař sáhl k opasku a začal odepínat obušek.

– Zkus ho máznout, posero, a dostaneš takovou, že vyhodíš kopyta!

– Aha, řekl režimák, – nějak jsem si neuvědomil, že jsem na Čtyřce. Počítadlo odmítl a zkusil nás spočítat znovu. Počet souhlasil. Čekal jsem, že na nás vtrhne četa bucharů se psy, pár lidí zmelou pendrek, pár zavřou do díry, všem zakážou televizi na několik dnů a zamknou nás v celách. Bylo to nepochopitelné, ale nic takového se nestalo.

Z okna chodby v přízemí jsem zahlédl Honzu Petříka. Bydlel na Trojce a mohl chodit na dvorek, který byl mezi našimi bloky. Zavola jsem na něj. Povídali jsme si spolu chvíli, ale jakýpak to byl hovor, museli jsme na sebe hulákat, vzdálenost nebyla zanedbatelná. Zavřel jsem okno a šel na dvorek z opačné strany naší budovy, ten mi byl přístupný. Sousedil se záhadnou Pětkou. Na dvorku nebyla ani noha, nikomu se nechtělo do zimy. Chodil jsem dokolečka a nenápadně pozoroval okna nedobytné Pětky. Třeba se v okně objeví Pavkův obličej. Nebo tvář Marka Kowalského, Zdeňka Koníčka, někoho z těch, kteří odešli.

– Kdo byl ten kluk z Trojky, jak ses s ním bavil oknem? Vedle mne stál Melichar. Vylekalo mě to, neměl jsem tušení, že je někdo nablízku. A jeho kroky jsem neslyšel.

– Jeden mukl to byl, odbyl jsem ho.

– Jak se ten mukl jmenuje? Odkud ho znáš? nenechal se.

– Hele, nech toho. Já vím, že seš bomzák, jdeš na to blbě. Všichni z našeho komanda to víme. Jenom si dej bacha, aby se to nerozkecalo po celé Čtyřce. Znáš šatonáře, víš, co by tě mohlo potkat.

Dal mi cigaretu a odtáhl pryč. Chodil jsem dokolečka po dvorku, kradmo pozoroval okna Pětky a rozhlížel se kolem, aby mě zas nevylekal nějaký tichošlápek. Prokřehlý jsem toho po půlhodině nechal a vrátil se do cely. Vedle mého lůžka si stlal postel Emany Kadavého Melichar.

– Co tady děláš? Vyděsil jsem se.

– Vyměnil jsem si postel, budu teďka spávat vedle tebe, rozzářil se stovkou wattů. – Abych tě měl hezky na očích.

Kapky studeného potu se mi rozkutálely po zádech. Za pětadvacet dnů mám jít domů a teď takové nadělení. Od té chvíle jsem se začal plížit podél zdí, mluvit v jednoduchých větách a šeptem. Co když mě dostane? Blbost! Když si dám pozor, nemůže mě dostat. V noci jsem se převaloval a naslouchal Melicharovu dechu. Nejbezpečněji jsem se cítil v práci. Kouřil jsem hodně, napájel se čajem vrchovatě a hleděl si psacího stroje. Jako by ta písářská nádeničina byla bůhvíjak povznášející, jako by mě mohla zachránit. Hovorů o amnestii jsem se neúčastnil. Už zas byla na obzoru. Jakési datum, jakési veledůležitá výročí se blížilo, jakési nezaručené zprávy kolovaly po všech celách a ve všech muklovských duších klíčila naděje. Mne se to už netýká, už mi zbývá jenom několik dnů. Nějak je ve zdraví přežít. Nejraději bych se schoulil v koutku do klubíčka, do myší díry zalezl a proskučel to tam, ukryt před celým světem. Jenže to nešlo. Musel jsem pro snídani, do práce, pro oběd, na rozcvičku, nastoupit ke sčítání, pro večeri, na televizní noviny... Musel jsem fungovat jako každý jiný chovanec tohoto ústavu.

Po rozcvičce na dvoře jsem zaslechl své jméno z výšky. Zvedl jsem hlavu, v jednom z oken v přízemí Pětky byl Michael Bachmann. Zdravil mě zaťatou pěstí. Zamával jsem mu méně bojovým způsobem. Hodil mi shora hašlerku. Sebral jsem ji a strčil do kapsy. V tu ránu stál vedle mne Melichar:

– Co to bylo za mukla, jaks na něj mával?

– Na nikoho jsem nemával.

– Jak ti cosi hodil, strčils to do kapsy. Co ti hodil ten kluk z Pětky, ukaž mi to!

– Hovno mi hodil! Otočil jsem se na podpatku a odšoural se podél zdí do kulturní místnosti. Zahleděl jsem se na skříňku, v níž byl zamčen televizor. Nejraději bych tu hašlerku spolkl i s papírkem, ale

bylo mi jasné, že je k ní přibalena nějaká zpráva, a tak zle jsem na tom ještě nebyl. Rozbolelo mě břicho a hlava třeštila. Nenašel jsem odvahu rozbalit bonbon, bál jsem se, že mě někdo uvidí.

Toho dne jako jindy pracovali jsme přesčas. Nejraději bych v kanceláři i přespával. Za třináct dnů jdu domů. Ten fízl mě nesmí dostat! Na pořadu byla jako obvykle velká rozprava na věčné a nikdy neotřelé téma: amnestie.

– Jestli bude, řekl Eman Kadavý, – jakože bude určitě, a mě nepustěj, ušmiknu si pytlík. Prisám bačko!

Vole, tebe určitě pustěj, prohlásil prorocky Lád'a Spěchal. – Ale mě ne, na nedovolený podnikání se vztahovat nebude. Možná se chytne Miloň Bureš, aspoň by mu to mohlo nějakej roček sundat. Juro, ty na to zapomeň, že bys šel domů, a Radovan taky. Ty vaše blbý paragrafy. Jinak půjdou všichni, to je jasný.

– Kašlu vám na vaši aminu, muklovský řečičky, hovno bude, řekl jsem podrážděně. Už jsem to nemohl poslouchat.

– Tobě se to kecá, za třináct jdeš domů. Ani tu aminu nám nepřejješ, kurvo jedna.

Popadl jsem klíč a šel si chvilku posedět na záchodě, abych si mohl přečíst, co mi píše Michael Bachmann na hašlerce.

P. K. V DÍŘE, VÝROKY + INZULTACE BACHAŘE, MÁ TO PROKURÁTOR. Joj, to je zlé! Pavko, Pavko, co mi to děláš! Vždyť oni tě znovu zavřou. Požvýkal jsem papírek, spláchl ho a vyšel ven. Po Pánské chodbě pobíhali bachaři se samopaly a se psy, vypadali velice zaměstnaně a zahrnali mě do Písárny.

– Cosi se děje, vypadá to na pohotovost.

– Amina! vyslovili všichni to posvátné slovo.

Po večeři nás zašpérovali v celách. Nikdo nesměl na chodbu, ani povinné televizní noviny se nekonaly. Schoulil jsem se na posteli, hlavu schoval pod pokrývku, abych neviděl Melichara. Je docela možné, že má Pavku na svědomí a teď je políčeno na mne. Ze všech

stran mne bombardovalo slovo amnestie. Amina, amňa ve všech pádech. Nepřestalo to, ani když zhasli světlo. Nebránil jsem se té představě. Kdyby mě pustili, už zítra bych byl venku. Už pozítří ráno bych byl doma. Třináct dnů bych nemusel kvílet ve výstupářské horečce s rozcupovanými nervy. Muž s hlavou tvaru žárovky by zmizel z mého života. I těch pár dnů by stálo za to. Bud' rozumný, Jiří Bárto, ještě třináct dnů se budeš plížít podél zdí tohoto vězení, říkal mi můj zdravý rozum. Kdyby mě pustili, už pozítří bych uviděl svou dceru.

Ráno vstoupil dozorce s papírem v ruce. Rozhlédl se po cele a mlčel. Prohlížel si napjaté tváře kolem sebe. Zlehka se usmál.

– Bárta Jiří, čtyřicet dva, přečetl z papíru.

– Zde! zařval jsem po vojensku.

– Sbalte si věci a čekejte! Práskl za sebou dveřmi.

Začal jsem bourat postel, skládat deky a prostěradla. Ruce se mi třásly. Našlo se několik ochotných pomocníků, poznali, jak jsem bezradný.

– Budou to brát postupně, utěšoval se Láďa Spěchal, – podle paragrafů, aby v tom neměli bordel.

Svázal jsem vězeňský majetek do rance, sedl si na holý slavník a tupě zíral před sebe. Pak si pro mne přišel dozorce. Žádná další jména už nepřečetl. Řekl jsem Čús a vyšel z cely.

U katru už čekala skupinka šťastlivců s ranci. Dozorce odemkl. Šli jsme kriminálem, prázdnými chodbami, a naše kroky duněly. Přes centrálu k příbyláku. Tam nás dozorce zamkl v cele. Přibývali další, z jiných budov, nikdo však nebyl z Písárny, žádný známý. Asi v deset odemkli a pozvali nás do kulturní místnosti. Tam jsem uviděl Honzu Petříka, Pavka tam však nebyl. Přisedl jsem k Honzovi a obličejů nám zářily. Na povídání nebyl čas. Přišel náčelník ústavu plukovník Ježek a přečetl, jak se to má s tou amnestií. Na všechny zde shromážděné se vztahuje. Vzhledem k rozlehlosti vězení nebylo nás mnoho. Vztahovala se i na některé paragrafy Hlavy 1 trestního zákona. Trest nám byl prominut s podmínkou na dva roky. Za dvanáct dnů jsem to mohl mít za sebou, díky této amnestii budu sice na svobodě, ale v trestu ještě po dvě léta. Nevadí. Odcházet se bude postupně, polovina dnes, druhá půlka zítra. Máme mít trpělivost, na všechny se dostane.

Čekal jsem netrpělivě. Děsilo mě pomyšlení, že bych tu měl ještě jednou přespat. Povalovali jsme se na neustlaných postelích, kouřili a klepali to pod sebe. Blažilo mě, že tu mezi námi není Melichar. Konečně jsem se ho zbavil. V poledne jsme si šli pro oběd. Centrála byla vymetená, jenom kuchaři v bílém hleděli do kotlů. Nabírali pokrm mlčky, soustředěni na nabrání a vkydnutí. Bez obvyklé poznámky, smutní, tragicky zoufalí, že nejsou mezi námi, plní špatně utajované nenávisti k nám. V jejich pracovních gestech byla nespravedlivá, a přesto pochopitelná výčitka.

Znovu nás zavřeli v celách na příbyláku. Smiřoval jsem se s možností posledního nocování na Borech. Šel jsem však v poslední várce toho dne, z vedlejší cely se připojil Honza Petřík. Odvedli nás do sklepa, tam jsme odevzdali všechno, co nám nepatřilo, a nechali si svůj soukromý majetek: trochu tabáku, značně ošoupané tenisky, několik párů ponožek. Balík dopisů, mezi nimi telegram od maminky, Helenin dopis z porodnice a Petrovy kresby. Šlo to jako na drátku. – Rychle rychle, mucký, není čas, to musí vodsejpat! Taky chceme domů. Úřední dopisy si nechte, ostatní písemnosti na hromadu.

– To je dopis od manželky z porodnice, pane velitel.

– Nezajímá, na hromadu.

– To mi nakreslil syn.

– Nezajímá, na hromadu. Telegram si můžete nechat, to by mohla bejt úřední listina. Dělejte, čeče, chcete tu zůstat?

Pak nás protáhli úředními místnostmi, vyplatili hrstku peněz, která nám patřila, to už v civilních šatech, vrátili hodinky a prsten. Ještě jednou, naposledy, přes centrálu. Potkali jsme komando vedené Láďou Spěchalem, Melichar mezi nimi nebyl. Vraceli se z přesčasu, šli krokem pohřebním, s očima zapíchnutýma do dlaždic.

Několik podpisů, autobus, brána se otevřela. Poslední sbohem, Bory! Do vysněné ulice, slunce bylo za mraky. Však ono tam nezůstane věčně! Dozorci neměli samopaly, chyběl i pes, nikdo neměl pouta na rukou. Bez Pavky. Poslední pokyny pana velitele:

– Uvědomte si, mucký, že jste sledovaní. Všude na nádražích jsou hlídky Veřejné bezpečnosti, vědí o vás. Ne abyste se vrátili zpátky! Mějte se hezky a chovejte se jako řádní občané.

Před nádražím jsme se vyhrnuli z autobusu. Mundúr, který nás sjednocoval, je pryč. Byla to různorodá skupina lidí. Elegáni i šupáci, mladí a staří. Jen vlasy nám ještě nedorostly. Stál jsem vedle Honzy Petříka, díval jsem se za autobusem, vracel se zpátky k věznici. Vystoupili jsme po schodech do nádražní haly. Postávali tam dva esenbáci s vysílačkami a s pendreký, dívali se nám na ostříhané zátylky. Prošli jsme kolem nich hrdě. Zjistili jsme, že vlak ku Praze jede až za čtyřicet minut. Nádražní restaurace byla plná propuštěných vězňů, přesto jsme našli prázdný stůl.

– Je tu volno, kluci? Ledva jsme dosedli, stál u stolu člověk, jehož hlava nápadně připomínala žárovku. Melichar. Nesmrtelný fízl opustil bránu věznice a je tu mezi námi. Zatmělo se mi před očima.

– Jedeš! řekli jsme oba.

– Jedu, řekl Melichar a zazubil se na nás. – V tom samém vlaku jako vy! Sedl si k vedlejšímu stolu a nenabídl nám žádnou cigaretu.

– Nedá se nic dělat, řekl Honza, – zabít ho nemůžeme, kurvu bomzáckou.

– Musíme se smířit s tím, že jsou. Dali jsme si pivo, které v tomto městě dokážou znamenité, a talíř opravdického jídla. Ve stánku na peronu měli rum v placatých lahvích. Koupili jsme jednu z nich a nastoupili do vlaku. Byl to pražský rychlík. Sedli jsme si a jeli.

– Pavku nepustí, řekl jsem, – má ho ve spárech prokurátor.

– Já vím, řekl Honza, – dostal jsem moták od Michaela. Otevřel jsem placáčku s rumem, napil se a podal ji Honzovi. Nemůžeme mu pomoci. Můžem se akorát napít na jeho zdraví. Byl večer a vlak nás vezl ku Praze. Máme to za sebou, jedeme domů.

V Praze jsme vystoupili a rozloučili se. Honza šel navštívit dědečka na Žižkově, já jsem zavolal domů a čekal na svůj vlak. Vystoupím z něho až ráno.

Klimbal jsem na sedadle druhé třídy, noc byla dlouhá. Jel jsem z vězení. Kus života jsem tam nechal. Jaký kus? Malá epizoda to byla, vždyť se nic nestalo, vlaky jezdí jako předtím. Rozednilo se a byl jsem doma. Na nádraží visel transparent s nápisem: VÍTEJTE NÁM, DRAZÍ PŘÁTELÉ!

Skupinka lidí mávala mi v ústrety. Nápis tam byl od včerejška, projížděla tudy sovětská delegace se soudruhem Leonidem Brežněvem. Byl v modrých teplácích a na hlavě měl širokánský hutnický klobouk. Skupinka lidí, která mi mávala, byli mí a Pavkovi přátelé. Jenže Pavka nepřišel. Nejrychleji ke mně přiběhla Helena.

Stáli jsme v tramvaji a mlčeli; tiskli jsme si ruce a dívali se na sebe. Byla štíhlá a krásná. Má byla, splněný sen. Přivinula se ke mně, byla tak blizoučko, že se jí rozmazal obličej. V rozmazaném obličejí své ženy uviděl jsem budoucnost. Nikoli pesimisticky, ani s rozumem v hrsti. Viděl jsem tam budoucnost takovou, jakou si přeji. Jako v té nenapsané knížce *O domu stromu* – v zářivých barvách, nejkrásnější. Takovou, na jakou má každý právo.

Od tramvaje to máme kousíček. Paní Nováková stála na chodníku před domem a dívala se vzhůru.

– Dobrý den, paní Nováková.

– Dobrý den, pane učiteli. Tak už jste zase doma. Uteklo to, brzy bude jaro. Už jsem slyšela kosa.

– Už je jaro, paní Nováková!

Vyběhli jsme po schodech, nestačil jsem vsunout klíč do zámku, dveře se otevřely. Na prahu stál Petr a tvářil se rozpačitě.

– Táto, už mi roste zub, pochlubil se. Popadl jsem ho a vyhodil ke stropu. Odkudsi zvenku jsem zaslechl tichounký hlas houslí. Petr mě vzal za ruku, spiklenecky se zatvářil a vedl mě do ložnice. V ložnici byla postýlka, v postýlce leželo malinké dítě. Leželo na bříšku, hlavičku toporně zvednutou, dívalo se na ten velikánský svět před sebou.

– Chtěli jsme tě překvapit děckem, ale je to holka, řekl můj syn.

– Měl bys dělat něco rozumnějšího než psát knížku o vězení, řekl mi Pavka a odložil poslední stránku mého nedopsaného rukopisu na psací stůl. – A ten název! Rekonstrukce!

– Neumasti to, řekl jsem. – Přijdeš, sežereš všecek chleba se sádlem a ještě kritizuješ. Seděli jsme v obývacím pokoji, Helena byla na rodičovském sdružení ve zvláštní škole, kam ji přeložili po mém odsouzení, a malá Helenka vedle v dětském pokoji čmárala hlavonožce.

– Jakápak je to rekonstrukce, když spoustu věcí vynecháš, ze třech lidí uděláš jednoho, nedodržuješ chronologii, a ještě si vymýšlíš. Pan Frost už dávno umřel a já jsem nikdy nebyl učitelem. Ten chlap, co mě práskl na Borech, se nejmenoval Melichar, ale Oldřich Doleček, a hlavu měl kulatou jako pomeranč. Žárovku má přece náš kamarád a dobrodinec Baltazar Vymazal. Co je to za schválnosti, co je to za podivné analogie? Měl bys raději napsat operetu *Předák z dolu Rudý říjen*, třeba bys pak našel lepší zaměstnání. Nebo bys už měl konečně napsat tu svou věčnou knížku *O domu stromu*, vymýšlet novou společnost, která by nestála za hovno. Krapet optimismu bych si rád přečetl.

– Vždyť by mě za to zavřeli.

– A za tohle tě nezavřou?

Vzal jsem Pavku za rukáv a odvlekl ho do koupelny. Pustil jsem vodu a ještě pro jistotu vyladil na tranzistorovém rádiu dechovku. Člověk nikdy neví.

– Tak dobře, není to žádná rekonstrukce ani literatura faktu, nikomu to nepůjčím. Psát si můžu cokoli, trestné je rozšiřování. Schovám to v komoře mezi bramborama a ty seš jedinej, kdo o tom ví. Jestli mě zavřou, udělám ti z hlavy žárovku a vrznu tě do příští knížky v trochu jináčí roli.

– Nechceš si dát sprchu, když jsme v koupelně? zeptal se Pavka.

Nedal jsem si sprchu. Seděli jsme na okraji vany a klábosili silně protistátně o tom, jak by měla vypadat nová, lepší společnost. Měl

jsem po ranní ve strojovně a Pavka se chystal na noční směnu do čističky odpadních vod. Bylo to lepší než skládat cihly. Pak za námi přišla malá Helenka a zvěstovala, že strejda udělal světýlko.

– Jaký strejda, Helenko?

– No ten, co přišel, přece.

Zastavil jsem vodu a šel do obývacího pokoje. Za mým psacím stolem seděl náš kamarád a dobroděj Baltazar Vymazal. Ten, který nám zařídil, že nemusíme skládat cihly. Už dávno ho vzali na milost, válcoval sotva půl roku. Má svou kancelář se jmenovkou na dveřích, podepisuje a razítkuje papíry a má spoustu vlivných známých, přes které se dá leccos zařídít. Seděl za stolem a listoval si v rukopisu s názvem *Rekonstrukce*.

– Helenka mi otevřela, řekl na vysvětlenou. – Myslel jsem, že se koupeš, tak jsem si zatím trochu četl. Dobrý je to. Mám opravdu takovou žárovku? Myslím, že trochu přeháníš.

– Strejdo, udělej světýlko, loudila na něm Helenka.

– Jaký světýlko, Helenko? Baltazarova žárovka zrudla.

– Blik!

Teprve teď jsem si všiml, že vedle židle stojí černá brašna s popruhem.

– Co máš v té brašně, Baltazare? ucedil Pavka mezi zuby.

– Foťák, co by... Tak já už, kluci... Musím.

– Počkej, Baltazare, zlověstně šeptal Pavka. – Moc rád bych věděl, jak se dostal *Strýček Váňa* policajtům do pracek. Hodně jsem o tom uvažoval. Ivona Klimešová to nemohla být, ta ho v ručičkách nedržela. Ale tys měl rukopis týden doma, kvůli schvalování.

– A cos tady teďka fotil, Baltazare?

Baltazar popadl brašnu, strčil do Helenky a vyrazil ke dveřím. Než jsem Helenku zvedl, pádil po schodech, Pavka za ním. – Hned se vrátím, řekl jsem Helence a běžel za Pavkou. Před domem stáli dva uniformovaní esenbáci, jeden držel Pavku za rukáv a listoval v jeho občanském průkazu. Druhému jsem spadl do náruče.

– Kam tak naspěch, občane. Ukažte nám taky občanský průkaz!
Z druhé strany ulice se na nás díval Baltazar Vymazal s brašnou přes rameno. Pak se otočil zády a zvolna, nikým nerušen, zamířil k budově, v níž úřaduje náš známý major. Ten, který má na vnitřní straně dvířek oplechované skříně se spisy nalepenou podobenku Josifa Vissarionoviče Stalina.

Ostrava, Vídeň 1975–1977

P. S.: Tahle knížka vznikala před čtvrtstoletím. Ted' už píšu jinak.

Slovníček slangových pojmů

amina, amňa – amnestie

bachař – dozorce vězňů, oficiálně příslušník Sboru nápravné výchovy

bomzák – udavač, rovněž člen vězeňské samosprávy

bomzárna – cela, v níž je ubytována vězeňská samospráva

bůra – pět (korun, let trestu)

čajda – čaj, *sjet čajdu* – uvařit a vypít čaj

čimelík – služebník jiného vězně (též *Žán*)

čorky – krádež, *čornout, vyčorovat* – ukrást

čůro – nůž, *nakrmit (čůrem)* – bodnout někoho (nožem)

čutka – cigareta

díra – kázeňský trest v uzavřeném oddělení, korekci (omezený pohyb, snížená dávka potravy, zákaz kouření atd.)

dylina – blázen

ešus – třídílné jídelní nádobí z hliníku, *sjet ešus* – umýt ešus

fetovat – požívat drogy

filcunk – osobní prohlídka, prohlídka cely, *filcovat* – provádět *filcunk*

gádžo – člověk, který není „světskej“ ani Rom

holub – zpráva (ilegální) vynesena z věznice, moták

hustej (být) – dovolovat si, být drzý

katr – mříž od podlahy ke stropu s dvířky

king – vězeň, který vzbuzuje respekt

klepky – medikamenty, narkotika, *klepat* – požívat *klepky*

kolchoz – dohoda o vzájemné pomoci mezi několika vězni, společné hospodaření

krajzák – krajská věznice (vyšetřovací vazba)

kroutit – být ve výkonu trestu (kroutit *bůra*)

křepík – kamarád, přítel, brach
kukačka – dozorce, který dohlíží na vězně špehýrkou
kulatky, kulatý – cigarety vyrobené v továrně
kůň – ilegálně předávaný předmět
lapiduch – chodbař z ošetrovny
máčo – blázen (shovívavě)
magor – těžší blázen
magorák – silný čaj s tabákem, popřípadě drogou
měsíčkář – vězeň s trestem do jednoho roku
mlejn – soudní řízení, proces
mukl – vězeň (patrně z Muž Určený K Likvidaci)
nakládačka – řádné zmlácení
nášup – odsouzení k dalšímu trestu (dostal jsem *nášup*)
natáhnout – udeřit
pako, pakárna – blázen, psychopatické oddělení
palma – přísedící u soudu, soudce z lidu
pětka – deset (korun, let), *čapnout pětku* – být odsouzen k deseti letům
ponorka – ilegální ponorný vaříč, vyrobený „na koleně“
prcačka – sexuální delikt, *prcačkář* – sexuální delikvent
proplesk – výprask
přibylec – nováček, *přibylák* – nástupní oddělení
rána – trestný čin
režimák – referent režimu, dozorce nejnižšího zařazení, dohlíží na kázeň, pořádek, dodržování denního řádu
somračka – sklenice od marmelády nebo kompotu, většinou opatřená uchem a zdobně opletená izolovaným drátem
somrovat – žebrať, loudit, *somrák* – žebraček, loudil
světskéj – trhovce, člověk od kolotoče
teletník – vycházkový dvorek (ve věznici s vazebním řádem)
televizor – průzor do cely ve zdi

velitel – oficiální oslovení příslušníka Sboru nápravné výchovy jakékoli hodnosti

vkydnout – dát, podat

výstupář – vězeň, kterému končí trest

zamáznout – zamknout, zavřít na petlici

Ivan Binar
Rekonstrukce

Fotografie na obálce Cristina Conti/Shutterstock.com
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 ze 4. 2. 2022

ISBN 978-80-274-2169-5 (epub)
ISBN 978-80-274-2170-1 (pdf)
ISBN 978-80-274-2171-8 (prc)